

MIROSLAW KRAJEWSKI

CHRONOLOGICZNO-SYNCHRONICZNY

PRZEGLĄD

POWSZECHNYCH

DZIEJÓW EDUKACJI

Pracę do druku opiniował
prof. zw. dr hab. Marian Pawlak

Na okładce:

Typus fundationis Academiae Crac. (Założenie Akademii Krakowskiej),

(z:) *Źródła do historii wychowania, (wybór),*

cz. 1: *Od starożytnej Grecji do końca w. XVII*, wybrał i objaśnił Stanisław Kot,

nakład Gebethnera i Wolffa,

Warszawa-Kraków-Lublin-Łódź-Paryż-Poznań-Wilno-Zakopane 1929, ryc. 13.

Drzeworyt naśladowujący starą płaskorzeźbę z XV wieku znad grobowca Władysława Jagiełły
w Katedrze Wawelskiej.

Opis za S. Kot: Na lewo - Władysław Jagiełło otaczający Litwinów,
których chrzci biskup (nad nim jako patron Polski św. Stanisław),

na prawo – królowa Jadwiga przyprowadzająca Polaków (nad nią św. Władysław, król węgierski),
wspólnie podtrzymują gmach uniwersytetu, w którym odbywa się wykład.

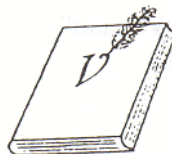
U dołu modli się św. Jan Kanty.

© Copyright by Mirosław Krajewski 2009

ISBN 978-83-88701-37-5

*Żadna część tego skryptu nie może być powielana ani rozpowszechniana
za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących,
nagrywających i innych bez pisemnej zgody autora.*

Wszechnica Edukacyjna i Wydawnicza „Verbum”

„(...) do dziś jeszcze mądrość nasza cała
składa się z greckiej, rzymskiej
i tej co w Kościele (...)”.

Cyprian Kamil Norwid (1821-1883),
Do Walentego Pomiana

Prolegomena

Historiografia dziejów edukacji i nauki jest obszerna. W szczególności obfite są dokonania dotyczące tego pierwszego segmentu działalności człowieka. Jednak systematyka rozwoju edukacji jest wciąż niepodjętym wyzwaniem. Brakuje choćby leksykonu powszechnych dziejów nauki i edukacji. Dla potrzeb *stricte* edukacyjnych, w celu uporządkowania wiedzy osób z różnych powodów zajmujących się przeszłością tych dziedzin aktywności ludzkiej, przedstawiamy chronologiczno-systematyczny przegląd dziejów edukacji, z przekonaniem, iż pozwoli on lepiej zrozumieć rozwój instytucji edukacyjnych i naukowych i związanych z nimi dokonań wybitnych jednostek na przestrzeni dziejów.

Nie tylko na potrzeby tego wyboru pojęcie „edukacja” (od hebr. *jāsar* – wychowywać, kształcić, karcić; łac. *educatio* – wychowanie, wykształcenie; *educator* – → wychowawca; *educare* – edukować, wychowywać, kształcić; *e* – wy, *ducere* – wodzić, prowadzić, *dux, ducis* – wódz przywódca), w odniesieniu do ludzi oznacza ogół procesów wychowawczych i zadań obejmujących zarówno wychowanie jak i kształcenie, bowiem w stosunku do zwierząt oznaczać będzie ono hodowlę, hodowanie, zaś w stosunku do rzeczy – wykończenie lub ostateczne ukształtowanie. W pierwszym znaczeniu jest to ogół planowych i świadomych działań za pomocą zrjonalizowanych metod, prowadzących do ukształtowania osobowości i wyposażenia w określony zasób wiedzy oraz umiejętności jednostki, bądź zespołu ludzki. Edukacja jest zatem czynnikiem kształtowania osobowości człowieka i warunkiem jego rozwoju *sensu largo*.

Dla pełnej orientacji warto przypomnieć podział cywilizacji na najważniejsze okresy, które mają swoje odniesienie w dziejach edukacji. Pierwszy z okresów – starożytność sytuujemy jako ten etap historii narodów zamieszkujących obszary śródziemnomorskie od pierwszych przejawów życia historycznego do upadku Cesarstwa Zachodnio-Rzymskiego (476 r. n.e.). Średniowiecze datuje się umownie od 476 r., tj. upadku Zachodniego Cesarstwa Rzymskiego do 1492 r., czyli do odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba. Część naukowców końcową cezurę tego okresu chce ustalić na rok 1453, czyli upadek Konstantynopola, bądź przesunąć aż do roku 1517, tj. wybuchu Reformacji. Całość epoki, obejmującą ponad tysiąc lat, za prof. S. Litakiem, można podzielić na trzy okresy: średniowiecze wczesne (do XI wieku, średniowiecze pełne (XI-XIII w.) oraz średniowiecze późne (XIV-XV w.).

Następującą po średniowieczu epoką jest Odrodzenie i obejmuje okres całej kultury europejskiej od końca XV stulecia do początków, najdalej do pierwszej połowy XVII wieku. Epoka Oświecenia sytuuje się w latach od około 1690 do około 1790 r., przy czym w Niemczech i w Polsce było one spóźnione. Przyjmuje się, iż w Polsce Oświecenie przypada od lat trzydziestych XVIII wieku do około roku 1820. Myśl i praktykę edukacyjną XIX wieku świadomie „połączono” z początkami XX stulecia. Ostatni okres dotyczy najnowszych

dziejów edukacji – po drugiej wojnie światowej. W tym ostatnim nie wyróżniono okresu do zmiany ustrojowej w Polsce i państwach Bloku sowieckiego, jednak w latach 1945-1989 podano szereg informacji wyraźnie sytuujących edukację w Polsce.

Skrypt szereguje nazwiska filozofów, pedagogów i historyków edukacji oraz synchronizuje ich najważniejsze dokonania z praktyką edukacyjną (szkoły, uniwersytety, instytucje, organizacje, wynalazki dydaktyczne). Daty życia filozofów i pedagogów, szczególnie epoki starożytnej i średniowiecza, wobec ich rozbieżności w różnych źródłach, przyjęto za 31-tomową *Wielką encyklopedią powszechną PWN* (Warszawa 2001-2005), bądź (w przypadku braku tam biogramu) - *Britannicy. Edycja Polska* (t. 1-49: 1997-2005). Przy każdej postaci, która w dziejach edukacji odegrała niepoślednią rolę, po bardzo ogólnej informacji biograficznej, po średniku (;) podano także w układzie chronologicznym tytuły najważniejszych ich dzieł oraz (w nawiasie) datę wydania. Poza instytucjami edukacyjnymi *sensu stricto* (szkoły, akademie, uniwersytety) w zestawieniu nie pominięto powoływania towarzystw naukowych ogólnych w Polsce i na świecie, które prowadziły niejednokrotnie ożywioną działalność edukacyjną.

Próby chronologiczno-synchronicznego ujęcia dziejów edukacji podejmowali już niektórzy historycy wychowania w dołączonych do swoich prac krótkich zestawieniach, np.: Józef Krasucki, *Historia wychowania*, Warszawa 1985, ss. 250-261 oraz Stefan Wołoszyn, *Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie*, Warszawa 1986, ss. 752-761. Prezentowany przegląd, aczkolwiek znacznie wykraczający swą objętością w stosunku do wyżej wymienionych, żadną miarą nie pretenduje do ujęcia komplementarnego. Stanowi on jedynie przyczynek do takiego przedsięwzięcia. Może on okazać się przydatny tym wszystkim, którzy studiują historię myśli pedagogicznej, historię wychowania oraz podejmują badania z tego zakresu wiedzy.

Lata życia	Myśl pedagogiczna, jej przedstawiciele, koncepcje i główne prace (dzieła)	Okres – daty	Praktyka edukacyjna: szkoły, akademie i uniwersytety, instytucje, organizacje, wynalazki i inne najważniejsze wydarzenia edukacyjne
1	2	3	4
	STAROŻYTNOŚĆ		(do 476 r. n.e.)
		IV tys. p.n.e.	Sumerowie, znane sobie, pismo obrazkowe przekształcili w pismo klinowe.
		IV–końca II tys. p.n.e.	W kulturze Bliskiego Wschodu dominowała rodzina przypominająca życie zbiorowe, jednak pod koniec tego okresu egzystencję jej członków przenoszono na rodziny małe.
		ok. 3000 p.n.e.	W Egipcie powstało pismo hieroglificzne, które w swej ikonografii odzwierciedlało otaczającą Egipcjan naturę i przedmioty.
		III-II tys. p.n.e.	- W Chinach istniał system szkolny, a nim nawet egzaminy państwowe. - W starożytnej Grecji, w epoce kultury kretańskiej (III - połowa II tys. p.n.e.), jak i epoce mykeńskiej (II tysiąclecie p.n.e.) wychowanie odbywało się w rodzinie w ramach całej warstwy społecznej.
		ok. 2850-2052 p.n.e.	Okres tzw. starego państwa egipskiego – silny rozwój kultury i nauki, w tym rozwój pisma hieroglificznego.
		II poł. II tys. p.n.e.	Na terytorium zachodniej Syrii lub Palestyny ukształtowało się pismo alfabetyczne, przy czym najstarsze były teksty klinowe.
		ok. 2500-1500 p.n.e.	Kultura Indii.
		XIX p.n.e.	Egipcjanie tworzyli najstarsze biblioteki, tj. zwoje papirusów wraz z pierwszymi <i>exlibrisami</i> .
		?- 1750 p.n.e.	Hammurabi (władca Babilonii od ok. 1795 r. p. n. e.), wydał słynny <i>Kodeks</i> , mający również duże znaczenie wychowawcze.
		II poł. II tys.	Wynalezienie przez Fenicjan spółgłoskowego pisma alfabetycznego. Pismo to, nieco zmienione, przetrwało do II wieku n. e.
		ok. 1400 p. n. e.	Faraon Amenophis założył pierwszą w dziejach bibliotekę, której istnienie zostało udokumentowane.
ok. 1527-ok.	Prorok Mojżesz na górze Synaj w Jerozolimie otrzymał		

1407 p.n.e.	od Boga <i>Dekalog</i> , zwany „Dziesięciorgiem Przykazań”.		
		XII-X	W królestwie Izraela tworzone szkoły judaistyczne, lokalizowane przy synagogach. Do szkół tych uczęszczali jedynie chłopcy, a nauczycielami byli tam rabini – uczeni w piśmie, czyli prawie przekazanym Mojżeszowi na Górze Synaj.
		ok. 1012-932 p.n.e.	Powstanie szkół elitarnych w Izraelu (nauka czytania, pisania, historia, prawo żydowskie, muzyka i poezja sakralna).
972/1 - 932/1 p.n.e.	Salomon – król Izraela, autor ksiąg mądrościowych, np. <i>Pieśni nad pieśniami</i> , <i>Przypowieści</i> ; „ <i>Kto żałuje różgi nie nienawidzi swojego syna, lecz kto kocha, karci go zawczasu</i> ”.	I tys. p.n.e.	- Nastąpiła pisemna redakcja <i>Starego Testamentu</i> , choć po raz pierwszy określenia tego użył św. Paweł w <i>Drugim Liście do Koryntian</i> (3,14). - Wynaleziono cyfry fenickie, oparte na hieroglifach egipskich, podobne do systemu minojskiego.
		I tys.-VII p.n.e.	W starożytnej Grecji, w epoce homeryckiej (początek I tysiąclecia do VII wieku p. n. e.) życie i wychowanie w rodzinie zaczęło koncentrować się w małej rodzinie; w części zostało ono odzwierciedlone w <i>Iliadzie</i> i <i>Odysei</i> Homera.
		VIII p.n.e.	Ukształtowanie się języka łacińskiego, którym posługiwali się mieszkańcy Lacjum, tj. Latynowie (łac. <i>Latini</i> – mieszkańcy <i>Latium</i>).
		776 p.n.e.	Pierwsza Olimpiada w Olimpii, położonym na zachodnim Peloponezie, u stóp wzgórza Kronosa, od 582 r. organizowana w Delfach.
		VII p.n.e.	Król syryjski Assurbanipal założył bibliotekę w Niniwie.
ok. 640-560	Solon – ateński mąż stanu, reformator - prawodawca, w jego ustawodawstwie uczeni dopatrują się początków szkół.	VII-V p.n.e.	- Ukształtowanie się dwóch ideałów wychowania: spartański, ateński. - Wychowanie spartańskie prowadzone na wzór wojskowy; naśladowane w epoce nowożytnej, np. w XX wieku nawiązywali do niego A. Hitler i J. Stalin.
551-479 p.n.e.	Konfucjusz – ojciec filozofii chińskiej, nazywany „królem nauczycieli”, w <i>Księdze Li</i> przekazał	ok. VI p.n.e.	W związku z ukształtowaniem się w starożytnej Grecji tzw. <i>polis</i> , tj. miast-państw i wzmocnieniem roli mężczyzn w tych jednostkach, zmieniła się funkcja rodziny. Rodzinie pozostała niejako

	informacje o zasadach wychowania młodzieży; wg K. człowiek godny szacunku powinien posiadać: sześć cnót: mądrość, dobroć, sprawiedliwość, wierność, zgodność; sześć czynności: szacunek do rodziców, przyjacielski stosunek do braci, serdeczność wobec krewnych żony, przyjaźń z sąsiadami, zaufanie do otoczenia, współczucie wobec nieszczęść i krzywd; sześć sztuk: znajomość dworskiego ceremoniału, muzykę, strzelanie z łuku, kierowanie wozem, pisanie, umiejętności matematyczne.		przypisana wyłącznie funkcja prokreacyjna, a kobietę uznano za jednostkę nie w pełni wartościową.
		ok. 600 do ok. 500 p.n.e.	Znane są najstarsze, zachowane napisy łacińskie.
		VI-IV p.n.e.	Na ten okres przypadł największy rozkwit szkolnictwa chińskiego wraz z wynalazkiem pisma hieroglificznego.
		VI-I p.n.e.	Epoka hellenistyczna.
		po 538 p.n.e.	Rozbudowa systemu szkolnego w państwie izraelskim poprzez tworzenie szkół przy synagogach.
V p.n.e.	Początki myśli pedagogicznej – sofisci ojcami wiedzy pedagogicznej, <i>techne</i> – technika, gromadzenie wiedzy i zgodnego z nią postępowania.		
495 - 435 p. n. e.	Empedokles z Akragas – filozof grecki, według Arystotelesa, twórca	II poł. V p.n.e.	Ukształtowanie się w Grecji systemu szkolenia, zw. <i>efebią</i> – przygotowanie do służby wojskowej obejmowało również ograniczone kształcenie umysłu i

	retoryki; „Cztery korzenie wszystkich rzeczy: ogień, powietrze, woda i ziemia”.		wychowanie obywatelskie. Ostateczny kształt efebii przybrała w wyniku reformy Epikratesa około 335 r. p.n.e.
ok. 485- ok. 425 p.n.e.	Herodot (Herodotos) z Halikarnasu, zwany ojcem historii, w dziele <i>Historiae</i> po raz pierwszy użył określenia „historia”; „Nie lecz zła złem”.	V – IV p.n.e.	- Pierwsze szkoły w Atenach: u gramatysty, lutnisty i w gimnazjonie. -Wszechstronne wychowanie ateńskie; Ateny ośrodkiem kultury, nauki i sztuki. Ateński wódz i mąż stanu Arystydes (540-467 p.n.e.) mówił: „Ateńczycy nie sprzedadzą swoich swobód za wszystko złoto, jakie jest na ziemi i pod ziemią”.
485- 415 p.n.e.	Protagoras z Abdery – filozof-sofista, twórca empirycznej metody badań, agnostyk i relatywista: „Człowiek jest miarą wszystkich rzeczy, istniejących, że istnieją, i nieistniejących, że nie istnieją”, „O każdej rzeczy można na równi rozprawiać za i przeciw”; autor dzieła <i>O bogach</i> .	IV p.n.e.	- Silny rozwój nauki w Egipcie. Stolica tego kraju – Aleksandria stała się centrum naukowym ówczesnego świata. - Kształtowanie się trzystopniowego systemu szkolnego w okresie hellenistycznym, w tym szkół retorycznych. - W Rzymie zaczęły powstawać szkoły elementarne.
469- 399 p.n.e.	Sokrates - jeden z najwybitniejszych myślicieli starożytności, grecki filozof i nauczyciel, twórca metody dochodzenia do prawy poprzez dyskusję, znanej później jako heurystyczna (sokratyczna), krytyk głupoty i zarozumiałstwa w życiu publicznym. W 399 r. skazany za śmierć pod zarzutem niewiary w bogów, proponowanie Ateńczykom nowych bóstw i „psucie	ok. 450 p.n.e.	W Rzymie spisano <i>Prawa XX Tablic</i> , nauczane w szkole rzymskiej aż do czasów cesarza Justyniana, który skodyfikował prawo rzymskie (<i>Kodeks Justyniana</i>).

	młodzieży”.		
		440 p.n.e.	Wynalazek w starożytnej Grecji <i>abakusa</i> (<i>abaka</i>) – urządzenia ułatwiającego liczenie, pierwowzoru liczydła i maszyn liczących; była to specjalna deska z wyłobionymi rowkami, przedstawiającymi kolejne potęgi dziesięciu.
		III p.n.e.	- Stolica Egiptu, Aleksandria stała głównym ośrodkiem badań naukowych. Król Egiptu Egiptu, Ptolemeusz I Soter (ok. 367-282 p.n.e.) założył <i>Bibliotekę Aleksandryjską</i> oraz <i>Muzeum</i> . Na przełomie 48 i 47 r. p.n.e. zniszczona przez wojska Cezara, zaś w 641 r. spalona przez kalifa Omara. - Rozkwit szkolnictwa hellenistycznego – gimnazjum
436-338 p.n.e.	Isokrates – mówca grecki, organizator szkolnictwa greckiego i wzorcowej szkoły wymowy w Atenach; <i>O zamianie majątku: „Jakie wychowanie młodzieży, taki będzie los państwa”</i> .	390 p.n.e.	W Atenach Isokrates założył własną szkołę retoryczną, która była prototypem szkoły ogólnokształcącej. Stała się ona wzorcem szkoły helleńskiej.
427-347 p.n.e.	Platon – twórca wielkiego systemu pedagogicznego, ojciec wychowania przedszkolnego i pierwszego systemu szkolnego; człowiek jest istotą dwoistą, złożoną z doskonałej i boskiej duszy oraz materialnego ciała; <i>Rzeczpospolita (Politeis), Dialogi, Prawa (Nomoi)</i> , gdzie zastosował wyraz „matematyka”.	ok. 387-385 p.n.e.	W Gaju Akademososa Platon założył <i>Akademię</i> , zw. później Akademią Platońską; zlikwidowana w 529 r. n.e. przez cesarza Justyniana. Na jej czele stał scholarcha, najpierw wyznaczany przez Platona, potem wybierany przez głosów.
		ok. 350 p.n.e.	Wynaleziono cyfry greckie, oparte na literach alfabetu.
413-323 p.n.e.	Diogenes z Synopy: <i>„Wykształcenie daje młodemu rozważę, starszym pociechę, dla ubogich jest bogactwem, dla</i>	338 p.n.e.	Ateńska <i>efebia</i> (2-letnie przygotowanie wojskowe dla młodzieńców w wieku 18-20 lat) stała się obowiązkowa.

	<i>bogatych ozdobą</i> ”.		
390-324 p.n.e.	Likurg – mówca i prawodawca ateński, organizator systemu wychowania spartańskiego; „ <i>Miasto nie jest bez murów, gdy otoczone jest przez mężów zamiast kamieni</i> ”.	ok. 335 p.n.e.	Epikrates zreformował grecką <i>efebię</i> , czyli dwuletnią służbę: 1. rok – szkolenie wojskowe w obozie w Pireusie. 2 rok – służba w granicach Attyk
384-322 p.n.e.	Arystoteles – najwybitniejszy uczonek starożytności, twórca koncepcji oparcia pedagogiki na psychologii, pogarda dla pracy fizycznej; Żywoty: „ <i>Korzenie wychowania są gorzkie, ale owoc jego jest słodki</i> ”, <i>Etyka nikomachejska, Poetyka, Retoryka dla Aleksandra.</i>	335 p.n.e.	W ogrodach nad rzeką Ilissos Arystoteles założył swoją własną szkołę filozofii – <i>Likejon</i> (Liceum).
		323-31 p.n.e.	Hellenizm – okres kultury starożytnej, zwanej hellenistyczną, sytuowaną od śmierci króla Macedonii, Aleksandra III Wielkiego do utworzenia Cesarstwa Rzymskiego.
		280 p.n.e.	W Aleksandrii utworzono pierwszy w historii instytut naukowo-badawczy, pn. <i>Muzeum</i> .
234-149 p.n.e.	Katon Starszy – mówca i pisarz, rzecznik ideału wychowawczego obywatela-gospodarza; <i>Pouczenia dla syna</i>	II p.n.e.	- Powstanie i rozwój szkolnictwa ogólnokształcącego w Rzymie. - W rzymskiej szkole średniej zaczęto wprowadzać naukę w języku łacińskim.
ok. 190-9 p.n.e.	Terencjusz – komediopisarz rzymski: „ <i>Homo sum: humani nil a me alienum puto</i> ”, (<i>Jestem człowiekiem i nic co ludzkie, nie jest mi obce</i>), szeroko spopularyzowane w epoce Odrodzenia.	II-I p.n.e.	Żyd Szymon Ben Szetach wprowadził obowiązek posyłania chłopców do szkoły.
106-	Marek Tulliusz	I p.n.e.-I	Złoty Wiek języka łacińskiego, powstały

43 p.n.e.	Cycon – rzymski mówca i filozof, konieczne dyscypliny wiedzy: gramatyka, stylistyka, dialektyka, arytmetyka, geometria, astrologia, medycyna, architektura i muzyka; w dziele O mówcy pierwszy użył słów: <i>Historia est magistra vitae</i> ; w <i>Mowie w obronie Rabiriusza Postuma</i> po raz pierwszy użył natomiast określenia „ <i>curriculum vitae</i> ” (bieg życia); <i>O rzeczypospolitej, O powinnościach</i> : „ <i>Roztropność polega na rozróżnianiu dobra i zła</i> ”.	n.e.	największe dzieła literackie i poetyckie Cesarstwa Rzymskiego, w zakresie poezji: Cycon, Cezara i Salustiusza oraz prozy: Wergiliusza, Horacego i Owidiusza.
70-19 p.n.e.	Wergiliusz – najwybitniejszy epik rzymski; <i>Georgiki</i> – poemat dydaktyczny o rolnictwie, którego celem było pobudzenie zainteresowania pracą na roli; „ <i>Mens agitat molem</i> ” (<i>Duch porusza materię</i>).	93 p.n.e.	Płocjusz Gallus założył w Rzymie pierwszą łacińską szkołę retoryczną, którą jednak po roku zamknęli arystokratyczni cenzorzy.
65-8 p.n.e.	Horacy – jeden z największych liryków rzymskich, zwolennik kształcenia umysłowego i „szlachetnych porywów serca”, krytyk zdobywania majątku i „wygód ciała”; <i>Sztuka poetycka</i> .	75 p.n.e.	W Jerozolimie i większych miastach Palestyny wprowadzono obowiązek szkolny od 7. roku życia. W 64 r. n.e. (sześć lat przed zburzeniem Palestyny przez cesarza rzymskiego, Tytusa (60 r. n.e.), obowiązek ten rozszerzono na cały kraj.
43 p.n.e. – 18 n.e.	Owidiusz – rzymski nauczyciel wymowy; <i>Sztuka kochania (Ars amandi vel Ars</i>	28 p.n.e.	Utworzenie najznakomitszej biblioteki starożytnego Rzymu – <i>Bibliotheca Palatina</i> .

	<p>amatora), (wyd. polskie 1957), <i>Tristia</i>: „Dopóki będziesz szczęśliwy, wielu będziesz miał przyjaciół. Gdy nadejdą nieszczęśliwe czasy, będziesz sam”.</p>		
ok. 4 p.n.e. - 65 n.e.	<p>Seneka Młodszy – krytyk bezczynności; wg S. dziecko przychodzi na świat z określonymi skłonnościami, zadaniem wychowawcy jest czuwanie nad jego właściwym zachowaniem, rozbudzanie zamięłowania do prawdy i cnoty oraz panowanie nad namiętnościami; <i>O łagodności (De clementia)</i>, <i>Listy moralne do Lucylusza</i>, <i>O życiu szczęśliwym</i>, <i>O dobrodziejstwach</i>, <i>O pokoju ducha</i>, <i>O Opatrzności</i>.</p>	ok. 33 n.e.	<p><i>Ecce Homo</i> (łac. <i>Ecce</i> – oto, <i>homo</i> – istota ludzka), „<i>Oto człowiek</i>”, słowa, z którymi zwrócił się namiestnik Judei, dowódca wojsk rzymskich, Piłat do Żydów, pokazując im ubiczowanego i ukoronowanego cierniem Jezusa. Czytamy to w <i>Ewangelii według św. Jana</i>: „<i>Jezus więc wyszedł na zewnątrz, w koronie cierniowej i płaszczu purpurowym. Piłat rzekł do nich: „Oto człowiek”. Gdy Go ujrzeli arcykapłani i słudzy, zawołali: „Ukrzyżuj! Ukrzyżuj”. Rzekł do nich Piłat: „Weźcie Go i sami ukrzyżujcie! Ja bowiem nie znajduję w Nim winy”</i>, (J 19,5-6).</p>
ok. 5/10-66/67	<p>św. Paweł - Apostoł Narodów, nauczyciel Kościoła, <i>Doctor gentium</i> – nauczyciel narodów, w swoich <i>Listach</i> pozostawił wiele cennych uwag dotyczących wychowania <i>sensu largo</i>.</p>	37-68	<p>Panowanie cesarza Nerona (54-68); okres istnienia gimnazjum jako publicznej szkoły średniej.</p>
23-79	<p>Pliniusz Starszy – pisarz rzymski: „<i>Nullum esse librum tam malum, ut non aliqua parte prodesse</i>”, (<i>Nie ma takiej złej książki, z której nie można by</i></p>	59	<p>Cesarz rzymski Neron wprowadził igrzyska teatralne (<i>iuvenalia</i>).</p>

	wyciągnąć jakiejś korzyści); <i>Historia naturalna</i> – zawiera m. in. dane o psychologii.		
ok. 35-95	Marek Fabiusz Kwintylijan – rzymski retor, teoretyk wymowy i tytułarny nauczyciel wymowy, stworzył podstawy metodyki nauczania początkowego i ideał nauczyciela; 12-tomowe <i>Institutio oratoria</i> (<i>Kształcenie mówcy</i>).	I -II	Powstanie akademii żydowskich: w mieście Jabne nad Morzem Śródziemnym (założona przez Johanna ben Zakkaj) oraz w Nahardea w Babilonii.
48-125	Plutarch z Cheronei – filozof, najwybitniejszy historyk grecki, metodyka wychowania rodzinnego, ideał nauczyciela; <i>O wychowaniu młodzieży</i> , <i>O wychowaniu młodzieży</i> , <i>Jak korzystać z wykładów</i> , <i>O pochlebcy i przyjacielu</i> : „ <i>Śmiało kęśaj i rzucaj oszczerstwa, albowiem choć rana ukąszonego zagoi się, to zawsze blizna oszczerstwa pozostanie</i> ”; <i>Moralia</i>	I p.n.e.-V n.e.	Powstanie i rozwój szkół retorycznych w starożytnym Rzymie.
55-130	Juvenalis – poeta rzymski, w dziele <i>Satyry</i> pisał: <i>Maxima debetur puero reverentia</i> (<i>Najwyższy szacunek należy (wychowywanemu) chłopcu</i>).	I-V n.e.	Kształtowanie się publicznego i państwowego systemu szkolnictwa w Rzymie cesarskim: szkoły elementarne, gramatyczne i retoryczne
61 lub 62-	Pliniusz Młodszy – pisarz rzymski: „ <i>Nullus est libertam</i>	II	Język łaciński stał się językiem Kościoła i europejskiej nauki i pozostał nim aż do czasów nowożytnych.

114	<i>malus, ut non aliqua parte Prosit</i> ”, (Żadna książka nie jest tak zła, aby pod jakimś względem nie przynosiła pożytku).		
		133	Cesarz Hadrian (117-138) założył w Rzymie pierwszy państwowy zakład naukowy – <i>Ateneum</i> .
ok. 150- ok. 215	św. Klemens Aleksandryjski – grecki filozof i teolog chrześcijański, doktor Kościoła, położył zasługi w dziele połączenia nauki hellenistycznej z chrześcijańską; Czy człowiek bogaty może być zbawiony, Pedagog.		
ok. 155- ok. 235	Tertulian (<i>Tertullianus</i>) – chrześcijański pisarz i teolog, około roku 200, opisując życie i działalność Jezusa Chrystusa, po raz pierwszy w swych pismach użył określenia „Nowy Testament”, był prekursorem łacińskiego piśmiennictwa teologiczno-filozoficznego.		
ok. 185- ok. 254	Orygenes – grecki filozof i teolog wczesnochrześcijański, założyciel pierwszych szkół chrześcijańskich; <i>O zasadach</i> .	pocz. III	W Aleksandrii Orygenes założył pierwszą szkołę chrześcijańską, a w połowie III w. w Cezarei Palestyńskiej – wyższą szkołę chrześcijańską.
		od 260 do IX w.	W babilońskich miastach Sura i Pumbedita funkcjonowały słynne akademie żydowskie.
		koniec III	Powstały kolejne szkoły chrześcijańskie, np. w Antiochii (Syria).
IV w.	Aelius Donatus – gramatyk i retoryk	IV w.	Początki Biblioteki Watykańskiej na Lateranie; zniszczona w XIII wieku,

	<p>rzymski. W połowie IV wieku napisał komentarze do dzieł → Wergiliusza i Terencjusza a także gramatykę łacińską. Ta ostatnia, w trzech częściach, powszechnie używana była jako <i>Ars Grammatica</i> w średniowieczu.</p>		<p>zorganizowana na nowo w latach awiniońskiej niewoli papieża (1309-1376), obecnie pod nazwą <i>Bibliotheca Apostolica Vaticana</i> w Rzymie (Biblioteka Watykańska).</p>
329-379	<p>św. Bazyle Wielki – teolog, ojciec Kościoła, twórca koncepcji i pojęć, które wpłynęły na rozwój dogmatyki i wychowania chrześcijańskiego; <i>O wierze, O Duchu Świętym</i>.</p>	313	<p>Edykt mediolański cesarza Konstantyna Wielkiego (305-337), pozwalający na swobodę działania Kościoła w Cesarstwie Rzymskim.</p>
ok. 347-419 v. 420	<p>św. Hieronim ze Strydonu – dokonał przekładu Biblii z hebrajskiego i greckiego na łacinę, dopuszczał kształcenie dziewcząt; „<i>Zajmij się jakąś pracą, aby cię diabeł zawsze zastał przy niej</i>”.</p>		
354-430	<p>św. Augustyn z Hippony – teolog, „<i>magister interior</i>”, godzenie wiedzy świeckiej z religią, twórca pedagogiki chrześcijańskiej; zwolennik greckiej paidei i filozofii Platona; <i>O nauce chrześcijańskiej, De civitate Dei, Kazania: „Z umiłowaniem ludzie i nienawiścią do (ich) grzechów”</i>.</p>	389	<p>św. Augustyn w dziele <i>De magistro (O nauczycielu)</i> nakreślił program kształcenia duchowieństwa, a tym samym program kształcenia <i>in gremio</i>. Stworzył system wiedzy łacińsko-chrześcijańskiej.</p>
I poł. V	<p>Martianus Felix Capella – pisarz</p>		

wieku	rzymski, mówił o „ <i>septem artes liberales</i> ” (siedmiu sztukach wyzwolonych (godnych człowieka).		
	ŚREDNIOWIEC ZE		(od 476 r.-XV w.)
	Wczesne średniowiecze		(od 476 r.-XI wiek)
480-524	Boecjusz – filozof i teolog rzymski, ostatni Doktor Kościoła, nauczyciel metody scholastycznej, sformułował zasadę łączenia wiary i wiedzy; <i>De consolatione philosophia</i> (O pocieszeniu, jakie daje filozofia): „W każdym bowiem niepowodzeniu najgorszą stroną nieszczęścia jest myśl, że było się kiedyś szczęśliwym”.	początek VI	W twórczości filozofa i teologa rzymskiego Boecjusza (ok. 480-ok.525) pojawiło się pojęcie <i>quadrivium</i> , czyli kanon edukacji obejmujący nauczanie arytmetyki, geometrii, astronomii i muzyki. On również sformułował metodę scholastyczną i zapoczątkował nauczanie, zwane „szkolarstwem”.
ok. 480-547	św. Benedykt z Nursji – Dewiza stworzonego zakonu: „ <i>Ora et labora</i> ”, mądrość, pobożność, surowość, wypełnione miłością; <i>Reguła zakonu benedyktynów</i> : „ <i>Lenistwo jest wrogiem duszy</i> ”; od 1964 – patron Europy.	529	Założenie przez św. Benedykta pierwszego klasztoru benedyktynów na wzgórzu Monte Cassino.
		VI	- Z tego wieku pochodzi najstarszy zachowany <i>Ewangeliarz</i> , tj, zbiór wszystkich czterech <i>Ewangeli</i> . - Początki szkół katedralnych i parafialnych w Europie, bowiem synod w Vaison

			(Francja) w 529 r. wydał postanowienie w sprawie tworzenia szkół parafialnych.
ok. 485- ok.58 5	Flavius Aurelius Kasjodor, mnich, rzymski pisarz chrześcijański, autor dzieła encyklopedycznego <i>Institutiones divinarum et humanarum lectionum</i> (Nauki boskie i ludzkie), <i>Historia świata do 519 r.</i> (519).	I poł. VI w. 540 557	- Kasjodor napisał kronikę od stworzenia świata do roku 519. - W posiadłości Brutium w południowej Italii, Kasjodor założył klasztor Vivariumn, stanowiący doskonale <i>scriptorium</i> i szkołę.
ok. 570- 636	św. Izydor z Sewilli, biskup Sewilii, autor <i>Etymologii</i> , podręcznika, który stał się podstawą kształcenia ogólnego przez kilkaset lat.	pocz. VII w.	Izydor z Sewilii uporządkował całą ówczesną wiedzę w encyklopedii swojej epoki pt. <i>Etymologarium libri XX seu (Początków czyli etymologii ksiąg 20)</i> .
ok. 673- 735	św. Beda Czcigodny (Venerabilis), benedyktyn, kronikarz anglosaski, Doktor Kościoła; <i>Historia ecclesiastica gentis Anglorum</i> (<i>Historia kościelna narodu angielskiego</i>) do 731 r.	VII-VIII	Beda Czcigodny napisał podręcznik gramatyki kościelnej (<i>De arte metrica</i>) a także słownik poprawnej łaciny (<i>De orthographia</i>).
		756-1031	W Kordobie istniała akademie żydowska (<i>jesziwot</i>), stanowiąca judaistyczne centrum intelektualne.
ok. 730- 804	Alkuin z Yorku – anglosaski teolog, kierownik Szkoły Pałacowej, liście do Karola Wielkiego w 800 r. pisał: „ <i>Vox populi, vox dei</i> ”, (<i>Głos ludu, to głos Boga</i>), autor podręczników: <i>Ars grammatica</i> , <i>De dialectica</i> , <i>De ortopraphia</i> , <i>De rhetorica</i> .	800	Założenie szkoły wyższej w Bagdadzie wraz z biblioteką.
742-	Karol Wielki – cesarz	VIII-X	- Intensywny rozwój szkół parafialnych,

814	niemiecki (768-814), inicjator upowszechnienia szkolnictwa, zarządzenia z 797 i 802 r. o powszechności kształcenia, założyciel Szkoły Pałacowej		klasztornych i katedralnych. - Zarządzenie o zakładaniu szkół katedralnych. - Zarządzenie o zakładaniu szkół przy każdej parafii.
	.	826	Zarządzenie papieża Euzebiusz (Eugeniusza) II o zakładaniu szkół katedralnych.
		853	Zarządzenie papieża Leona IV o zakładaniu szkół przy każdej parafii, czyli szkół parafialnych.
863	Początek działalności Cyryla i Metodego.	862-863	Powstała <i>glagolica</i> Cyryla – najstarsze pismo alfabetyczne Słowian, oparte na bizantyjskim systemie graficznym.
	Pełne Średniowiecze		(X-XIII w.)
X	Ibrahim Ibn Jakub - kupiec i podróżnik, jego opis z podróży do środkowej Europy w latach 965-971 zawierał m. in. wiadomości z Polski, w wydaniu polskim jako <i>Relacja Ibrahima ibn Jakuba z podróży do krajów słowiańskich</i> w przekazie <i>Al- Bakriego</i> , (w:) <i>Pomniki dziejowe Polski</i> (1946)	X	Rozwój wychowania cechowego
		ok. 970	W Kordobie powstała jedna z pierwszych bibliotek średniowiecznych.
		XI	We Francji odbywały się pierwsze turnieje rycerskie.
		1041	W Chinach wynaleziono ceramiczne czcionki drukarskie.
1033- 1109	św. Anzelm z Canterbury, absolutem jest Bóg; <i>Proslogion</i> (1077- 1078): „ <i>Wiara</i>	ok. 1044	W Kairze utworzono bibliotekę, której skatalogowanie wykazało 6 tys. woluminów.

	<i>poszukująca zrozumienia”, „Nikt rozumiejący to, czym jest Bóg, nie może pomyśleć, że Boga nie ma”.</i>		
		XI-XV	Rozkwit turniejów rycerskich w Europie, głównie zachodniej.
		1056-1057	Z polecenia burmistrza nowogrodzkiego Ostromirowa powstał najstarszy spośród piśmiennictwa słowiańskiego rękopiśmienny <i>Ewangeliarz</i> (księga czytań liturgicznych), zawierający wybrane <i>Ewangelie</i> według obrządku greckiego. (Obecnie przechowywany w Bibliotece w Petersburgu).
		1088	Powstanie uniwersytetu w Bolonii, gdzie odbyła się pierwsza <i>immatrykulacja</i> , wywodzącego się z działających w Bolonii za czasów Teodozjusza I Wielkiego w IV wieku szkół prawa rzymskiego. W 1158 r. cesarz Fryderyk I Barbarossa zagwarantował studentom przywileje. W następnych wiekach nadawano tam stopnie: bakałarza, magistra i doktora.
		1119	Aleksander de Villa Dei napisał <i>Gramatykę łacińską</i> , której część stanowiła <i>Doctrinale</i> . Był to jeden z najsłynniejszych podręczników w późnym średniowieczu.
1079-1142	Piotr Abelard – francuski filozof i teolog, zasłynął dzięki dialektyce i tendencjom racjonalistycznym w scholastyce. Autor pierwszego traktatu scholastycznego <i>Sic et non (Tak i nie)</i> , (1121-1122).	XII	Nastąpiło większe, w porównaniu z poprzednimi wiekami średnimi, upowszechnienie nauki. Wzrosło zainteresowanie kulturą starożytną. Wiek ten określano „renesansem XII wieku”.
1091-1153	św. Bernard z Clairvaux – filozof-asceta: „ <i>Beata solitudo</i> ” (<i>Szczęśliwa samotność</i>); „niekoronowany władca Europy” XII wieku.	ok. 1150	Założenie Uniwersytetu Paryskiego który na początku XIII w. mógł liczyć około 1500 studentów. W 1215 r. Uniwersytet otrzymał pierwszy statut-zarządzenie papieża Innocentego III, dotyczące przebiegu studiów z zakresu <i>artes liberales</i> .

XII	Gracjan – włoski kameduła, wykładowca prawa kanonicznego na Uniwersytecie w Bolonii, autor kompilacji prawa kościelnego, tzw. <i>Kodeksu Gracjana</i> .		
ok. 1120- ok.1180	Jan z Salisburii – filozof angielski, przedstawiciel średniowiecznego arystotelizmu, postulował oddzielenie wiedzy od wiary.	między 1153 a 1218	Założenie szkoły katedralnej w Poznaniu.
		1167-1168	Założenie uniwersytetu w Oxfordzie, położonego wówczas około 80 km od Londynu.
		1179	Sobór laterański nałożył na kapituły obowiązek wyznaczania specjalnych beneficjów na utrzymanie szkół katedralnych.
1135-1204	Majmonides – teolog, filozof, lekarz, znawca Arystotelesa, nazywany niekiedy „drugim Mojżeszem”, wywarł duży wpływ na średniowieczną scholastykę.		
1150-1223	Wincenty zwany Kadłubkiem - biskup krakowski, kronikarz, autor łacińskiej kroniki obejmującej dzieje Polski od czasów legendarnych do 1202 r.	po 1202	Wincenty, zwany Kadłubkiem napisał kronikę obejmującą dzieje Polski od czasów legendarnych do 1202 r., zwaną <i>Kroniką Mistrza Wincentego</i> .
ok. 1180-1245	Aleksander z Hales, zwany Doktor Niezłomny – angielski filozof i teolog, franciszkanin,	koniec XII – pocz. XIII	Powstanie pierwszych szkół katedralnych w Polsce, w latach 1215-1364 było 13 szkół katedralnych i 14 kolegiackich.

	jeden z najwybitniejszych → scholastyków; <i>Summa theologica</i> (we współautorstwie ze współpracownikami).		
		1202	Leonardo z Pizy wynalazł system pozycyjnej numeracji.
		1206	Założenie szkoły katedralnej w Płocku.
		1207	Założenie szkoły katedralnej we Włocławku.
		1208-1209	W wyniku migracji studentów z Oxfordu powstał Uniwersytet w Cambridge, a w 1318 r. został uznany przez papieża Jana XXII.
		1212	Krucjata dziecięca licząca około 30 tysięcy dzieci w wieku 10-16 lat, na jej czele postawiono chłopca-wizjonera-pasterza, Stefana z Cloyes
		1222	Po opuszczeniu przez około tysiąca studentów z Uniwersytetu w Bolonii, w Padwie założono Uniwersytet, z przekształcenia istniejącej tam od X wieku szkoły prawa i retoryki. W 1228 r. część zaków opuściła Padwę i przeniosła się do Vercelli. Uczelnia swoją świetność uzyskała dopiero w XV i XVI stuleciu.
		1224	Założenie przez króla Sycylii i cesarza Świętego Cesarstwa Rzymskiego, Fryderyka II Uniwersytetu Neapolitańskiego, początkowo jako <i>studium generale</i> .
		1254	W okresie panowania króla Kastylii i Leónu Alfonsa X założono Uniwersytet w Seville (Hiszpania).
ok. 1193-1280	św. Albert Wielki – dominikanin, filozof i teolog pochodzenia niemieckiego, Doktor Kościoła, ułożył klasyfikację roślin w kolejności od grzybów do roślin kwiatowych, a także systematykę przyrody żywej.	XII-XIII	- Rozwój scholastyki jako typu rozumowania opartego na określonej logicznej strukturze. - Początki empirycznego przyrodoznawstwa w średniowiecznej Europie.
1224/25 lub 1226-	św. Tomasz z Akwinu – Doktor Kościoła, twórca tomizmu, twierdził,	1257	- Założenie przez Roberta de Sorbon w Paryżu <i>Collegium Sorbonicum</i> , które umocniło Uniwersytet Paryski, nazwany potem jego imieniem; do połowy XV w.

1274)	że nie ma konfliktu między poszukiwaniem dokonywanym przez rozum a nauką objawioną; naukowe jest to, co posiada charakter wniosku z prawdziwych sądów; <i>Summa theologiae</i> (<i>Summa teologii</i>), (1266-1273; „Na wiele się zgadzaj, niewiele zaprzeczaj, często rozróżniaj”.		najwybitniejsza uczelnia świata chrześcijańskiego. - W Paryżu przy <i>Collegium Sorbonicum</i> pierwsza bursa.
		XIII	- „Złoty wiek scholastyki”. - Wielki rozkwit uniwersytetów europejskich w związku z udoskonaleniem techniki wydawniczej książek, ewolucji pisma oraz nowej metody myślenia – scholastyki. Powstały wtedy uniwersytety włoskie: Vicenza (1204), Arezzo (1215), Padwa (1222), Neapol (1224), Vercella (1228), Siena (1240), Piacenza (1248); francuskie: Paryż (1200), Angers (1229), Tuluza (1229), Montpellier (1289); hiszpańskie: Palencja (1208), Salamanca (ok. 1227-1228), Sevilla (1254) i angielski Cambridge (1208-1209). -W Polsce istniało 13 szkół katedralnych i 145 kolegiackich, zaś w początkach XV wieku – 253 szkół, z czego 30 kolegiackich, 16 katedralnych, 37 klasztornych i 170 parafialnych, w których nauczało około 870 nauczycieli.
		1300	W Europie istniały już 23 uniwersytety, dwieście lat później – 75.
		ok. 1300	Skonstruowano pierwszy zegar mechaniczny.
1230-1303	papież Bonifacy VIII (1294-1303)	1303	Papież Bonifacy VIII założył w Rzymie Uniwersytet znany jako <i>studium urbis</i> (uczelnia miejska), obok istniejącej już <i>studium curiae</i> (uczelnia kurii rzymskiej). Z połączenia obydwu szkół papież Leon X (1513-1521) stworzył Uniwersytet Rzymski: <i>Università degli Studi di Roma „La Sapienza”</i> . W styczniu 2008 r. odwołano na nim wizytę papieża Benedykta XVI, w 1991 r. nieprzychylnie przyjęto tam papieża Jana Pawła II.

		1321	Dzięki działalności pisarza Giovanniego Boccaccio założono Uniwersytet Florencki. W 1396 r. powstała tam pierwsza katedra greki.
	Późne Średniowiecze		(XIV-XV w.)
		I poł. XIII a 1386	Powstanie pierwszych dwóch strof <i>Bogurodzicy</i> ; słowa pieśni spisano dopiero w 1408 r. w Krakowie.
		1348	Założenie przez cesarza Karola IV Uniwersytetu w Pradze (Uniwersytet Karola, <i>Universita Karlova</i>), (Czechy). W 1409 r. jego rektorem wybrano Jana Husa.
		ok. 1350	„Doktor” staje się stopniem uniwersyteckim.
1310-1370	Kazimierz Wielki – król Polski, założyciel Akademii Krakowskiej, mecenas szkolnictwa i bibliotek.	1364	Założenie Akademii Krakowskiej przez Kazimierza Wielkiego razem z biblioteką (od II połowy XIX wieku nazywanej Biblioteką Jagiellońską), jako wszechnicy państwowej utrzymywanej z dochodów płynących z żup solnych.
		1365	Założenie Uniwersytetu Wiedeńskiego, będącego najstarszą uczelnią w krajach niemieckojęzycznych.
		1368	- Początki Biblioteki Narodowej w Paryżu – <i>Bibliothèque Nationale</i> , założonej przez Karola V Mądrego w Luwrze. - Założenie Uniwersytetu w Genewie (Szwajcaria).
		1386	Założenie Uniwersytetu w Heidelbergu (Niemcy), zorganizowanego na wzór Uniwersytetu Paryskiego przez Ruperta I.
		1388	Założenie Uniwersytetu w Kolonii (Niemcy).
		1397	Królowa Jadwiga założyła w Krakowie pierwszą na ziemiach polskich bursę.
		XIV	- Nastąpił faktyczny rozwój uniwersytetów europejskich: Rzym (1303), Perugia (1308), Florencja (1321), Grenoble (1339), Verona (1339), Praga (1348), Florencja (1349), Kraków (1364), Wiedeń (1365), Genewa (1368), Erfurt (1379), Heidelberg (1386), Buda (1389), Ferrara (1391) i inne. - Do użytku wszedł tytuł „profesor”, np. <i>professor iuris civilis</i> – profesor prawa cywilnego. - W Rzymie powstała Akademia Świętego Łukasza.

	ODRODZENIE		(koniec XV – pierwsza połowa XVII w.)
1304-1374	Franciszek Petrarca – „ <i>Wszelka rozkosz świata jest snem krótkim tylko</i> ”, rozkrzewił kult pisarzy rzymskich, głównie Cyserona i Wergiliusza; wyprzedził epokę Odrodzenia.	koniec XIV w.	W Deventer w Niderlandach Geert Groote (1340-1384) założył wspólnotę religijną, która stała się później uformowana nową regułą, zwaną <i>devotio moderna</i> – szkoły w zakresie medytacji (Bractwo Wspólnego Życia). Zgromadzenie prowadziło duże szkoły na terenie Niderlandów, Niemiec i Szwajcarii. Po raz pierwszy dokonano w nich podziału szkoły na klasy.
	Jadwiga – królowa Polski, współpanująca w latach 1386-1399 razem z mężem, Władysławem Jagiełło (1386-1434).	15 VI 1400	Odniesienie Akademii Krakowskiej – Uniwersytet Jagielloński, po raz pierwszy nazwana „Alma Mater uniwersytetu”; pierwsza <i>matricula (immatrykulacja)</i> – uroczystość przyjęcia w poczet studentów, poprzedzona złożeniem ślubowania. Profesorami Akademii byli m. in.: Stanisław ze Skarbimierza, Mateusza z Krakowa, Paweł Włodkowic, Wojciech z Brudzewa, Jan z Ludziska, Kallimach i inni.
		1404	Założono Uniwersytet Turyński (Włochy). W 1505 r. absolwentem uniwersytetu był Erazm z Rotterdamu.
		1409	Niemieccy zacy i wykładowcy, którzy opuścili Uniwersytet Paryski, założyli Uniwersytet w Lipsku i w tym samym roku uzyskali na to potwierdzenie bullą papieską. W 1953 r. przemianowany przez władze NRD na Uniwersytet Karola Marksa, do dawnej nazwy powrócił w 1990 r.
1370-1444	Piotr Paweł Vergeria – profesor Uniwersytetu w Bolonii, humanista włoski, zwolennik opieki państwa nad wychowaniem; <i>Książeczka o szlachetnych obyczajach i studiach wyzwolonych</i> (ok. 1402).	XV -XVI	Kształtowanie się humanistycznego ideału człowieka.
		1411	Założenie Uniwersytetu St. Andrews w Szkocji, którego doktorem był poeta i pisarz, krytyk literacki Jerzy Pietrkiewicz.
1370/	Guarino Veronese	1419	Założenie Uniwersytetu w Rostocku

1374-1460	(Guarino de Verona) – humanista włoski, pionier studiów greckich w Europie, w szkołach Verony i Ferrary stosował nowe metody nauczania i wychowania.		(Niemcy).
		1422	Utworzenie Uniwersytetu Ludwika Maksymiliana w Ingolstadt (obecnie <i>Ludwig-Maximilians Universität München</i>), początkowo jako autonomicznej koedukacyjnej szkoły wyższej, założonej przez księcia Bawarii.
1378-1446	Vittorino de Feltre – szkoła radości w Mantui; dwa poziomy kształcenia: elementarny i średni, przedmioty z kanonu <i>trivium</i> i <i>quadrivium</i> ; wysokie wymagania wobec nauczyciela.	1423	<i>Casa giocosa</i> – Dom radości w Mantui Vittorino de Feltre.
		1425	- Utworzenie Gimnazjum Pałacowego w Mantui przez Vittorino de Feltre. - Założenie przez papieża Marcina V (1417-1431) katolickiego Uniwersytetu Louvain (Niderlandy).
		1438	Założenie przez Costimo de Medici we Florencji <i>Accademii Platonica</i> (Akademia Platońska).
1370-1435	Paweł Włodkowic – rektor Akademii Krakowskiej, twórca polskiej doktryny prawa międzynarodowego.	1440	Wynalazek przez Johanna Gutenberga (ok. 1400-1468) z Moguncji druku z ruchomymi czcionkami metalowymi, które – zestawiane w kolumny – służyły do odbijania za pomocą prasy dowolnej ilości kartek.
1405-1464	Enea Sylvio Piccolomini – włoski humanista, poeta, późniejszy papież Pius II (1458-1464), w traktacie <i>O wychowaniu dzieci</i> (1450), sformułował naczelne zasady wychowania.	ok. 1445	Krakowski prawnik, Jakub – syn Pyrkosza z Żurawic, podjął próbę ujednoczenia zasad polskiej ortografii.
		1454	Początki drukarstwa w Krakowie.
		1457	Założenie Uniwersytetu Alberta-Ludwiga

			we Fryburgu (Niemcy) przez arcyksięcia Austrii Albrechta (niem. Albert).
		1473	W Krakowie powstały pierwsze oficyny drukarskie.
		1477	- Założenie Uniwersytetu w Upsali, będącego najstarszą uczelnią wyższą w Szwecji. - Utworzono Uniwersytet w Tybindze (Niemcy). Jego założycielem był Eberhard VI (1445-1496), późniejszy pierwszy książę Wirtembergii.
ok. 1406-1477	Grzegorz z Sanoka - przedstawiciel humanizmu polskiego, poeta polsko-łaciński, arcybiskup lwowski, od 1433 r., wykładowca poezji rzymskiej w Akademii Krakowskiej.	XV	- W Alzacji po raz pierwszy obchodzono święto szkole, zw. Gregoriankami (12 marca – św. Grzegorza). - Uniwersytet Krakowski reprezentował wysoki poziom nauczania.
		koniec XV	Opublikowano dzieło dominikanina Wincentego z Beauvais (ok. 1190-1264) pt. <i>Speculum maius (Wielkie zwierciadło)</i> , składające się z czterech traktatów, (<i>Zwierciadło naturalne, doktrynalne, moralne i historyczne</i>), stanowiące zestawienie całej dotychczasowej wiedzy do czasów Ludwika IX, uznawane nie tylko za osiągnięcie ówczesnej tradycji encyklopedycznej Francji, ale także europejskiej scholastyki przed św. Tomaszem z Akwinu.
		1500	W Europie istniało już 75 uniwersytetów.
XV-XVI	Jan z Łańcuta - profesor Akademii Krakowskiej, autor pierwszego podręcznika do matematyki pt. <i>Algorithmus Linea</i> (1513).	pocz. XVI	Tzw. bakałarze krakowscy, w porozumieniu z miejscowymi drukarzami, podjęli akcję wydawania książek polskich przeznaczonych dla szerokich warstw czytelników, np. <i>Ucieszne rozmowy króla Salomona z Marchołem grubym a sprośnym</i> .
		1505	Założenie przez kanclerza Jana Zamoyskiego Akademii Zamojskiej.
		1508	Powstał Uniwersytet Madrycki, początkowo jako szkoła wyższa w Alcalá de Benares, w 1836 r. przeniesiona do Madrytu.
1478-	Tomasz Morus –	1513	Ukazała się pierwsza książka drukowana po

1535	propagator powszechności nauczania w języku ojczystym, niezależnie od płci, wychowanie przez pracę na roli oraz w różnych rzemiosłach; <i>Iście złota książeczka o najlepszym stanie państwa i o nowej wyspie Utopii</i> (1516).		polsku.
1483-1546	Marcin Luter – inicjator ruchu reformy Kościoła (1517), zwolennik zakładania szkół chrześcijańskich przez władze lokalne; <i>Mały i Wielki katechizm</i> (1529), <i>Do burmistrzów i rajców wszystkich miast w Niemczech</i> (1524).	1517	Marcin Luter wystąpił przeciw Kościołowi poprzez przybicie 95 swoich tez na drzwiach kapituły zamkowej w Wittenberdze, co dało początek reformacji.
		1518	W Londynie założono <i>Royal College of Physicians</i> , uznawaną za pierwszą akademię medyczną nowożytności.
		1519	Założenie Akademii Lubrańskiego w Poznaniu, kolegium biskupiego z kursami akademickimi.
ok. 1490-1546	Tomasz Elyot - pisarz angielski, przeciwnik egalitaryzmu wychowawczego oraz edukacji kobiet; <i>Governour (Księga zwana gubernatorem)</i> – pierwszą rozprawą pedagogiczną w języku angielskim.	1525	- Założenie Biblioteki Medycejskiej we Florencji (Biblioteka Laurenziana), założonej przez Medyceuszy i obejmującej zbiory Kosmy i Wawrzyńca Wspaniałego. - Ukazała się pierwsza mapa Polski – dzieło Barnarda Wapowskiego (ok. 1450-1535). W następnych latach powstały jeszcze dwie inne mapy Polski oraz krajów przyległych.
1491-1556	św. Ignacy Loyola – <i>Ćwiczenia duchowne</i> (1548), <i>Konstytucje zakonne</i> (1556).	1527	W Marburgu (Niemcy) założono protestancką szkołę wyższą, która następnie dała podstawy do powstania uniwersytetu.
1492-1540	Jan Ludwik Vives – pedagog hiszpański, krytyk wychowania średniowiecznego, idea szkoły	1530	Król Francji Franciszek I (1494-1547) założył w Paryżu <i>Collège de France</i> .

	kształcącej, prekursor pedagogiki opiekuńczej i szkolnego kształcenia dziewcząt; <i>O wychowaniu kształceniu kobiety chrześcijańskiej</i> (1523), <i>O naukach</i> (1531), <i>O duszy i życiu</i> (1538).		
ok. 1494-1553	Franciszek Rabelais – pisarz francuski, zwolennik wszechstronnego rozwoju człowieka, łączenie wychowania umysłowego z zabawą; <i>Gargantua i Pantagruel</i> (1534)	1532	Francuski humanista Franciszek Rabelais (1494-1553) po raz pierwszy użył terminu „encyklopedia”.
		1535	Założenie gimnazjum luterańskiego w Elblągu przez emigranta holenderskiego z Hagi, Wilhelma Gnapheusa i Andrzeja Aurifabera
1497-1560	Filip Melanchton – współpracownik Marcina Lutra, reformator szkolnictwa niemieckiego, w tym uniwersytetów w Wittenberdze, Greifswaldzie, Wittenberdze, Kolonii, Tybindze, Lipsku, Heidelbergu, Rostocku i Frankfurcie nad Odrą, autor licznych podręczników, w tym <i>Podstawy języka greckiego</i> oraz <i>Loci communes rerum theologicarum</i> (1521) – studium nad myślą św. Pawła.	1536	Reforma uniwersytetu w Wittenberdze dokonana przez Filipa Melanchtona.
1503-1572	Andrzej Frycz Modrzewski – zwolennik podniesienia poziomu		

	oświaty i nauki wraz z ingerencją państwa; moralność, religijność oraz praca fizyczna jako podstawy wychowania; <i>O poprawie (naprawie) Rzeczypospolitej</i> (1551).		
1505-1569	Mikołaj Rej – pisarz polski, zw. ojcem literatury polskiej, w utworze <i>Zwierzyniec</i> . <i>Do tego, co czytał</i> , pisał: „ <i>A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają</i> ”.		
1507-1587	Jan Sturm – twórca humanistycznej szkoły średniej, rektor szkoły (gimnazjum) w Strasburgu; <i>O dobrym urządzaniu szkół</i> (1538), <i>Listy szkolne</i> (1565), <i>Listy akademickie</i> (1566).	1537-1582	Jan Sturm założył w Strasburgu (wówczas należącym do Niemiec) 10-klasowe gimnazjum klasyczne, w 1566 r. przekształcone w akademię, a w 1621 r. – w uniwersytet.
		1538	Hiszpanie założyli pierwszy uniwersytet na półkuli zachodniej – Uniwersytet Santo Domingo, dwa lata później zaś Uniwersytet w Michoacán.
		1540	- Sprowadzenie do Polski Braci Czeskich. - Utworzenie w Rzymie przez Ignacego Loyolę (1491-1556) zakonu jezuitów pod hasłem <i>Ad maiorem Dei gloriam</i> (<i>Na większą chwałę Boga</i>).
1509-1564	Jan Kalwin – twórca kalwinizmu i doktryny moralnej: pracowitość, uczciwość, oszczędność i chęć szybkiego uzyskania niezależności materialnej, w myśl zasady, że „ <i>tylko ten, kto żyje w dobrobycie, jest miły</i>	1544	Pierwszy książę Prus, Albert założył Uniwersytet w Królewcu (niem. Königsberg), ściągający studentów z Prus, Korony i Litwy. Studentem, a następnie przez 15 lat wykładowcą tego Uniwersytetu był m. in. Immanuel Kant.

	<i>Bogu</i> ”; <i>Prawa Akademii Genewskiej</i> (1559).		
		1545-1563	Sobór Trydencki wytyczył drogi reformy Kościoła i nakreślił zadanie w walce z reformacją oraz nałożył obowiązek zakładania seminariów duchownych we wszystkich diecezjach, które częściowo wzorowane były na kolegiach jezuickich. W rok po uchwale Soboru (1567) powstały pierwsze seminaria, np. Parma we Włoszech.
		1549	W Krakowie doszło do tzw. buntu żaków i opuszczenia miasta przez część studentów i wykładowców Akademii Krakowskiej.
		poł. XVI	Sprowadzeni do Polski Bracia Czescy utworzyli w Wielkopolsce liczne szkoły elementarne.
1515-1572	Piotr Ramus – francuski filozof, matematyk i pedagog, krytykował naukę Arystotelesa i średniowieczną scholastykę, a nawet humanistów za zbyt uległość wobec myśli antycznej, postulował reformę Uniwersytetu Paryskiego.	XVI	- Powstanie szkół jezuickich w Polsce: Akademia Wileńska, Braniewie (1565), Pułtusku (1566), Poznaniu (1573). - Powstanie systemu klasowo-lekcyjnego jako formy organizacyjnej kształcenia zbiorowego.
1516-1574	Szymon Marycjusz z Pilzna – pisarz pedagogiczny, dobro kraju, jego szczęście leży w dobrych szkołach i ich absolwentach; <i>O szkołach, czyli akademiach ksiąg dwoje</i> (1551).	poł. XVI – poł. XX	<i>Indeks ksiąg zakazanych</i> . Nazwa wzięta z tytułu książki wydanej w 1559 r. z polecenia papieża Pawła IV (1555-1559). Na indeks trafiło m.in. dzieła Mikołaja Kopernika (1473-1543) <i>O obrotach sfer niebieskich</i> oraz poety włoskiego, Alighieri Dantego (1265-1321) <i>Boska komedia</i> .
		1551	- Ignacy Loyola założył w Rzymie <i>Collegium Romanum</i> , przekształcone w, do dziś istniejące, <i>Gregorianum</i> . - W Pińczowie z inicjatywy Jana Łaskiego, Mikołaj Oleśnicki powołał szkołę kalwińską, która stała się podstawową powołania Gimnazjum Pińczowskiego.
1491-1556	św. Ignacy Loyola – założyciel zakonu	1552	Ignacy Loyola założył w Rzymie <i>Collegium Germanicum</i> – studium dla kształcenia

	jezuitów, znany z szerokiej działalności edukacyjnej, misyjnej i dobroczynnej, autor <i>Ćwiczeń duchowych</i> .		duchowieństwa niemieckiego.
		1553	św. Ignacy Loyola i Franciszek Borgia założyli w Rzymie Papieski Uniwersytet (<i>Pontificia Universitatis Gregoriana</i>), zreorganizowany w 1567 r. przez papieża Grzegorza XIII (1572-1585). Rektor tego uniwersytetu mianowany był przez papieża. Wśród studentów uniwersytetu jest 19 osób kanonizowanych, 16 papieży i 24 osoby beatyfikowane.
		1554/55	W warsztacie Jana Gutenberga, w nakładzie 150 egzemplarzy na papierze i 50 egzemplarzy na pergaminie, wydrukowano 42-wierszową łacińską <i>Biblię</i> . Uważa się ją za pierwszy <i>inkunabuł</i> . Jeden egzemplarz tej <i>Biblii</i> znajduje się w Muzeum Diecezjalnym w Pelplinie.
		1555	<ul style="list-style-type: none"> - Hiszpański zakonnik, Pedro Ponce de Leon rozpoczął nauczanie dzieci głuchych metodą pracy indywidualnej, co dało początek surdopedagogice. - Powstanie szkoły średniej w Lesznie, przemianowanej w 1602 r. w gimnazjum, w którym przez szereg lat nauczycielem był Jan Amos Komeński. - Założenie szkoły przez Braci Czeskich w Lesznie, zwanej szkołą „Jednoty braterskiej”, która szczególnie rozkwit przeżywała w pierwszej połowie XVII wieku. Od 1628 r. pracował tam biskup Jan Amos Komeński, późniejszy jej rektor.
(?-1591	Piotr Statorius-Strojeński – Francuz, wychowanek kolegium w Lozannie, autor pierwszej gramatyki polskiej <i>Polonicae grammatices institutio</i> (1568), tłumacz <i>Biblii</i> , zwanej pińczowską lub brzeską; <i>Urządzenie Gimnazjum Pińczowskiego</i>	1558	<ul style="list-style-type: none"> - Piotr Statorius Strojeński przygotował i ogłosił szczegółowy program Gimnazjum w Pińczowie pt. <i>Urządzenie gimnazjum pińczowskiego</i> (<i>Gimnassi Pinczoviensis institutio</i>). - W Gdańsku otwarto Gimnazjum Gdańskie, zorganizowane przez byłego rektora Gimnazjum w Elblągu, Jana Hoppe’ego według koncepcji Filipa Melanchtona.

	(1558).		
		1559	Jan Kalwin zorganizował w Genewie Akademię Genewską wraz z wzorcowym gimnazjum. Akademia stała się podstawą do dziś istniejącego Uniwersytetu w Genewie.
		1564	- Sprowadzenie jezuitów do Polski przez biskupa warmińskiego Stanisława Hozjusza, głównie w celu wsparcia Kościoła lokalnego w walce z reformacją.
		1565	W Braniewie z fundacji biskupa Stanisława Hozjusza powstało pierwsze na ziemiach polskich seminarium duchowne, prowadzone przez jezuitów.
		1568	- Założenie Gimnazjum Toruńskiego w oparciu o koncepcję szkół niemieckich Filipa Melanchtona, zreorganizowane w 1584 r. przez Henryka Strobanda (1548-1609), późniejszego burmistrza tego miasta oraz rektora Ulryka Schobera (1559-1598). - Piotr Statorius Strojeński opublikował pierwszą polską gramatykę języka polskiego pt. <i>Polonicae grammatices institutio</i> .
		1570	Drukiem ukazał się pierwszy polski elementarz pt. <i>Nauka krótka ku czytaniu pisma polskiego</i> .
		1571	Aniela Mercy (ok. 1470-1540) założyła na Warmii zgromadzenie zakonne urszulanek, które jako jedno z pierwszych zajęło się edukacją dziewcząt.
1533-1592	Michał Montaigne – francuski filozof i pisarz-humanista, mądrość, umiarkowanie, męstwo, ujmujący wygląd zewnętrzny i inne cnoty – to cele wychowania; <i>Essais (Próby)</i> , (1588).	1578	Założenie przez jezuitę Piotra Skargę Akademii Wileńskiej, utworzonej z istniejącego tam od 1570 r. kolegium jezuickiego. Jej fundatorem był biskup wileński Walerian Protasiewicz-Szuskowski. Zreformowana w 1780 przez ks. Mariana Poczobuta-Odlanickiego, dała początek Uniwersytetowi Wileńskiego, do 1919 r. pod nazwą Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie. W 1955 r. otrzymał nazwę Uniwersytet im. V. Kapsukas, od 1990 r. ponownie pod nazwą Uniwersytet Wileński.
1533-1586	Stefan Batory – król Polski, w czasie spotkania w czerwcu 1579 r. w kościele akademickim św. Jana w Wilnie miał powiedzieć do przyszłego kanclerza	ok. 1580	- W Ostrogu na Wołyniu K. W. Ostrogski założył Akademię Ostrogską, która miała wychowywać młodzież w przywiązaniu do prawosławia i przeciwdziałać wpływowi kultury zachodniej, w tym kolegiów jezuickich. - W Polsce istniało już 17 oficyn drukarskich.

	Jana Karola Chodkiewicza (1560-1621) następujące słowa: „ <i>Disce puer latine, ego te faciam mości panie</i> ”, (<i>Ucz się chłopcze łaciny, ja cię zrobię mości panem</i>).		
1535-1603	Erazm Glicznier-Skrzetuski – propagator luteranizmu w Polsce, zwolennik wychowania publicznego kosztem wychowania domowego; <i>Książki o wychowaniu dzieci bardzo dobre, pożyteczne i potrzebne, z których rodzice ku wychowaniu dzieci swych naukę dolożną wyczerpnąć mogą</i> (1558).	1582	W Rzymie ogłoszono reformę kalendarza, zw. gregoriańską, która wprowadziła nowy sposób obliczania długości roku i usunęła nieścisłości kalendarza juliańskiego. Reformę natychmiast wprowadzono także w Polsce.
		1583	- Wprowadzenie metod eksperymentalnych do badań w przyrodoznawstwie (Galileusz). - Założenie Uniwersytetu w Edynburgu (Szkocja) jako „ <i>the Town’s College</i> ”.
1543-1615	Klaudiusz Aquaviva - generał zakonu jezuitów, przyczynił się do kodyfikacji szkolnictwa jezuickiego; „ <i>W czynie mocno, łagodnie w sposobie</i> ”.	1588	- W Krakowie Bartłomiej Nowodworski herbu Nałęcz (1544-1624), szlachcic spod Tucholi założył szkołę mającą na celu przygotowanie do studiów na Uniwersytecie Krakowskim, zwaną Kolegium Nowodworskiego. - Arianie przejęli szkołę kalwińską w Lubartowie a jej rektorem został Wojciech z Kalisza. Szkoła upadła w 1597 r., jej kontynuatorką była utworzona w 1602 r. Akademia Rakowska.
1550-1568	św. Kostka Stanisław – jezuita, patron polskiej młodzieży	1589	Poeta i nauczyciel gdańskiego gimnazjum akademickiego, Jan Rybiński wprowadził do nauczania język polski.
		1592	Drukiem ukazała się <i>Wulgata</i> jako udoskonalona forma <i>Biblii</i> tłumaczenia św. Hieronima.
		1593	Rektor ariańskiego Gimnazjum w Lewartowie (Lubartowie) koło Lublina,

			Wojciech z Kalisza nadał szkole „Prawa szkoły lewartowskiej”.
		1594	W Zamościu kanclerz Jan Zamoyski powołał Akademię Zamojską, wzorowaną na gimnazjum humanistycznym Jana Sturma.
1554-1626	Sebastian Petrycy z Pilzna – profesor medycyny Uniwersytetu Krakowskiego, pionier publiczności wychowania i wychowania zdrowotnego; <i>Przydatki do ekonomiki i polityki Arystotelowskiej</i> (1605).	1596	J. B. Bonifacia ofiarował dla Rady Miejskiej Gdańska bibliotekę. Przez lata gromadziła ona zbiory dotyczące tego miasta, w 1955 r. została przejęta przez Polską Akademię Umiejętności.
1559-1598	Ulryk Schober – filolog klasyczny, poeta łaciński, rektor Gimnazjum Toruńskiego, autor <i>Institutio litterata</i> (1586-1788).	1597	Józef Callasanzio (<i>Calasanctius</i>) założył w Rzymie bezpłatną szkółkę dla dzieci, stanowiącą pierwszy krok w tworzeniu ochronek.
		1599	- Wydano <i>Ratio atque Institutio Studiorum Societatis Jesu</i> – dokument urządzenia szkół jezuickich, przygotowany na polecenie generała zakonu, Klaudiusza Aquavivę. - Ukazało się całościowe tłumaczenie <i>Biblii</i> jezuita Jakuba Wujka (1547-1591), dokonane renesansową polszczyzną.
		XVI-XVII	- Szybki rozwój szkół innowierczych w Polsce: szkoły luterskie, kalwińskie, ariańskie. - Szczytowy rozwój retoryki Polsce.
		1600	- Wydano dyplom fundacyjny Akademii Zamojskiej. - Ogłoszono ordynację Gimnazjum Toruńskiego pt. <i>Leges ac institutio scholae Thorunensis</i> .
		I poł. XVII	Szczytowy okres w rozwoju szkolnictwa parafialnego.
		1602	Założenie przez Braci Polskich, zwanych arianami, Akademii Rakowskiej, kontynuatorki szkoły ariańskiej w Lubartowie, zlikwidowanej uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej w 1638 r.
		1607	W Krakowie zrodził się pomysł zwołania

			„pierwszego w dziejach zjazdu nauczycielstwa”, nazwanego „synodem klechów podgórskich”.
		1610	Francuz J. J. Scalinger przedstawił tezę o pokrewieństwie języków.
		1616	Założenie seminarium duchownego w Toruniu przez ascetkę, ksienię Magdalenę Mortęską (ok. 1534-1631)
	NOWOŻYTNA MYŚL I		PRAKTYKA PEDAGOGICZNA
1561-1626	Franciszek Bacon – filozof angielski, twórca nowożytnego przyrodznawstwa i empiryzmu dydaktycznego, <i>georgica</i> duszy, czyli pedagogika, autor tezy, iż „wiedza jest potęgą” (<i>scientia est potentia</i>); wartość i znaczenie samowychowania; „nauka o ciele”, „nauka o umyśle”; <i>Nowa metoda nauki</i> (1620).	1617	św. Józef Kalasanty założył w Rzymie Zgromadzenie Szkół Pobożnych, które w 1621 r. podniesione zostało do rangi zakonu prowadzącego szkoły i kształcenie nauczycieli. Dewizą szkolnictwa tego zakonu było: <i>pietas et litterae</i> (<i>pobożność i nauka</i>).
1568-1639	Tomasz Campanella – dominikanin, „ <i>Im więcej pojmuję, tym mniej wiem</i> ”, autor utopijnego dzieła pedagogicznego <i>Miasto słońca</i> .	1623	Tomasz Campanella ogłosił socjalistyczne w charakterze dzieło pt. <i>Miasto słońca</i> (<i>La città del sole</i>).
1571-1637	Wolfgang Ratke – teolog, filozof i matematyk, twórca dydaktyki jako sztuki nauczania, reformator szkolnictwa niemieckiego, autor podręczników łacińskich i niemieckich.	1625-1642	Pojawiły się rozwinięte systemy o państwie i prawie oraz podstawy prawa międzynarodowego: H. Grotius (Holandia) i Th. Hobbes (Wielka Brytania).
1586-1654	Jan Walenty Andreae – teolog luterański, w swoim dziełach stworzył utopijny		

	opis gminy protestanckiej z obowiązkowym nauczaniem obydwu płci.		
1592-1670	Jan Amos Komeński – pedagog czeski, reformator szkolnictwa, twórca nowożytnej pedagogiki i szkoły elementarnej, sformułował nowe pojęcie encyklopedyzmu dydaktycznego oraz zasady pogładowości; <i>Drzwi języków otworzone</i> (1631), <i>Wielka dydaktyka</i> (1633), <i>Najnowsza metoda nauczania języków</i> (1648).		
1595-1633	Joachim Stegmann – długoletni rektor Akademii Rakowskiej, autor podręcznika do matematyki pt. <i>Institutionum mathematicorum libri duo</i> (1630).		
1596-1650	Kartezjusz (René Descartes) – twórca racjonalistycznych metod badań i teorii poznania (<i>cogito ergo sum</i>) i jednocześnie sceptycyzmu naukowego; pierwszy użył określenie „wiedza ogólna” (<i>mathesis universalis</i>).	1626-1637	René Descartes sformułował zasady metody myślenia opartego na wzorach rozumowania matematycznego.
		1635	Utworzenie Akademii Francuskiej (<i>Académie Française</i>) z siedzibą w Paryżu, najstarszego francuskiego towarzystwa naukowego.
		1636	Założenie przez władze angielskiej kolonii Massachusetts Uniwersytetu Harvarda

			(<i>Harvard University</i>), najstarszego uniwersytetu amerykańskiego, początkowo jako <i>College New Towne</i> , później nazwę zmieniono na <i>Cambridge</i> , nawiązującą do uniwersytetu angielskiego. Nazwa <i>Harvard</i> pochodzi od nazwiska purytańskiego duchownego Johna Harvarda, który poważnie uposażył tę uczelnię.
		1637	René Descartes opracował zasady geometrii analitycznej.
		1638	- Upadek Akademii Rakowskiej. - Założenie Gimnazjum w Pińczowie.
		1642	- Blaise Pascal wynalazł pierwszy kalkulator. - Sprowadzenie do Polski przez króla Władysława IV zakonu pijarów, którzy stali się organizatorami wielu szkół.
		1645	Początki Towarzystwa Królewskiego w Londynie dla Rozszerzania Wiedzy o Przyrodzie.
		1650	Utworzenie przez wojewodę poznańskiego Krzysztofa Opalińskiego Gimnazjum w Sierakowie.
1600-1662	Samuel Hartlib – ideolog rewolucji angielskiej (1640-1660), dążył do podporządkowania Kościoła i szkolnictwa państwu; <i>Makaria czyli opis idealnego państwa</i> (1741).	1651	Samuel Hartlib ogłosił pracę <i>Szkic na temat nauczania rolnictwa albo zamiar założenia szkoły rolniczej</i> . Był to pierwszy w Europie projekt zorganizowanego nauczania rolnictwa z programem nauczania.
		1652	Maria Ludwika (1611-1667), żona Jana Kazimierza, sprowadziła do Polski siostry szarytki i powierzyła im urządzenie i prowadzenie pierwszego przytułku dla dzieci.
		1653	Po raz pierwszy zostało użyte określenie „ <i>inkunabuł</i> ” w odniesieniu do wczesnych druków, tj. od wynalezienia druku przez Jana Gutenberga w 1440 r. do 1500 r.
		1657	Drukiem ukazała się <i>Wielka dydaktyka</i> Jana Aмоса Komeńskiego.
		1658	Wypędzenie Arian z Polski.
		1660	W Londynie utworzono Towarzystwo Królewskie (<i>Royal Society of London for</i>

			<i>Improving Natura Knowledge</i>), stanowiące pierwowzór kształcenia politechnicznego na poziomie wyższym..
1611-1681	ks. Joachim Pastorius – profesor gimnazjów akademickich w Elblągu i Gdańsku, autor podręcznika z historii Polski, <i>Florus Polonicus</i> (1641) oraz <i>De dignitate historiae oratio</i> (1651) i <i>Historia Polona</i> (1680).	1661	- Powołanie przez Jana Kazimierza Akademii Lwowskiej we Lwowie, z przekształcenia kolegium jezuickiego. W 1773 r. przekształcona w szkołę średnią, reaktywowana przez cesarza Józefa II w 1784 r. - Ukazał się „Merkuriusz Polski” – najstarsza gazeta w języku polskim.
		1666	Powołanie przez Ludwika XIV Akademii Nauk w Paryżu, czołowej francuskiej korporacyjnej instytucji naukowej w zakresie nauk ścisłych., zwaną Królewską Akademią Nauk (<i>Académie Royal des Science</i>); w 1699 r. przeniesiona do Luwru.
1623-1687	William Petty - angielski ekonomista, reformator szkolnictwa; <i>Political Arithemetic</i> .	1684	Św. Jan Chrzyciel de La Salle w Reims (Francja) założył zgromadzenie Braci Szkolnych, którego celem było kształcenie chłopców z bardzo ubogich rodzin; w 1950 r. ogłoszony został patronem nauczycieli.
	OŚWIECENIE		(od ok. 1690 do ok. 1790, w Polsce do lat 20-tych XIX w.)
1632-1704	John Locke – angielski filozof polityki i edukacji, inicjator epoki Oświecenia w Europie, odrzucenie platońskich „zdolności wrodzonych i wiecznych prawd”, za Arystotelesem twierdził, że umysł nowo narodzonego dziecka jest „niezapisaną tablicą” (<i>tabula rasa</i>), zwolennik empiryzmu w poznaniu i utilitaryzmu w kształceniu; <i>Myśli o wychowaniu</i> (1693).	1693	John Lock ogłosił swoje główne dzieło pedagogiczne pt. <i>Myśli o wychowaniu</i> , tłumaczone na różne języki, w tym po raz pierwszy w 1781 r. na język polski przez pijara Edmunda Truskolaskiego pt. <i>Książka o edukacji dzieci z francuskiego na polski przełożona</i> .
1635-	Françoise d’Aubiné	1686	- Françoise d’Aubiné de Maintenon (1635-

1719	de Maintenon – morganatyczna żona króla Francji, Ludwika XIV, organizatorka opieki na dziewczętami-sierotami.		1719), morganatyczna (nietytularna) żona króla Francji, Ludwika XIV w Sanit-Cyr pod Paryżem założyła pensjonat dla osieroconych dziewcząt. - W Berlinie powstała Akademia Sztuk Pięknych.
		1694	Luteranie założyli Uniwersytet w Halle, gdzie nauczano w języku niemieckim a nie po łacinie.
		1698	- W Londynie powstało Towarzystwo do Szerzenia Wiedzy Chrześcijańskiej (<i>Society for Promoting Christian Knowledge</i>). - We Francji w każdej parafii wprowadzono obowiązek szkolny, jednak bez stosowania w tej kwestii przymusu.
1640-1723	Claude Fleury – francuski filozof, dokonał podziału na nauki konieczne, użyteczne i ciekawe; <i>Traktat o wyborze i metodzie studiów</i> .	XVIII	W użyciu po raz pierwszy pojawił się termin „ferie” jako dłuższa przerwa, czas wolny od zajęć, pracy i nauki.
1644-1718)	William Penn – amerykański reformator religijny, w 1693 r. wypomniął mieszkańcom nowego kontynentu, iż „ludzie na ogół bardziej troszczą się o żywienie swych koni i psów niż swych dzieci”.	1700	- W Berlinie Fryderyk I na wniosek G. W. Leibniza powołał Akademię Nauk, stanowiącą obecnie największą niemiecką akademię nauk. - W Polsce i na Litwie było 47 kolegiów jezuickich.
1651-1715	François de Salignac de La Mothe Fénelon – arcybiskup, pisarz i pedagog; <i>Traktat o wychowaniu dziewcząt</i> (1687).	1701	Założenie Uniwersytetu w Yale w stanie Connecticut (USA), dzięki fundacji angielskiego kupca i filantropa E. Yale, będącego trzecią najstarszą uczelnią w tym kraju.
1651-1719	Jan Chrzyciel de la Salle – kanonik z Reims we Francji, założyciel w 1684 r. zgromadzenia Braci Szkół Chrześcijańskich, zwanego Braćmi Szkolnymi.	1703	Papież Klemens XI (1691-1700) założył jeden z pierwszych w Europie zakładów poprawczych dla młodocianych przestępców.
1661-	Karol Rollin –	1727	Z inicjatywy króla Prus Wilhelma I w Halle

1741	francuski pedagog, prekursor kierunku neohumanistycznego; <i>Traktat o studiach (Traite des études)</i> .		powstała pierwsza katedra nauk kameralnych (rolniczych).
		1717	<ul style="list-style-type: none"> - Zawieszono pierwszą Wielką Lożę Londenką. - Próby wprowadzenia przez króla pruskiego Fryderyka I obowiązku szkolnego. - Do Polski z Francji przybył ks. Piotr Gabriel Baudouin, którego uważa się prekursora tworzenia rodzin zastępczych w Polsce.
1663-1727	August Hermann Francke – teolog ewangelicki, niemiecki pedagog, organizator zakładów szkolno-wychowawczych.	1724	W Sankt Petersburgu car Piotr Wielki założył Rosyjską Akademię Nauk. W czasach ZSRR stała się ona głównym koordynatorem badań naukowych, występując pod nazwą Akademia Nauk ZSRR.
		1725	Początki historyzmu w badaniach zjawisk społecznych. Włoch G. Vico historię rozpatrywał jako prawidłowy proces.
1689-1768	ks. Gabriel P. Baudouin – założyciel Szpitala Dzieci Porzuconych imienia Dzieciątka Jezus w Warszawie (1734)	1737	<ul style="list-style-type: none"> - Na wzór Uniwersytetu w Halle (1694), król Anglii Jerzy II i jednocześnie lektor Hanoweru założył Uniwersytet w Getyndze. U schyłku XVIII w. stał się ośrodkiem <i>Göttingen Hain</i> – koła poetów, prekursorów niemieckiego romantyzmu. - Stanisław Leszczyński założył w Lunéville (Francja) Szkołę Rycerską, zwaną później Akademią Leszczyńskiego. - W Warszawie z inicjatywy ks. Piotra Baudouina powstał Dom Dzieci Porzuconych.
1697-1769	Herhard Tersteegen - mistyk niemiecki: „ <i>Jedynie poprzez dzieciństwo człowiek może zjednoczyć się z Bogiem</i> ”.	1738	Zawiązana została pierwsza polska loża masońska.
1700-1773	ks. Hieronim Konarski – założyciel <i>Collegium Nobilium</i> (1740), zwolennik kształcenia utylitarne; autor podręczników retoryki: <i>O poprawie wad wymowy</i> (1741),	1740	<ul style="list-style-type: none"> - Założenie Uniwersytetu w Pensylwanii, początkowo jako szkoła dobroczynna, w 1751 r., dzięki zaangażowaniu Benjamina Franklina, przekształcona w akademię. - Założenie przez ks. Szymona Konarskiego ze zgromadzenia pijarów <i>Collegium Nobilium</i> w Warszawie.

	<i>O sztuce dobrego myślenia</i> (1767).		
		1741	Ks. Stanisław Konarski wydał: <i>Gramatykę łacińską</i> , która zastąpiła mało przystępny, bo oparty na pamięciowym przyswajaniu zwrotów syntaktycznych i testów łacińskich, podręcznik jezuita Emanuela Alwara oraz podręcznik retoryki <i>O poprawie wad wymowy</i> .
		1745-1746	Ukazała się pierwsza polska kompilacja encyklopedyczna pt. <i>Nowe Ateny albo Akademia wszelkiej scyjencyj pełna</i> , wydana w dwóch tomach, której autorem był ks. Joachim Benedykt Chmielowski.
		1746	Założono Uniwersytet w Princeton w stanie New Jersey (USA), początkowo jako <i>College New Jersey</i> . W sali tego uniwersytetu w 1783 Jerzy Waszyngton podziękował za zwycięską wojnę o niepodległość.
		1747	- Powołanie pierwszej szkoły realnej w Berlinie. - Bracia A. S. i J. A. Załuscy ufundowali w Warszawie bibliotekę, nazwaną od nazwiska założycieli Biblioteką Załuskich. Była to pierwsza polska biblioteka narodowa. Jej zbiory w 1794 r. zostały wywiezione do Rosji, rewindykowane w latach 1922-34.
		1749	Jezuita hiszpański, Emanuel Alvarez (Alwar) dokonał zmian w gramatyce łacińskiej, co pozwoliło w polskich szkołach jezuickich uznać język polski na równi z językiem łacińskim.
		1750	W Królewcu ukazał się polski elementarz pt. <i>Nauka krótka ku czytaniu pisma polskiego</i> . Jego podstawową była metoda syntetyczna, tzn., iż poznane litery składało się w sylaby a te z kolei w wyrazy.
		1751	- Król Wielkiej Brytanii i elektor hanowerski, Jerzy II w Getyndze powołał Akademię Nauk, stanowiącą obecnie korporację uczonych niemieckich.
		1751-1780	Francuscy intelektualiści, zwani później encyklopedystami, wydawali <i>Wielką encyklopedię francuską</i> .

		1754	Założenie <i>King's College</i> , po wojnie o niepodległość zmieniono nazwę na <i>Columbia College</i> , które od 1912 r. stało się uniwersytetem – <i>Columbia University</i> .
1701-1785	Louis René de Caradeuc de La Chalotais – francuski sędzia pokoju, reformator szkolnictwa, przeciwnik jezuitów; <i>Szkic wychowania narodowego albo plan nauczania młodzieży</i> (1763).	1755	W Moskwie M. W. Łomonosow założył pierwszy rosyjski uniwersytet z trzema wydziałami (kierunkami): filozofią, prawem i medycyną, obecnie: Moskiewski Uniwersytet Państwowy imienia M. W. Łomonosowa.
1712-1778	Jan Jakub Rousseau – ideolog francuskiego Oświecenia, propagator wychowania naturalnego; <i>Emil, czyli o wychowaniu</i> (1762).	1757	W Petersburgu z inicjatywy Iwana Szuwałowa, kuratora Uniwersytetu Moskiewskiego założono Akademię Sztuk Pięknych.
1734-1823	Adam K. Czartoryski – komendant Szkoły Rycerskiej w Warszawie od 1768, autor <i>Katechizmu moralnego dla uczniów Korpusu Kadetów</i> (1767)	1765	- Założenie Szkoły Rycerskiej w Warszawie przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego i ks. Adama Kazimierza Czartoryskiego. Jej pełna nazwa brzmiała: Akademia Szlacheckiego Korpusu Jego Królewskiej Mości Rzeczypospolitej. - Z inicjatywy króla Stanisława Augusta w Warszawie utworzono Teatr Narodowy – pierwszy stały, zawodowy i publiczny teatr w Polsce.
		1767	W Edynburgu (Szkocja) Thomas Braidwood, założył pierwszą szkołę dla dzieci z uszkodzonym słuchem, gdzie wykorzystał m. in. ułożony w 1652 r. przez J. Wallisa alfabet palcowy.
		1768	Utworzone w 1765 r. Towarzystwa Literatów w Polsce... dla Wydawania Najlepszych i Najpożyteczniejszych Krajowi Książek wydało <i>Nowy sposób łatwego uczenia się języka łacińskiego</i> F. Fodewitza.
1724-1788	Jan Ignacy Felbiger – augustianin, pedagog, przeprowadził reformę szkolnictwa	1769	- Alzacki pastor Jan Oberlin w Ban-de-la Roche (Wogezy) utworzył pierwszą we Francji ochronkę dla dzieci w wieku przedszkolnym (<i>salle d'asile</i> – sala

	na Śląsku pruskim, przekształcając szkoły parafialne w szkoły państwowe; <i>Właściwości nauki i postępowania rzetelnych nauczycieli</i> (1768).		uchodźców), która traktowana jest jako pierwowzór przedszkola. - Johann Beckmann z Uniwersytetu w Getyndze napisał pierwszy podręcznik do nauczania rolnictwa.
		1770	Założenie przez K. M. de L'Epp'e w Paryżu pierwszej szkoły dla głuchych.
		1771	Ks. Stanisław Konarski (1700-1773) ze zgromadzenia pijarów, uhonorowany został medalem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego z łacińską maksymą „ <i>Sapero auso</i> ” (<i>Temu, co śmiało użyć rozumu</i>), zaczerpniętą z listu <i>Ad Lollium Horacego</i> .
1735-1817	ks. Onufry Kopczyński – gramatyk i pedagog, w <i>Elementarzu dla szkół parafialnych narodowych</i> po raz pierwszy zastosowano analityczno-syntetyczną metodę nauczania, autor <i>Gramatyki języka polskiego i łacińskiego dla szkół narodowych w trzech częściach dla klas I, II, III</i> wraz z <i>Przypisami do gramatyki</i> (1778-1784).	1773	Kasata zakonu jezuitów przez papieża Klemensa XIV (1768-1774).
1735-1801	ks. Grzegorz Piramowicz – działacz KEN, sekretarz Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, propagator utylitaryzmu; <i>Powinności nauczyciela</i> (1787), <i>Elementarz dla szkół parafialnych narodowych</i> (1785).	14 X 1773	Powołanie w Polsce Komisji Edukacji Narodowej, po likwidacji przez papieża Klemensa XIV zakonu jezuitów.

		1773-1794	Działalność Komisji Edukacji Narodowej.
1737-1784	Adolf Kamiński – pijar, nauczyciel wymowy i filozofii w <i>Collegium Nobilium</i> ; uważał, że doskonałość nauczania opiera się na znajomości wielu języków obcych, prekursor utworzenia Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych; <i>Edukacja obywatelska</i> (1774).	1774	- Cesarzowa Maria Teresa (Austria) wprowadziła system szkolny: dwa rodzaje szkół elementarnych (trywialne na wsi i główne w miastach), gimnazja i uniwersytety, który został zreformowany dopiero w 1849 r. - Komisja Edukacji Narodowej wydała <i>Przepis do szkół parafialnych</i> , który zalecał dobór nauczycieli do szkół parafialnych i przestrzeganie zasady równości stanowej między dziećmi. - Ignacy Krasicki napisał patriotyczną pieśń <i>Święta miłości kochanej Ojczyzny</i> .
1739-1786	Antoni Popławski – pijar, autor projektu reformy szkolnictwa (1774), z którego potem korzystał G. Piramowicz; <i>Moralna nauka dla szkół narodowych</i> (1778)	1775	- Utworzenie z inicjatywy Ignacego Potockiego (1750-1809) Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych. - Ks. Wincenty Skrzetuski ze zgromadzenia pijarów napisał pierwszy podręcznik do nauki historii pt. <i>Historia polityczna dla szlacheckiej młodzieży</i> .
ok. 1740-1809	Franciszek Bieliński – członek KEN, rzecznik powszechności nauczania i oddzielnych szkół dla każdego stanu; <i>Sposób edukacji w piętnastu listach opisany</i> (1775).	1776	Pierwsze wykłady z pedagogiki na Uniwersytecie w Królewcu prowadził filozof niemiecki Immanuel Kant.
		1777-1780	Reforma Akademii Krakowskiej dokonana przez Hugo Kołłątaja i Akademii Wileńskiej przez Marcina Poczobuta.
		1780	Robert Raikes (1756-1811) we współpracy z pewnym proboszczem anglikańskim założył pierwszą szkołkę niedzielą.
		1783	- Król Prus, Fryderyk Wilhelm, określany „ojcem pruskiej szkoły ludowej” po raz pierwszy wprowadził obowiązek szkolny. - Ustawy KEN, w tym <i>Ustawy dla stanu akademickiego i na szkoły w krajach Rzeczypospolitej przepisanych</i> .
1743-1794	Jan A. M. Condorcet – francuski filozof; <i>Projekt organizacji wychowania</i>	1785	W Warszawie ukazał się pierwszy numer pisma periodycznego „Polak Patryjota”.

	<i>publicznego</i> (1792), <i>Szkic obrazu postępu ludzkiego poprzez dzieje</i> (1795).		
1746- 1817	Michał Dymitr Krajewski – pijar, pisarz i pedagog, propagował poglądy pedagogiczne J. J. Rousseau. Autor powieści dydaktycznej <i>Podolanka</i> oraz <i>Gry i zabawy dla służące do ułatwienia edukacji</i> (1777).	1786	W Sztokholmie król Gustaw III, na wzór Akademii Francuskiej, założył Akademię Szwedzką, stanowiącą akademię literacko-językową. Od 1901 r., zgodnie z testamentem A. Nobla, zaczęła ona przyznawać Nagrody Nobla.
1748- 1785	Christian Wilhelm Kindleben – pisarz niemiecki, autor pieśni studenckiej <i>Gaudeamus igitur</i> , której melodia oparta została na hymnie pokutnym z 1257 r.	1788	W gimnazjach pruskich po raz pierwszy wprowadzono egzamin dojrzałości (maturę).
		1790	Ukazały się <i>Przestrogi dla Polski</i> Stanisława Staszica.
		3 IX 1791	Konstytucja Stanów Zjednoczonych potwierdziła system szkolnictwa tego kraju.
1750- 1812	ks. Hugo Kołłątaj – projektodawca reformy szkół parafialnych, działacz KEN i Towarzystwa do Ksiąg Elementarnych, reformator krakowskiej <i>Alma Matris</i>	1792	- Franciszek Karpiński (1741-1825) napisał pieśń pt. <i>Kiedy ranne wstają zorze</i> , jedną z najpopularniejszych pieśni w języku polskim, noszącą faktyczny tytuł <i>Pieśń poranna</i> , śpiewaną przez szereg lat, szczególnie w latach międzywojennych, na rozpoczęcie zajęć szkolnych, także na obozach szkolnych, harcerskich i w wojsku.
		21-22 IV 1792	Na posiedzeniu francuskiego Zgromadzenia Narodowego Jean Antonie Condorcet zgłosił projekt szkoły publicznej, powszechnej, obowiązkowej i bezpłatnej.
		1793- 1797	Georg Wolfgang Panzer – pierwszy znany inkunabulista dokonał zestawienia znanych inkunabułów.
		1795	Powstał Instytut Francji, w skład którego weszły: Akademia Francuska (1635), Akademia Napisów i Literatury (1663), Akademia Nauk (1666), Akademia Sztuk

			Pięknych (1803) i Akademia Nauk Moralnych i Politycznych (1832).
	MYŚL PEDAGOGICZNA I		EDUKACJA XIX I POCZĄTKU XX WIEKU
1746-1827	Jan Henryk Pestalozzi – twórca szkół ludowych i nowego systemu nauczania początkowego; <i>Metoda</i> (1800), <i>Jak Gertruda uczy swoje dzieci</i> (1801): „ <i>Ogląd jest najwyższą zasadą nauczania</i> ”.	1800-1831	Pracę oświatową prowadziło Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, często występujące także pod nazwą: Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk.
1755-1821	Stanisław Kostka Potocki – organizator szkolnictwa w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim, prezes Izby Edukacyjnej Publicznej, od 1816 r. minister Wydziału Oświecenia Narodowego, potem Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; 4-tomowy podręcznik retoryki – <i>O wymowie i stylu</i> (1815-181)	1802	Johann Friedrich Herbart na Uniwersytecie w Getyndze habilitował się z pedagogiki.
1755-1826	ks. Stanisław Staszic – zwolennik powszechności szkoły elementarnej od szóstego roku życia, propagator oświaty zawodowej i rozwoju nauki; <i>Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego</i> (1787), <i>Przestrogi dla Polski</i> (1790).	16 III 1802	Założono Akademię Wojskową im. T. Kościuszki w West Point (<i>United States Military Academy</i>), przygotowującą oficerów do armii amerykańskiej.
		1802-1857	Niemiec G. R. F. Grotefend wraz ze współpracownikami odczytali pismo

			klinowe.
		1803	Reforma Uniwersytetu Wileńskiego
		1804	Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk założyło Królewskie Liceum Warszawskie, a pierwszym rektorem szkoły był S. B. Linde.
1764-1855	Krzysztof Celestyn Mrongowiusz – pastor, leksykograf i językoznawca, obrońca polskości Warmii i Mazur; <i>Pięśnioksiąg czyli kancjonał gdański</i> (1803), <i>Słownik polsko-niemiecki</i> (1835).	1805	- Powstało Gimnazjum Wołyńskiego, od 1817 – Liceum Krzemienieckie. - Ukazała się praca Jędrzeja Śniadeckiego <i>O fizycznym wychowaniu dzieci</i> . - Szkolnictwo polskie w zaborze austriackim podzielono na trywialne (wiejskie) i główne (miejskie).
1765-1813	Tadeusz Czacki – pionier szkół elementarnych, organizator Gimnazjum Wołyńskiego (1805), od 1817 – Liceum Krzemienieckie.	1805-1831	Przy Liceum Krzemienieckim funkcjonowała biblioteka szkolna.
		1806	- W Nowym Jorku, podjęto pierwsze próby upaństwowienia szkolnictwa, zaś w 1837 r. w stanie Massachusetts powołano Urząd Wychowania, który zorganizował powszechny i bezpłatny system szkolnictwa nie tylko na poziomie elementarnym. - Niemiecki uczyony Albrecht Thaer w Möglin założył pierwszą akademię rolniczą.
		1806-1814	Ukazywał się <i>Słownik języka polskiego</i> Samuela Bogumiła Lindego.
		23 I 1807	Powołano Izbę Edukacyjną Publiczną jako naczelną „magistraturę” wychowawczą Księstwa Warszawskiego, przekształconą 7 I 1812 r. w Dyрекcję Edukacji Narodowej, która działała do 1815 r.
		1807-1812	Izba Edukacyjna Publiczna Księstwa Warszawskiego utworzyła około 500 szkół elementarnych.
1767-1835	Wilhelm Karl von Humboldt – niemiecki filozof, ojciec neohumanistycznego gimnazjum, reformator	1808	Z inicjatywy ministra sprawiedliwości Księstwa Warszawskiego Feliksa Łubieńskiego w Warszawie powstała 3-letnia Szkoła Prawa; w 1815 r. utworzono tam drugi wydział – nauk administracyjnych.

	szkolnictwa pruskiego, założyciel Uniwersytetu Berlińskiego (1809); „ <i>Język nie jest dziełem (ergon), lecz działalnością (energia)</i> ”.		
		1810	- Jan Fryderyk Herbart założył na Uniwersytecie w Królewcu Eksperymentalny Instytut Pedagogiczny w celu kształcenia nauczycieli do szkół średnich. - Izba Edukacyjna Publiczna Księstwa Warszawskiego wydała <i>Regulamin pensji i szkół płci żeńskiej</i> .
		1810-1859	W Warszawie funkcjonowała nakładowa księgarnia Józefa Zawadzkiego.
1768-1838	Jędrzej Śniadecki – pionier wychowania zdrowotnego z rozwojem umysłowym i moralnym; <i>O fizycznym wychowaniu dzieci</i> (1805), <i>Filozofia umysłu ludzkiego</i> (1818) – pierwsza polska praca z dziedziny psychologii.	1811	- Z fundacji króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III założono Uniwersytet Wrocławski, z połączenia Akademii Jezuickiej Leopoldina we Wrocławiu (założonej w 1702 r.) z protestanckim uniwersytetem Viadrina we Frankfurcie nad Odrą. Od 1952 r. nosił imię Uniwersytet im. Bolesława Bieruta. - W Warszawie założono Instytut Muzyki i Deklamacji, gdzie kształciła się młodzież męska i żeńska. - W Warszawie utworzono Szkołę Nauk Administracyjnych.
		1811-1939	We Lwowie ukazywała się „Gazeta Lwowska”, w latach 1874-1918 jako „Przewodnik Naukowy i Literacki”.
		1812	- Z przekształcenia Kolegium Jezuickiego, założonego w 1580 r., w Połocku powołano Akademię Połocką (Akademia Jezuickiego Zakonu). W 1820 r., po usunięciu jezuitów, została przekształcona w liceum. - W szkołach departamentowych Księstwa Warszawskiego wprowadzono egzamin dojrzałości.
		1813	W Sztokholmie powołano Królewski Centralny Instytut Gimnastyczny, który dał początek kształcenia specjalistów w zakresie wychowania fizycznego i sportu.
		1815	- Przy Uniwersytecie Krakowskim z inicjatywy dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej J. S. Bandkiego i rektora

			<p>W. Litwińskiego założono Towarzystwo Naukowe Krakowskie.</p> <p>- W Warszawie założono Szkołę Podchorążych Piechoty, kształcąca oficerów piechoty, której podchorążowie 29 listopada 1830 r. dali sygnał do powstania, zwanego potem listopadowym.</p>
		1815-1820	<p>Stanisław Kostka Potocki ministrem Wydziału Oświecenia Narodowego Królestwa Polskiego, nastąpił w tym okresie wzrost liczby szkół, unowocześniono metody nauczania.</p>
1770-1861	<p>Adam J. Czartoryski – działacz oświatowy na Litwie, reformator Uniwersytetu Wileńskiego, założyciel Towarzystwa Literackiego Polskiego w Paryżu (1832) i Biblioteki Polskiej (1838).</p>	1815-1867	<p>Działalność Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego – naczelnej władzy oświatowej w Królestwie Polskim.</p>
1771-1820	<p>Alojzy Feliński – poeta, dyrektor Liceum Krzemienieckiego od 1819 r., twórca hymnu <i>Boże, coś Polskę</i> (1816), noszącej pierwotnie tytuł <i>Hymn na rocznicę ogłoszenia Królestwa Polskiego z woli naczelnego wodza Wojska Polskiego do śpiewu podany</i>.</p>	1816	<p>- W Szkocji utopista Robert Owen założył Instytut Formowania Charakteru, gdzie sprawowano opiekę nad dziećmi w wieku od 18. miesiąca życia do dziesięciu lat.</p> <p>- W Keilhau Friedrich Froebel założył instytut opieki nad dzieckiem przedszkolnym.</p> <p>- Powołanie Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na czele ze Stanisławem Kostką Potockim jako instytucji rządowej Królestwa Polskiego do spraw oświaty i szkolnictwa, działającej do 1831 r.</p> <p>- W Kielcach z inicjatywy Stanisława Staszica otwarto 3-letnią Szkołę Akademiczno-Górnictwa, przeniesioną w 1826 r. do Warszawy, gdzie działała do 1828 r..</p> <p>- Alojzy Feliński ułożył pieśń – hymn <i>Boże, coś Polskę</i> melodię do niego napisał Jan Nepomucen Kaszewski (1783-1847).</p>
		XI 1816	<p>Car Aleksander I wydał dekret o ustanowieniu Uniwersytetu Warszawskiego. Jego organizacją zajęła się Rada Główna Uniwersytetu na czele ze Stanisławem Staszicem. Zajęcia rozpoczęły się w 1817 r.</p>

		1816-1826	Funkcjonowała Szkoła Górnicza (Akademiczno-Górnicza) w Kielcach, założona przez Stanisława Staszica.
		1817	<ul style="list-style-type: none"> - Poprzez połączenie Uniwersytetu w Wittenberdze (założonego w 1502 r.) i Uniwersytetu w Halle (założonego w 1694) powstał Uniwersytet w Halle-Wittenberga. Po dojściu Hitlera do władzy w 1933 r. nadano mu nową nazwę: Uniwersytet im. Marcina Lutra w Halle-Wittenberdze. - W Warszawie utworzono Bibliotekę Uniwersytecką. Jej współorganizatorem i pierwszym dyrektorem był S. B. Linde. - Tytus Działyński założył w Kórniku (w Poznańskim) Bibliotekę Kórnicką, gromadzącą zbiory z zakresu dawnej kultury polskiej. - Założenie Instytutu Głuchych w Warszawie przez pijara Jakuba Falkowskiego, przemianowanego w 1840 r. w Instytut Głuchoniemych i Ociemniałych. - We Lwowie założono Szkołę Realną, w 1834 r. przekształconą w Akademię Techniczną, w 1921 r. przemianowaną w Politechnikę Lwowską; 1929 r. przemianowana z kolei w radziecki Lwowski Instytut Politechniczny.
		21 XII	W Warszawie powstała tajna organizacja studentów Uniwersytetu warszawskiego Panta Koina, założona przez Ludwika Mauersbergera.
		1817-1822	Działalność Towarzystwa Szubrawców w Wilnie, organizacji o charakterze literacko-satyrycznym. Towarzystwo wydawało m. in. „Wiadomości Brukowe” oraz „Tygodnik Wileński”.
		1817-1823	Działalność Towarzystwa Filomatów w Wilnie: T. Zann, A. Mickiewicz, J. Czeczot.
		1818	<ul style="list-style-type: none"> - W Warszawie otwarto 2-letnią Szkołę Leśnictwa. - Utworzenie Akademii Sztuk Pięknych w

			<p>Krakowie, początkowo w składzie Uniwersytetu Jagiellońskiego.</p> <p>- Ukazało się pierwsze w Polsce dzieło psychologiczne <i>Filozofia umysłu ludzkiego</i> Jędrzeja Śniadeckiego.</p>
		1819	<p>- W Sankt Petersburgu założono Uniwersytet, wywodzący się z Głównego Instytutu Pedagogicznego, działającego tam od 1724 r.</p> <p>- Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dokonała zmian w organizacji szkolnictwa w Królestwie Polskim: zlikwidowano m. in. szkoły podwydziałowe, przyjmując status szkół wydziałowych lub ludowych.</p>
		1819-1821	Działalność tajnej organizacji studenckiej – Związek Wolnych Polaków, związanej z Uniwersytetem Warszawskim.
1771-1858	Robert Owen – filantrop, twórca wychowania fabrycznego, pionier nowatorskiego programu socjalnego i upaństwowienia szkolnictwa; <i>Nowy pogląd na społeczeństwo, czyli szkice o kształtowaniu ludzkiego charakteru</i> (1813-1814).	1819-1823	Działalność Towarzystwa Filadelfistów w Wilnie, związanego z filomatami i filaretami.
1772-1801	Friedrich Leopold von Hardenberg - poeta niemiecki: „ <i>Wielka wiedza kończy i zaczyna się wiarą</i> ”.	1820	<p>- Powołanie w Wilnie przez Tomasza Zanna Towarzystwa Przyjaciół Pożytecznej Zabawy, czyli „Promieniści”.</p> <p>- Ministrem Wydziału Oświecenia Narodowego po Stanisławie K. Potockim został Stanisław Grabowski – upadek szkolnictwa.</p> <p>- Przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej powołano Towarzystwo Naukowe Płockie wraz z biblioteką, zlikwidowane przez Rosjan po upadku powstania listopadowego; reaktywowane w 1907 r., przejęło Bibliotekę Gustawa Zielińskiego ze Skępego w Lipnowskim, najstarsze z towarzystw naukowych ogólnych w Polsce.</p>
		1820-1831	W Warszawie istniała Aplikacyjna Szkoła Wojskowa Królestwa Polskiego.
		1821	W Warszawie powstało Konserwatorium jako wyższa uczelnia muzyczna.

		1822	<ul style="list-style-type: none"> - Ukaz carski zakazujący istnienia jakichkolwiek tajnych organizacji na ziemiach zabranych. - W Marymoncie pod Warszawą powołano Instytut Agronomiczny; po przerwie w 1840 r. reaktywowano jako Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa o statusie szkoły wyższej.
		1824	<ul style="list-style-type: none"> - Brytyjski nauczyciel Samuel Wilderspin założył Towarzystwo Szkółek Dziecięcych. - Proces filomatów zorganizowany przez Nikołaja Nowosilcowa: wyroki zesłania i więzienia dla Tomasza Zana i Jana Czczota; zesłanie 20 innych oskarżonych.
		1824-1828	Klementyna z Tańskich Hoffmanowa założyła i prowadziła w Warszawie pierwsze polskie pismo dla dzieci pt. „Rozrywki dla Dzieci”, gdzie zamieściła m. in. swoje powieści: <i>Listy Elżbiety Rzeczyckiej</i> i <i>Dziennik Franciszki Krasińskiej</i> .
		1825	<ul style="list-style-type: none"> - W Prusach wprowadzono obowiązek szkolny. - W Warszawie powstała Szkoła Guwernantek jako roczny kurs dokształcający, rok później przemianowana w Instytut Rządowy Wychowani Płci Żeńskiej.
		1825-1826	Franciszek Salezy Dmochowski (1801-1871), m. in. autor powieści historycznej o ziemi dobrzyńskiej pt. <i>Przekleństwo matki</i> , wydawał także pismo naukowo-literackie pt. „Biblioteka Polska”.
1776-1841	Jan Fryderyk Herbart – niemiecki filozof, psycholog i pedagog, twórca nowoczesnej pedagogiki naukowej, systemu pedagogicznego opartego na etyce i psychologii, dydaktyki „szkoły tradycyjnej”; <i>O estetycznym (moralnym) ujęciu świata jako głównym zagadnieniu wychowania</i> (1804),	1826	<ul style="list-style-type: none"> - W Warszawie staraniem Stanisława Staszica powstała 4-wydziałowa Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego pod kierunkiem Kajetana Garbińskiego. Na jej korzenie powołuje się utworzona w 1915 r. Politechnika Warszawska, przejęta przez państwo w polskie w 1921 r., odrodzona w 1945 r. - W Konarzewie powstała biblioteka fundacyjna Adama Tytusa Działyńskiego, w 1829 r. przeniesiona do Kórnika, w 1953 r. przejęta przez Polską Akademię Nauk, powołanej w miejsce zlikwidowanej Polskiej Akademii Umiejętności.

	<i>Pedagogika ogólna wywiedziona z celu wychowania (1806), Zarys wykładów pedagogicznych (1835).</i>		
		1827	<ul style="list-style-type: none"> - W Torontu (Kanada) założono <i>King's College</i>, które stało się podstawą Uniwersytetu w Toronto. - Utworzenie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie (wydawnictwo i biblioteka) jako kontynuacji biblioteki ufundowanej przez J. M. Ossolińskiego w 1817 r. w Wiedniu. W latach 1946-1947 część zbiorów przewieziono do Wrocławia, dekretem władz komunistycznych z 1952 r. fundację zlikwidowano a zbiory w 1953 r. przekazano PAN.
		1828	<p>Założenie Uniwersytetu Londyńskiego (obecnie <i>University College</i>).</p>
		1828-1894	<p>W Wilnie funkcjonowała księgarnia nakładowa Jana Glücksberga.</p>
1778-1838	Józef Lancaster – angielski pedagog, twórca systemu amsowego nauczania elementarnego. w postaci systemu monitorialnego, gdzie w procesie edukacji wykorzystywano starszych uczniów, zwanych monitorami, którzy mieli nauczać młodszych.	1829	<ul style="list-style-type: none"> - Niewidomy pedagog, Louis Braille (1809-1852) wynalazł pismo dla niewidomych do czytania za pomocą dotyku; 63 wypukłe znaki punktowe czyta się od lewej do prawej strony. - Ksiądz katolicki, Ferrante Aporti z włoskiej Cremony założył pierwsze przedszkole we Włoszech. W placówce wdrażał program łączenia wychowania moralnego, intelektualnego i fizycznego. - Z inicjatywy Fryderyka Skarbka w Warszawie założono pierwszy zakład poprawczy dla młodocianych przestępców. - W Poznaniu hrabia Edward Raczyński utworzył bibliotekę swego imienia (Bibliotekę Raczyńskich).
		1830	<ul style="list-style-type: none"> - We Lwowie powstał Galicyjski Zakład dla Głuchoniemych. - W Mokotowie F. Skarbek założył Instytut Moralnie Zaniedbanych Dzieci.
		1831	<ul style="list-style-type: none"> - Powstało Brytyjskie Towarzystwo Popierania Nauki.
		X 1831	<p>Władze carskie zamknęły Uniwersytet Warszawski, co było wyrazem restrykcji po powstaniu listopadowym (1830-1831).</p>

		1832	<ul style="list-style-type: none"> - W Paryżu powstało Towarzystwo Historyczno-Literackie, założone przez polskich emigrantów polistopadowych na czele z księciem A. J. Czartoryskim. - W Poznaniu powstał Królewski Zakład dla Głuchoniemych. - Władze carskie, w wyniku represji popowstaniowych, zlikwidowały Warszawskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. - Utworzenie przez Rosjan Akademii Duchownej w Wilnie, istniejącej do roku 1842.
1782-1852	Fryderyk Wilhelm August Froebel – niemiecki pedagog, człowiek i przyroda pozostają w łączności; twórca nowoczesnego wychowania przedszkolnego (ogródki dziecięce), rola nauczyciela w zabawie; <i>Wychowanie człowieka, sztuka chowania, nauczania i uczenia się</i> (1826).	1833	<ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie księgarni Polskiej w Paryżu (Eustachy Januskiewicz). - Na podstawie rosyjskiej ustawy z 1833 r. ograniczono programy nauczania w szkołach elementarnych Królestwa Polskiego.
1788-1860	Arthur Schopenhauer – niemiecki filozof: <i>„Każde dziecko jest do pewnego stopnia geniuszem, a każdy geniusz do pewnego stopnia dzieckiem”</i> .	1834	<ul style="list-style-type: none"> - W Kijowie otwarto Uniwersytet, przeniesiony z zamkniętego uniwersytetu w Wilnie. Podstawą biblioteki stały się natomiast zabrane zbiory Liceum Krzemienieckiego. - Założenie przez Fryderyka Skarbka Mokotowskiego Instytutu Zaniedbanych Dzieci – pierwszego na ziemiach polskich zakładu opiekuńczo-wychowawczego dla nieletnich. - W Krakowie powołano Szkołę Techniczną.
1790-1866	Fryderyk Adolf Wilhelm Diesterweg – pedagog niemiecki, rzecznik szkoły ludowej i zawodowego kształcenia nauczycieli: <i>„Szkoła jest tyle warta, ile wart jest nauczyciel”</i> ; <i>Przewodnik w kształceniu</i>	1835	<ul style="list-style-type: none"> - Utworzenie drukarni polskiej w Paryżu (Eustachy Januskiewicz, Aleksander Jełowicki). - Utworzenie przez Rosjan Akademii Duchownej w Warszawie, istniejącej do roku 1867.

	<i>nauczycieli niemieckich</i> (1834).		
1790-1832	Jean F. Champollion – francuski językoznawca, egiptolog, w 1822 r. odczytał egipskie hieroglify.	1837	<ul style="list-style-type: none"> - Fryderyk Froebel w Blankenburgu w Turynii założył ognisko doświadczalne - Zakład Wychowawczy dla Małych Dzieci, tzw. ogródek dziecięcy. - W Peszcie, przy zastosowaniu neocyrylicy, wydano „Rusałkę Dniestrową” (Rusałka Dniestrowaja”), co spowodowało na odrzucenie alfabetu łacińskiego przez narodowy ruch ukraiński.
1791-1835	Kazimierz Brudziński – pisarz, pedagog, historyk, autor wielu prac dla dzieci; <i>Uwagi na książkami elementarnymi dla płci żeńskiej</i> (1818), <i>O powołaniu i obowiązkach młodzieży akademickiej</i> (1826).	1838	<ul style="list-style-type: none"> - W Paryżu z inicjatywy ks. Adama Czartoryskiego powstała Biblioteka Polska, której założycielem było Towarzystwo Historyczno-Literackie, utworzone w 1832 r. Do 1853 r. jej dyrektorem był poeta i historyk Karol Sienkiewicz (1793-1860). - Z inicjatywy Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności. utworzona została pierwsza na ziemiach polskich ochronka.
		1839	<ul style="list-style-type: none"> - L. J. Daguerre ogłosił w paryskiej Akademii Nauk metodą otrzymywania obrazów za pomocą aparatu fotograficznego, co uznaje się za datę wynalezienia fotografii. W krótki czasie obrazami i kolorami zaczęto ilustrować podręczniki i czasopisma. - W ramach postępującej rusyfikacji Królestwa Polskiego utworzono Warszawski Okręg Naukowy (IX Warszawski Okręg Naukowy) kierowany przez kuratora, gen. Mikołaja Okuniewa; zlikwidowano część gimnazjów a do szkół wprowadzono rosyjskie podręczniki. - W Poznaniu Jan Konstanty Żupański założył księgarnię, która stała się silnym ośrodkiem wydawniczym. Do 1883 r. nakładem księgarni ukazało się około 600 dzieł polskich.
1796-1857	Stanisław Jachowicz – pedagog i bajkopisarz, pionier literatury dziecięcej w Polsce; <i>Bajki i powiastki</i> (1824), <i>Pamiętka dla dobrych dzieci</i> (1827), <i>Zabawka abecadłowa</i>	1839/1840	W Królestwie Polskim notowano co najmniej 3.584 chederów – żydowskich szkół wyznaniowych dla chłopców.

	(1848).		
		1839-1851	W Poznaniu istniała księgarnia i drukarnia nakładowa Walentego Stefańskiego.
		1840	Początek planowej rusyfikacji szkolnictwa w Królestwie Polskim.
1798-1845	Klementyna z Tańskich Hoffmanowa – pisarka i pedagog, reformatorka wychowania dziewcząt w duchu narodowym; <i>Pamiętka po dobrej matce</i> (1819), <i>Druga książeczka Helenki</i> (1823) <i>O moralności kobiet</i> (1840), <i>O powinnościach kobiet</i> (1849).	1841	- Na emigracji powstało Towarzystwo Wychowania Narodowego Dzieci Wychodźców Polskich. - W Poznaniu K. Marcinkowski założył Towarzystwo Pomocy Naukowej, występujące w latach 1861-1925 pod nazwą Towarzystwo Naukowej Pomocy dla Młodzieży Męskiej Wielkopolski im. Karola Marcinkowskiego. Jego celem było udzielanie pomocy finansowej dla młodzieży w celu uzyskania średniego i wyższego wykształcenia.
		1841-1914	W Warszawie ukazywał się miesięcznik naukowo-literacki pt. „Biblioteka Warszawska”. Wśród jej współpracowników byli m. in.: M. Bobrzyński, A. Brückner, P. Chmielowski, T. Korzon, A. Pawiński i G. Zieliński.
		1842	- Utworzenie Biblioteki Batignolskiej przez Szkołę Narodową Polską w Paryżu, założonej przez działaczy emigracji przeciwnych ks. A. J. Czartoryskiemu. Jej nazwa pochodzi od bulwaru Batignolles. W zbiorach znalazła się m. in. biblioteka J. I. Kraszewskiego. - W Warszawie J. Szczygielski przekształcił Instytut Głuchoniemych w Instytut Głuchoniemych i Ociemniałych. - Utworzenie przez Rosjan Akademii Duchownej w Petersburgu w miejsce zlikwidowanej A. D. w Wilnie. A. D. w Petersburgu istniała do roku 1918. - Ukazała się pierwsza synteza powszechnych dziejów wychowania Bolesława Trentowskiego pt. <i>Chowanna</i> .
		1844	W Rodding w Danii powstał pierwszy Uniwersytet Ludowy, według koncepcji poety, teologa i pedagoga N.F.S. Grundtviga. W 1870 r. tego typu placówek kształcenia dorosłych było już 50.
1803-1877	Aleksander Wielopolski –	1844-1899	W Paryżu działał Instytut Panien Polskich, założony przez Annę Czartoryską.

	<p>polityk ugody z Rosją, naczelnik rządu w Królestwie Polskim od 1862 r., reformator szkolnictwa w Królestwie Polskim; <i>Listy szlachcica polskiego do ks. Metternicha o rzezi galicyjskiej</i> (1846).</p>		
1804-1878	<p>Józef Dietl – pionier szkoły ludowej i szkolnictwa narodowego w Galicji, orędownik społecznej rangi zawodu nauczycielskiego.</p>	1846	<ul style="list-style-type: none"> - W Paryżu z inicjatywy Anny Czartoryskiej powstał Zakład Świętego Kazimierza, początkowo przeznaczony dla sierot po polskich emigrantach, od 1852 r. także dla weteranów emigracji, gdzie 23 maja 1883 r. zmarł Cyprian Kamil Norwid; zakład ten istnieje do dzisiaj. - W Danii powołano Towarzystwo Przyjaciół Chłopca, którego celem było dążenie do poprawy społeczno-ekonomicznego położenia chłopców.
1807-1874	<p>ks. Józef Szafranek – organizator szkolnictwa na Górnym Śląsku, redaktor „Dziennika Górnośląskiego”.</p>	1848	<ul style="list-style-type: none"> - Ewaryst Estkowski założył w Poznaniu Towarzystwo Pedagogiczne. - Pojawiły się pierwsze polskie czasopisma pedagogiczne” „Szkoła Polska” i „Szkółka dla Dzieci”. - Utworzono Krajową Radę Szkolną - naczelny organ państwowy do zarządzania oświatą w monarchii austro-węgierskiej. - W Chełmnie powołano Towarzystwo Naukowej Pomocy dla Młodzieży Prus Zachodnich, założone m. in. przez T. Donimirskiego, ks. A. Knasta i M. Ślaskiego; od 1921 r. mające swą siedzibę w Toruniu i działające pod nazwą Towarzystwo Naukowej Pomocy dla Młodzieży Ziem Pomorskich.
1808-1869	<p>Bronisław Trentowski – powszechność kształcenia i wszechstronny rozwój młodzieży, dobra szkoła ludowa i oświata jest warunkiem odzyskania niepodległości; <i>Chowanna</i> (1842).</p>	1849-1852	<p>W Poznaniu ukażo się czterotomowe dzieło Józefa Łukaszcwicza pt. <i>Historia Szkół w Koronie i Wielkim Księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do 1794 r.</i></p>

1809-1852	Louisa Braille – pedagog francuski, wynalazca pisma dla niewidomych (1829).	1850	Władze pruskie rozwiązały polskie stowarzyszenia, zamknęły redakcje czasopism i wydawnictw, a także podjęły pierwsze decyzje rugujące język polski ze szkół.
1810-1848	Gustaw Gizewiusz – duchowny ewangelicki, działacz narodowy, przeciwnik germanizacji, obrońca języka polskiego; <i>Śpiewnik szkolny i domowy dla wesolej i niewinnej młodzieży naszej</i> (1846); <i>Die Polnische Sprachfrage in Preussen</i> (1961).	1851	Na podstawie rosyjskiej ustawy oświatowej z 1851 r. doszło do dalszej unifikacji szkolnictwa w Królestwie Polskim z systemem rosyjskim: zniesiono obowiązek szkolny, gminy zwolniono z tzw. składki szkolnej, przez co zrujnowano prawie całkowicie szkolnictwo elementarne, w szkolnictwie średnim wprowadzono natomiast rosyjskie programy nauczania.
1814-1894	August Cieszkowski – filozof, czołowy działacz filozofii narodowej, twórca tzw. filozofii czynu, działacz społeczno-gospodarczy; <i>O ochronach wiejskich</i> (1842), <i>Ojciec nasz</i> (1848).	II poł. XIX w.	Ukształtowanie się gimnazjum realnego jako rodzaju szkoły średniej.
		1856	- Galicyjskie Towarzystwo Gospodarskie powołało w Dublach Szkołę Rolniczą, w 1901 r. uczelnia ta otrzymała tytuł Akademii Rolniczej. - Towarzystwo Naukowe Krakowskie utworzyło Bibliotekę Naukową, którą w 1873 r. przejęła Akademia Umiejętności, w 1953 r., po rozwiązaniu PAU, została natomiast przejęta przez Polską Akademię Nauk.
		od 1856	Florian Ceynowa rozpoczął badania etnograficzne i językowe regionu kaszubskiego.
1814-1886	Piotr Semenenko – ksiądz, teolog, założyciel Zgromadzenia Księży Zmartwychwstańców.	1857	- Utworzenie Rady Głównej Opiekuńczej w Królestwie Polskim. - Utworzenie Akademii Medyko-Chirurgicznej w Warszawie. - Utworzenie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. - W Poznaniu otwarto Muzeum Starożytności Polskich i Słowiańskich.

		1858		<ul style="list-style-type: none"> - W Wielkiej Brytanii powołano <i>General Medica Council</i> – pierwszą nadrzędną instytucję kontrolującą edukację medyczną. - Wprowadzenie koedukacji w szkolnictwie średnim w Szwecji. - W Wilnie z inicjatywy Eustachego Tyszkiewicza i Adama Kirkora utworzono Muzeum Starożytności. - Ukazał się <i>Elementarz</i> Stanisława Jachowicza.
1815-1888	św. Jan Bosko (Włochy) – założyciel instytutów szkolenia zawodowego, twórca koncepcji wychowawczo-duszpasterskiej	1859		Założenie Towarzystwa św. Franciszka Salezego (zatwierdzone w 1874 r. przez papieża Piusa IX) przez św. Jana Bosko, którego celem była pomoc dla młodzieży biednej, pochodzącej z rodzin bezrobotnych rodziców.
1820-1856	Ewaryst Estkowski – założyciel Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (1848, Poznań), potrzeba organizacji szkół niedzielnych; „ <i>Szkola Polska</i> ” (1849),	26 III 1861		Reaktywowanie przez cara Rosji Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Królestwie Polskim na czele z Aleksandrem Wielopolskim..
		1862		<ul style="list-style-type: none"> - W miejsce zamkniętego Uniwersytetu Warszawskiego władze carskie utworzyły w Warszawie Szkołę Główną z czterema wydziałami: lekarskim, matematyczno-fizycznym, prawa i administracji oraz filologiczno-historycznym. Do 1869 r. pozostawała uczelnią z polskim językiem wykładowym, następnie przekształcona w uniwersytet rosyjski. - W Puławach powołano Instytut Politechniczny i Rolniczo-Leśny. - W Krakowie utworzono Czytelnię Akademicką. - Na Uniwersytecie Jagiellońskim powołano samorząd studencki.
		20 V 1862		Ogłoszono <i>ustawę o wychowaniu publicznym w Królestwie Polskim</i> , przygotowaną przez Komisję Rządową Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na czele Aleksandrem Wielopolskim.
		1863		<ul style="list-style-type: none"> - W Waszyngtonie powstała Narodowa Akademia Nauk Stanów Zjednoczonych. - Amerykańska Misja Protestancka w

			<p>Libanie zarejestrowała Syryjski College Protestancki, który rozpoczął swoją działalność w 1866 r. Od 1920 r. funkcjonuje jako Uniwersytet Amerykański w Bejrucie (prywatny, bezwyznaniowy, koedukacyjny, międzynarodowy, ponadkulturowy).</p> <p>- W Rosji wprowadzono zakaz publikacji w języku białoruskim, określanym przez władzę jako dialekt chocholski.</p> <p>- W Warszawie założono „Przegląd Katolicki”, ponownie wznowiony w 1984 r.</p>
1820-1903	Herbert Spencer – angielski filozof i socjolog, krytyk anachronicznego systemu wykształcenia i szkoły klasycznej; <i>O wychowaniu umysłowym, moralnym i fizycznym</i> (1861)	1864-1866	W zaborze rosyjskim Rosjanie zamknęli 129 klasztorów jako wynik represji po powstaniu styczniowym.
1825-1882	Karol Miarka – nauczyciel, działacz narodowy, żarliwy obrońca mowy polskiej na Śląsku, w latach 1869-1880 redagował pismo „Katolik”.	1865	Rosjanie skonfiskowali dobra kościołów i zakonów za udział lub popieranie powstania styczniowego; często były to klasztory, które prowadziły szkoły, np. Klasztor Ojców Karmelitów w Oborach na ziemi dobrzyńskiej.
1826-1893	Zygmunt Sawczyński – pedagog, działacz oświatowy, współzałożyciel w 1868 r. Towarzystwa Pedagogicznego; <i>Kilka uwag nad internatami seminaryjnymi</i> (1881).	X 1865	Rosjanie wprowadzili zakaz noszenia strojów polskich na ziemiach zabranych, od 1864 r. nazywanych jako „Rosja Zachodnia”.
		1866	<p>- W zaborze austriackim powołano Radę Szkolną Krajową siedzibą we Lwowie – naczelną władzę szkolną w Galicji.</p> <p>- W Śniatynce koło Drohobycza Artur Grottger namalował obraz pt. <i>Szkółka wiejska</i>. J. B. Antoniewicz napisał, iż „<i>jest on wyrazem idealnego poglądu, jaki w opinii polskiej przywiązywano do misji szkoły ludowej. Na ścianie bielonej Matka</i></p>

			<i>Boska Bolesna z ciałem Zbawiciela, „pierwsza prawdziwie polska Pieta”.</i>
		1867	<ul style="list-style-type: none"> - W Northampton w USA powstała pierwsza szkoła wykorzystująca metodę oralną w nauczaniu głuchych. - W rejonie Saharanpur w Utrat Pradeś Muhammad Abid Husajn założył Szkołę Deobandzką, stanowiącą czołowe centrum teologiczne we Indiach. - W Galicji wprowadzono język polski do szkolnictwa elementarnego i średniego. - W Królestwie Polskim zniesiono odrębność szkół w stosunku do Cesarstwa Rosyjskiego. - Początek autonomii Galicji w zakresie edukacji. - We Lwowie powstało Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Datę tę przyjmuje się za początek zorganizowanego sportu w Polsce.
1839-1902	Adolf Dygasiński – orędownik wykształcenia elementarnego; <i>Chcienia, cele, zasady i czyny w wychowaniu</i> (1881), <i>Pierwsze nauczanie w domu i w szkole</i> (1882)	1867-1921	W Toruniu ukazywała się „Gazeta Toruńska” – czołowe pismo polskie na Pomorzu, w okresie Kulturkampfu o nastawieniu katolickim, do 1918 r. – jako organ PSL „Piast”.
		1867-1939	W Galicji działało Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”.
		1868	<ul style="list-style-type: none"> - W Oakland założony został Uniwersytet Kalifornijski (<i>University of California</i>), w 1873 r. przeniesiony do Berkeley. - We Lwowie powstało Polskie Towarzystwo Pedagogiczne. - Lekarz i społecznik, Adrian Baraniecki (1828-1891) założył w Krakowie Wyższe Kursy Szkolne.
		1868-1839	Polskie Towarzystwo Pedagogiczne wydawało pismo pt. „Szkoła”. Jego dodatkiem była natomiast „Praktyka Szkolna”.
		1869	<ul style="list-style-type: none"> - W szkołach polskich zaboru rosyjskiego językiem wykładowy stał się język rosyjski. - W monarchii austro-węgierskiej zreformowano szkołę ludową, która stała się obowiązkowa i powszechna, a językiem

			<p>wykładowym stał się język ojczysty.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Karol Miarka odkupił pismo „Katolik” (1868-1931) i przekształcił je w narzędzie obrony Ślązaków przed germanizacją. - W Toruniu założono Towarzystwo ku Popieraniu Moralnych Interesów Ludności Polskiej. - W Puławach wznowił pracę Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa (dawny Instytut Politechniczny i Rolniczo-Leśny), zawieszony w okresie powstania styczniowego.
		1870	<ul style="list-style-type: none"> - W średniowiecznym zamku Rapperswil (Szwajcaria) hrabia Władysław Bröel-Plater założył Muzeum Narodowe Polskie, gdzie gromadzono cenne pamiątki: starodruki, rękopisy, sztychy, mapy emigracji polistopadowej 1831 r. wraz z archiwum mickiewiczowskim, które skatalogowane zostało przez ówczesnego bibliotekarza Muzeum, w latach 1892-1896, Stefana Żeromskiego. Uchwałą Sejmu Ustawodawczego z 21 października 1921 r. zbiory Muzeum w Rapperswil w 1927 r. zostały przewiezione do Warszawy i przekazane do Muzeum Narodowego. - Umożliwienie kobietom podjęcia studiów na szwedzkich uniwersytetach w Lund i Upsala. - Pierwsza Polka, Anna Tomaszewska-Dobrska rozpoczęła studia na Uniwersytecie w Zurychu. Pomimo uzyskania dyplomu, nie została przyjęta do Towarzystwa Lekarskiego w Warszawie. - Maksymilian Jackowski ogłosił pracę <i>Rzut oka na nasze zasady, sprawy i potrzeby</i>, która okazała się manifestem pracy organicznej w zaborze pruskim, w tym szerzenia oświaty, głównie gospodarczej (rolniczej). - W Żabikowie w zaborze pruskim powołano pierwszą Szkołę Rolniczą, w 1873 r. otrzymała miano uczelni wyższej.
		1871	<ul style="list-style-type: none"> - W Krakowie powołano Akademię Umiejętności, utworzoną z przekształcenie Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, założonego w 1816 r.
		1872	<ul style="list-style-type: none"> - Adalbert Falk, <i>notabene</i> twórca Kulturkampfu, w Cesarstwie Niemieckim

			<p>przeprowadził reformę oświaty. Całe szkolnictwo przeszło pod kontrolę państwa a nauczyciele otrzymali status pracowników państwowych. Rozpoczął się proces niszczenie wszelkich przejawów polskości.</p> <ul style="list-style-type: none"> - W szkołach elementarnych w zaborze rosyjskim wprowadzono obowiązkową naukę języka rosyjskiego, zaś w 1885 r. język rosyjski stał się językiem nauczania, za wyjątkiem religii i języka polskiego. - We Lwowie ukazał się pierwszy polski podręcznik do historii wychowania Antoniego Łuczkiwicza pt. <i>Szkolnictwo na podstawie historycznego rozwoju i zasad wychowania podług planu przepisane dla seminariów nauczycielskich</i>. - Bolesław Prus opublikował artykuł pt. <i>Nasze grzechy</i>, który stał się manifestem pozytywistów w Królestwie Polskim, gdzie nawoływał do pokory wobec samych siebie, oszczędności i podniesienia na wyższy poziom szkolnictwa, pisząc m. in.: „<i>Przy pracy tej niejedyn ogromny majątek wypadnie podzielić na drobniejsze części, frak zamienić na kapotę, herb na szyld, pióro na młotek i łokieć, wielu rzeczy sobie odmówić, wiele zapomnieć, a najwięcej się uczyć i uczyć</i>”.
		1873	<ul style="list-style-type: none"> - Dzięki inicjatywie Thomasa Henry Huxley’a i Jamesa Stuarta z Cambridge, powstała „instytucja uniwersytetu rozszerzonego” (<i>university extension</i>), prowadzącego wykłady otwarte, określane także „studiami za murami”. - Prusacy wydali rozporządzenie wprowadzającego język niemiecki jako wykładowy w szkołach Prus Wschodnich i Zachodnich.
1839-1905	Henryk Wernic – zwolennik wychowania domowego; <i>Pierwszy rok nauki systematycznej</i> (1883) – rodzaj swoistego elementarza; <i>Przewodnik wychowania</i> (1868), <i>Nauka o rzeczach</i> (1874), <i>Praktyczny</i>	1874	<ul style="list-style-type: none"> - Konrad Prószyński przygotował <i>Elementarz, na którym nauczysz się czytać w 5 albo 8 tygodni</i>, który potem doczekał się aż 49 wydań. - Poznański nauczyciel Daniel Rakowicz dla potrzeb edukacji elementarnej przygotował elementarz pt. <i>Nauka czytania i pisanie</i>.

	przewodnik wychowania (1891).		
1842-1907	Henryk Jordan – twórca ogródków jordanowskich, inicjator obowiązkowych lekcji gimnastyki w szkołach; <i>O zabawach młodzieży</i> (1892), <i>Program gier i zabaw ruchowych</i> , opr. R. Wroczyński (1975).	1875	- Konrad Prószyński założył Towarzystwo Oświaty Narodowej, odrodzone - po upadku - w 1882 r. jako Koło Oświaty Ludowej. - Z inicjatywy Zygmunta Działowskiego powstało Towarzystwo Naukowe w Toruniu, rok później rozpoczęło gromadzenie własnego księgozbioru.
1842-1910	Maria Konopnicka – pisarka, która, spośród wszystkich poetów i pisarzy, najwięcej uwagi poświęciła dziecku; <i>Po rosie, Na jagody</i> , <i>O Jasiu wędrowniczku</i> , <i>Szkolne przygody Pimpusia Sadelko</i> , <i>O krasnoludkach i sierotce Marysi</i> .	1876	- Amerykański fizyk i fizjolog, profesor Uniwersytetu w Bostonie, A. G. Bell wynalazł telefon. - Amerykański milioner John Hopkins ufundował w Baltimore <i>graduate scholl</i> dla mężczyzn, która stała się podstawą <i>John Hopkins University</i> . - W Anglii uchwalono ustawę, przygotowaną przez Williama Forstera, która powoływała komisje szkolne, organizujące szkoły elementarne.
1846-1900	Stanisław Prus-Szczepanowski – działacz gospodarczy i oświatowy, prekursor szkoły twórczej; <i>Nędza Galicji</i> (1888), <i>Myśli o wychowaniu narodowym</i> (1903, 1907), <i>O polskich tradycjach w wychowaniu</i> (1912).	28 IV 1876	Ustawa o języku niemieckim w Rzeszy, usunięcie języków mniejszości i narodowych z administracji.
1846-1878	Papież Pius IX (1846-1878) w encyklice <i>Quanta cura</i> potępił błędne idee zagrażające wychowaniu: liberalizm, socjalizm, komunizm, racjonalizm, naturalizm oraz bogacenie się jako	1877	- Założono Cesarski Uniwersytet Tokijski (Tokio), który był pierwszą wyższą szkołą w Japonii. - Akademię Techniczną we Lwowie przekształcono w politechnikę.

	jedyny cel w życiu.		
1847-1912	Bolesław Prus – uczestnik i aranżer szeregu inicjatyw społecznych i edukacyjnych, od 1906 prezes Stowarzyszenia Kursów dla Analfabetów Dorosłych; <i>Sprawy dziecinne</i> (1872).	1878	Ukazał się pierwszy tom <i>Encyklopedii Wychowawczej</i> pod redakcją Jana Tadeusza Lubomirskiego.
1848-1904	Piotr Chmielowski – czołowy pozytywista warszawski, redaktor „Poradnika dla Samouków”; <i>Co wychowanie z dziecka zrobić może i powinno</i> (1874)	1879	Niemiecki filozof i psycholog, Wilhelm Wundt (1832-1920) założył w Lipsku pierwszą pracownię psychologii eksperymentalnej. Datę tę uważa się za narodziny psychologii jako nauki.
		1879-1897	Kuratorem Warszawskiego Okręgu Szkolnego (rosyjskiej administracji szkolnej na ziemiach polskich) był Aleksander Apuchtin – „noc apuchtinowska”.
		1880	- Z inicjatywy Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812-1887), Józefa Bełzy (1805-1888) i Antoniego Małeckiego (1821-1913) we Lwowie powstała Macierz Szkolna. - W Poznaniu powstało Towarzystwo Czytelni Ludowych – towarzystwo kulturalno-oświatowe, którego celem było upowszechnienie czytelnictwa i bibliotekarstwa w zaborze pruskim. Zapoczątkowało ono tworzenie sieci około tysiąca bibliotek terenowych. Działo aż do 1939 r.
		1881	- We Francji wprowadzono bezpłatność szkolnictwa elementarnego, a rok później, w 1882 r., – obowiązek szkolny. - Konrad Prószyński założył w Warszawie „Gazetę Świąteczną”, od 1908 r. pozostającą pod wpływem Narodowej Demokracji, a następnie Chrześcijańskiej Demokracji., która odegrała ważną rolę oświatową i organizatorską na wsi.
		1881-1939	Działalność ukraińskiej organizacji oświatowej Ridna Szkoła w Galicji.
		1882	- W Warszawie z inicjatywy kół

			<p>nauczycielskich stolicy, głównie uczestników prywatnych zebrań pedagogicznych oraz dyrektora 6-klasowej szkoły realnej w Warszawie, Eugeniusza Babińskiego założone zostało pismo pt. „Przegląd Pedagogiczny”. Ukazywało się do 1905 r.</p> <p>- W Krakowie utworzono Wyższą Szkołę Handlową.</p>
		1882-1883	<p>Z inicjatywy Samuela Dicksteina ukazały się dwa tomy „Rocznika Pedagogicznego”.</p>
		1882-1884	<p>W Warszawie działała tajna organizacja oświatowa pn. Koło Oświaty Ludowej.</p>
		1884	<p>- Ukazała się pierwsza znacząca publikacja z historii wychowania pt. <i>Monumenta Germaniae pedagogika</i>.</p> <p>- Jacek Malczewski namalował obraz pt. <i>Zesłanie studentów</i>. S. Kot w 1935 r. podał do niego następujący komentarz: „Uczniowie polscy, aresztowani i zesłani za uczucia patriotyczne, odpoczywają na etapie pod strażą żoldaka. Artysta, zamieszczając na ścianie mapę Rosji aż po Ocean Spokojny, pragnął podkreślić tragiczną niewspółmierność konfliktu bezbronnych dzieci z potężnym imperium”.</p>
		1885	<p>W Stanford w Kalifornii magnat kolejowy Leleand Stanford założył uniwersytet, uruchomiony faktycznie w 1891 r.</p>
		1886-1887	<p>Bolesław i Maria Wysłouchowie wydawali we Lwowie pismo pt. „Przegląd Społeczny”; w latach 189-1902 stał się ośrodkiem organizacyjnym ruchu ludowego.</p>
		1886-1939	<p>W Olsztynie ukazywało się pismo społeczno-polityczne pt. „Gazeta Olsztyńska”, początkowo dążąca do krzewienia oświaty, po roku 1899 r. włączyła się do walki z germanizacją.</p>
		1887	<p>- W Nowym Jorku założono koedukacyjną szkołę ćwiczeń (<i>Szkoła Horace'a Manna</i>), w 1891 r. przejętą przez Kolegium Nauczycielskie przy Uniwersytecie Columbia.</p> <p>- Anglik Hannibal Goodwin wynalazł film.</p> <p>- W Lwowie ukazał się pierwszy numer „Kwartalnika Historycznego”.</p>
		1888	<p>- Brat Albert (Adam Chmielowski) w Krakowie założył Zgromadzenie Braci Albertynów III Zakonu św. Franciszka</p>

			<p>Posługującym Ubogim.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dr Henryk Jordan założył w Krakowie obszerny plac gier gimnastycznych i zabaw dla dzieci i młodzieży, nazwany później Parkiem Miejskim doktora H. Jordana.
1849-1935	<p>Wojciech Górski – pedagog, propagator wychowania zdrowotnego;</p> <p><i>Reformy szkolne</i> (1905); <i>Myśli o przystosowaniu szkolnictwa polskiego do życia</i> (1917).</p>	1890	<p>W Warszawie ukazała się <i>Wielka encyklopedia ilustrowana</i>.</p>
1849-1938	<p>Aleksander Świętochowski – pisarz i publicysta, podstaw pedagogiki doszukiwał się w psychologii i naukach biologicznych; <i>Nowe drogi</i> („Przegląd Tygodniowy”, 1874),</p>	1890-1923	<p>W Opolu ukazywała się „Gazeta Opolska”, która była ważnym ośrodkiem polskości na Śląsku Opolskim.</p>
1853-1925	<p>Antoni Danysz – pedagog, historyk wychowania;</p> <p><i>Pedagogika Arystotelesa</i> (1904); <i>Teoria pedagogiczna Kwintyliana</i> (198-1909).</p>	1891	<ul style="list-style-type: none"> - Dzięki darowiźnie Johna D. Rockefellera powołano Uniwersytet Chicagowski. Do uzyskania jego ważnej pozycji przyczynił się pierwszy rektor William Rainier Harper (1891-1906). - Powstało Towarzystwo Szkoły Ludowej na czele z Adamem Asnykiem, którego celem było m. in. zakładanie szkół elementarnych w Galicji. - Siostra Bernardyna (Maria Jabłońska) razem z bratem Albertem założyła w Krakowie Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługującym Ubogim, zwanych albertynkami. - Stanisław Prus-Szczepanowski założył Towarzystwo Szkoły Ludowej. - W Tarnowie ukazał się podręcznik do historii wychowania Władysława Seredyńskiego pt. <i>Rys historyczny dziejów wychowania w biografjach i szkicach ze szczególnym uwzględnieniem szkoły ludowej w Austrii i w Polsce dla użytku seminariów nauczycielskich</i>.
1857-1913	<p>Ferdinand de Saussure – szwajcarski językoznawca; <i>Kurs</i></p>	1893	<ul style="list-style-type: none"> - W Paryżu utworzono Polską Stację Naukową. - W Baltimore (USA) powstała pierwsza medyczna uczelnia – <i>Johns Hopkins Medica</i>

	językoznawstwa ogólnego: „Język jest systemem znaków, którego istota polega wyłącznie na związku znaczenia i obrazu akustycznego”.		School.
1857- 1939	papież Piusa XI (1922-1939) – encyklika <i>Divini illius Magistri</i> była dokumentem o podstawowym znaczeniu dla wychowawczej misji Kościoła.	1894	Włoski fizyk, Guglielmo Marconi (1874- 1937) zbudował radiotelegraf – aparaturę do bezwzrostowowego przesyłania i odbierania fal elektromagnetycznych. - Powstało Warszawskie Towarzystwo Tajnego Nauczania – konspiracyjna organizacja utworzona z inicjatywy Cecylii Śniegockiej, określana także „Bosym Uniwersytetem”.
		16-18 VII 1894	Z inicjatywy Towarzystwa Pedagogicznego i Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych we Lwowie odbył się I. Kongres Pedagogiczny.
		1895	- W Warszawie utworzono tzw. Uniwersytet Latający, będący konspiracyjną wyższą uczelnia. - W Cieszynie Macierz Szkolna Śląska Cieszyńskiego założyła pierwsze polskie gimnazjum. - W Warszawie powstała Wyższa Politechniczna Szkoła Wawelberga i Rotwanda.
		1896	- Reaktywowanie z inicjatywy francuskiego pedagoga, barona Pierre de Coubertin (1863-1937) igrzysk olimpijskich jako międzynarodowych zawodów sportowych. Dla upamiętnienia starożytnych olimpiad greckich dodatkowo jako dyscyplinę wprowadzono bieg maratoński. - Studia na Uniwersytecie Jagiellońskim podjęły pierwsze kobiety - absolwentki Towarzystwa Szkoły Gimnazjalnej, założonego z inicjatywy Kazimierzy Bujwedowej (1867-1932).
		1897	- Założono Uniwersytet w Kyōto (Japonia). - Ukazała się autobiograficzna powieść Stefana Żeromskiego (1864-1925) pt. <i>Szyfowe prace</i> , ukazująca obraz stosunków panujących w szkole, oparty na wspomnieniach z kieleckiego gimnazjum.
		1897- 1939	W Berlinie emigracja polska wydawała gazetę pt. „Dziennik Berliński”, poświęconą

			problematyce społeczno-ekonomicznej, wspierająca Polaków w utrzymaniu tożsamości narodowej, finansowana przez władze polskie.
		1898	<ul style="list-style-type: none"> - Cesarz Guangxu założył Uniwersytet Pekiński w Chinach, przez początkowo jako Kolegium Stołeczne. - Waldemar Paulsen (Kopenhaga) dokonał zapisu dźwięku na nośniku magnetycznym. - W Oświęcimiu założony został pierwszy na ziemiach polskich dom zakonny Towarzystwa Świętego Franciszka Salezego (Salezianie). - W Krakowie powstał pierwszy na ziemiach polskich Uniwersytet Ludowy im. Adama Mickiewicza, który skonstruował ideę uniwersytetu otwartego z 1873 r. – Uniwersytetu w Cambridge.
		1899	<ul style="list-style-type: none"> - W Chicago powstał pierwszy na świecie sąd dla nieletnich. - W Warszawie Liga Narodowa powołała Towarzystwo Oświaty Narodowej – stowarzyszenie o charakterze społeczno-oświatowym i politycznym.
		od 1899	Środowisko Warszawy, na czele przemysłowcem Wilhelmem H. Rautem, podjęło inicjatywę organizacji ogródków jordanowskich, nazywanych potem „ogródkami Rauta”.
		prze łom XIX/XX	Powstanie pierwszych środków audiowizualnych i zastosowanie ich w dydaktyce.
1857-1941	Robert Stephenson Smith Baden-Powell – twórca <i>scoutingu</i> ; <i>Skauting for Boys</i> (<i>Skauting dla chłopców</i> , 1908, wyd. polskie – 1938; w 1927 r. udekorowany Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu <i>Polonia Restituta</i> .	I poł. XX w.	Zastosowanie filmu do działalności naukowej i dydaktycznej.
1858-1916	Zygmunt Balicki – socjolog, przed pedagogiką stawiał zadanie ukształtowania „pozytywnego	1900	<ul style="list-style-type: none"> - W Krakowie ze Szkoły Sztuk Pięknych (1874) utworzono Akademię Sztuk Pięknych - Początki szkolnictwa rolniczego w miejscowości Pszczelin, kiedy to Towarzystwo Pszczelniczo-Ogrodnicze w

	patriotyzmu”; <i>Zasady wychowania narodowego</i> (1909), <i>Psychologia społeczna</i> (1912).		Warszawie, po wybudowaniu budynku szkolnego, uzyskało zgodę na otworzenie praktycznych kursów ogrodnictwa i pszczelarstwa. Inicjatorką powstania Towarzystwa i kierownikiem kursów do roku 1915 była Jadwiga Dziubińska (1874-1937). - W zaborze pruskim cofnięto wcześniejszą zgodę na naukę religii i śpiewu kościelnego w języku polskim.
1858-1917	Émile Durkheim – pedagog francuski, socjolog, zadaniem wychowania jest rozbudzanie i rozwijanie w dziecku sił fizycznych, moralnych i intelektualnych; <i>O podziale pracy społecznej</i> (1893), <i>Wychowanie moralne</i> (1925).	1901	- Wynałazek radia przez włoskiego fizyka Guglielmo Marconi. - Strajk dzieci we Wrześni i Miłosławiu w Poznaniu. 21 maja 1901 r. dzieci zostały zatrzymane dla wymierzenia kary chłosty z rąk nauczyciela Schölzechena. - We Lwowie Oskar Balcer założył ogólnodostępne Towarzystwo dla Popierania Nauki Polskiej we Lwowie, w 1920 r. przekształcone w Towarzystwo Naukowe Lwowskie. - Utworzenie Akademii Rolniczej w Dublinach na bazie Szkoły Rolniczej (1856), skupiającej głównie młodzież ziemiańską. - Salezjanie założyli pierwszą na ziemiach polskich szkołę rzemieślniczą. - We Lwowie powstało Towarzystwo Naukowe we Lwowie, od 1920 r. występujące pod nazwą Towarzystwo Popierania Nauki Polskiej.
1859-1914	Jan Władysław Dawid – pionier badań z zakresu psychologii wychowawczej teoretyk nauczania początkowego, redaktor „Przeglądu Pedagogicznego” (1890-1892); <i>Nauka o rzeczach</i> (1892), <i>O duszy nauczycielstwa</i> (1912),	1901-1918	We Lwowie z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego ukazywało się pismo o charakterze metodycznym pt. „Praktyka Szkolna”.
1859-1952	John Dewey – pionier psychologii funkcjonalnej i nauki o inteligencji ogólnej, przeciwnik systemu klasowo-lekcyjnego:	1903	- Z inicjatywy L. Germana we Lwowie powstało Polskie Muzeum Szkolne. - Z inicjatywy Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Uczniów Wszechnicy Jagiellońskiej powstała bursa w Krakowie, która przybrała formę pierwszego domu

	<p><i>Moje pedagogiczne credo</i> (1897).</p>		<p>akademickiego.</p> <ul style="list-style-type: none"> - W Warszawie powołano Szkołę Sztuk Pięknych, przekształconą w 1932 r. w Akademię Sztuk Pięknych. - Stanisław Karpowicz założył Towarzystwo Pedagogiczne. - Sprowadzenie z Wiednia do Lwowa przez arcybiskupa Józefa Bilczewskiego Braci Szkolnych (Instytut Braci Szkół Chrześcijańskich). - We Lwowie założono klub piłkarski „Czarni Lwów” – najstarszy klub piłkarski na ziemiach polskich.
		1904	<ul style="list-style-type: none"> - Sejm pruski wydał ustawę, która zabraniała Polakom wznoszenia budynków mieszkalnych na nowo nabytych gruntach ziemi. Na jej podstawie odmówiono Michałowi Drzymale (1857-1937) wydania pozwolenia na budowę domu na ziemi zakupionej od niemieckiego osadnika we wsi Podgradowice koło Babimostu w Poznańskim. M. Drzymała mieszkał w tym wozie do 1909 r. - W Warszawie założono Akademię Sztuk Pięknych, dziedziczącą tradycje sięgające roku 1766. - W Gdańsku władze pruskie powołały Królewską Politechnikę, dekretem z 24 maja 1945 r. prawnie przekształconą w polską państwową szkołę akademicką pod nazwa Politechnika Gdańska.
		1905	<ul style="list-style-type: none"> - Papież Pius X (1903-1914) encykliką <i>Il fermo proposito</i> zapoczątkował formalnie działalność Akcji Katolickiej, przy czym jej rozkwit przypada na pontyfikat Piusa XI (1922-1939). W Polsce Naczelny Instytut Akcji Katolickiej został utworzony w 1930 r. w Poznaniu. - W Warszawie powołano Towarzystwo Kursów Naukowych (zalegalizowane w 1906 r.), będące prywatną szkołą wyższą i kontynuatorem Uniwersytetu Latającego, założonego w 1885 r. - Powstała Polska Macierz Szkolna – instytucja oświatowa w Królestwie Polskim. - Maria Konopnicka (1842-1910) napisała utwór poetycki pt. <i>O Wrześni, ogłoszony w zbiorze pt. Ludziom i chwilom.</i> - Odbył się zjazd nauczycieli ludowych zwołany przez Stefanię Sempołowską.

			- Antoni Karbowski (1856-1919) uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim pierwszą w Polsce habilitację z dziejów wychowania.
		28 I 1905	Zgromadzona na wiecach młodzież Królestwa Polskiego zażądała repolonizacji szkolnictwa.
		20 V 1905	Dzieci szkoły we Wrześni z Poznańskiem zostały zatrzymane w szkole dla wymierzenia z rąk niemieckiego nauczyciela Schölzchena kary chłosty z powodu odmowy uczenia się religii i odmawiania modlitwy w języku niemieckim. Jedną z uczennic, nazwiskiem Śmichowiczówna, „wzięła wtłaczany jej w rękę katechizm niemiecki przez fartuszek”.
		jesień 1905	Dla miejskiej biedoty w Moskwie Tadeusz Szacki zorganizował tzw. „osiedle ludzi kulturalnych”: kolonia pracy, przedszkole, klubu dziecięce, pracownie zajęć pozalekcyjnych.
1861-1956	ks. Walenty Gadowski – prof. katechetyki, zwolennik syntezy tradycyjnej pedagogiki katolickiej z nowoczesnymi koncepcjami edukacji.	1 X 1905	W Pilaszku koło Łowicza, odbył się tajny zjazd nauczycieli ludowych z zaboru rosyjskiego, na którym proklamowano powstanie Związku Nauczycieli Ludowych.
1863-1910	Jadwiga Szczawińska-Dawidowa – pedagog, działaczka społeczna.	4-5 XII 1905	Sejm Litewski w Wilnie zażądał usunięcia języka rosyjskiego ze szkół i administracji.
		9 XII 1905	W Pilaszku odbył się tajny zjazd nauczycieli ludowych z zaboru rosyjskiego, na którym ogłoszono powstanie Związku Nauczycieli Ludowych.
		28 XII 1905	W Krakowie odbył się zjazd nauczycieli ludowych z terenu Galicji, gdzie ogłoszono powstanie Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego.
		1905-1907	Strajki szkolne w Poznańskiem, na Pomorzu i Śląsku oraz w Królestwie Polskim, m. in. w Wymyślinie koło Lipna na ziemi dobrzyńskiej, gdzie organizatorem strajku był nauczyciel muzyki Faustyn Piasek i ks. Aleksander Syski.
1864-1921	Stanisław Karpowicz – organizator	1905-1919	Działalność Stowarzyszenia Nauczycielstwa Polskiego w Królestwie Polskim.

	<p>Towarzystwa Pedagogicznego (1903; <i>Szkice pedagogiczne. Cel i zadania wychowawcze</i> (1897), <i>Jakiej potrzeba nam szkoły</i> (1905), <i>Nasz świat. Pierwsza książka do czytania w domu i szkole</i> (1923).</p>		
1869-1921	<p>Aniela Szycówna – pedagog i psycholog, współpracowniczka Jana W. Dawida; <i>Nauka w domu. Poradnik wychowania</i> (1896), <i>Pedologia, czyli nauka o dziecku</i> (1912), <i>O powinnościach nauczyciela i jego kształceniu</i> (1916), <i>Ogólne zasady nauczania z zastosowaniem do potrzeb szkoły elementarnej</i> (1925).</p>	1906	<ul style="list-style-type: none"> - Powołano Krajowy Związek Nauczycielstwa Ludowego, który od 1906 r. wydawał czasopismo „Głos Nauczycielstwa Ludowego”, a od 1912 r. – „Ruch Pedagogiczny”. - Powstanie Towarzystwa Kółek Rolniczych im. S. Staszica – organizacji społeczno-gospodarczej i kulturalno-oświatowej chłopów w Królestwie Polskim. - W Warszawie powołano Wyższe Kursy Rolnicze oraz Sekcją Rolniczą Towarzystwa Kursów Naukowych. - Bolesław Prus utworzył Stowarzyszenie Kursów dla Analfabetów Dorosłych. - Z inicjatywy Aleksandra Świętochowskiego powstało Towarzystwo Kultury Polskiej. - W Warszawie powołano Prywatne Kursy Handlowe Męskie Augusta Zielińskiego, stanowiące potem podstawę Szkoły Głównej Handlowej. - Wydany został elementarz w języku Poleszuków.
		1907	<ul style="list-style-type: none"> - Maria Montessori założyła we Włoszech pierwszy dom dziecka (<i>casa dei bambini</i>), którego hasłem było zawołanie: „<i>Dziecko jest budowniczym samego siebie</i>”. - Gen. Robert Baden-Powell zapoczątkował we Anglii światowy ruch młodzieży skupiający skautów (chłopców i dziewczęta). - W Warszawie Towarzystwo Biblioteki Publicznej ze zbiorów Czytelni Naukowych (utworzonej w 1890 r.) utworzyło Bibliotekę Publiczną miasta stołecznego Warszawy. W jej skład weszły także zbiory Zygmunta Glogera i Bolesława Prusa. - Pedagog Franciszek Majchrowicz dokonał charakterystyki tzw. szkoły przyszłości.

			<ul style="list-style-type: none"> - W Warszawie powstało Towarzystwo Naukowe Warszawskie, będące kontynuatorem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie. Pierwszym prezesem został historyk A. Jabłonowski. - W Wilnie powstało Towarzystwo Naukowe, zreorganizowane w 1922 r., jego celem był rozwój nauk, umiejętności i literatury. Wydawało m. in. „Ateneum Wileńskie”. - W Płocku odrodziło się Towarzystwo Naukowe Płockie (utworzone w 1820 r.); przy Towarzystwie powstała Biblioteka im. Zielińskich, której podstawową stała się Biblioteka Skępska Gustawa i Józefa Zielińskich ze Skępego pow. lipnowski na ziemi dobrzyńskiej. - W Warszawie grupa pedagogów na czele z Anielą Szycówną założyła Polskie Towarzystwo Badań nad Dziećmi. - Kazimierz A. Jeżewski założył Towarzystwo Gniazd Sierocych.
		1907-1921	Aniela Szycówna rozpoczęła kierowanie Polskim Towarzystwem Badań nad Dziećmi.
		1907-1939	W Wilnie działało Towarzystwo Przyjaciół Nauk, założone przez M. Zdziechowskiego, którego Celejem było popieranie rozwoju nauki, kultury i literatury. W 1919 r. przyczyniło się do wznowienia działalności Uniwersytetu Wileńskiego. Wśród jego członków byli m. in. prof. Ludwik Kolankowski (pierwszy rektor UMK w 1945 r.) oraz prof. Tadeusz Czeżowski.
1870-1952	<p>Maria Montessori – twórczyni wychowania przedszkolnego, twórczyni zasady pedagogicznej zawartej w haśle: „Pomóż mi, bym zrobił to sam”; <i>Domy dziecięce</i> (1909).</p>	1909	<ul style="list-style-type: none"> - W Heidelbergu powołano Akademię Nauk, jako fundację rodzinną firmy Lanz z Mannheimu, związaną ściśle z Uniwersytetem w Haidelbergu, stanowiącą korporację niemieckich uczonych. - Adolphe Ferriere opublikował <i>Projekt nowej szkoły (Project d'une école nouvelle)</i>. - Powstało Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemysłu. - Początki ruchu harcerskiego w Polsce.
		1910	<ul style="list-style-type: none"> - Uroczyste obchodzono 500. rocznicę zwycięskiej bitwy pod Grunwaldem. - Ukazało się pierwsze wydanie elementarza Mariana Falskiego pt. <i>Nauka czytania i pisanie dla dzieci</i>.
		1911	- W Krakowie założono Towarzystwo

			<p>Przyjaciół Dzieci, organizację o charakterze opiekuńczo-wychowawczym. Wśród jego założycieli byli m. in. M. Falski. H. Radlińska i B. Bobrowska. Po powstaniu w 1919 r. Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, TPD stało się jego członkiem.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stanisław Karpowicz założył Zakład Wychowawczy (Dom Dziecięcy). - Andrzej Małkowski w książce pt. <i>Scouting jako system wychowania młodzieży</i> po raz pierwszy użył terminów „harcerz”, „harcerstwo” i „czuwaj”. - Pieśń <i>Rota</i>, napisana przez Marię Konopnicką, została uznana hymnem harcerskim. - Utworzone w 1906 r. Wyższe Kursy Rolnicze przekształcono w Muzeum Przemysłu Rolnictwa. -W Krakowie ukazała publikacja <i>Zakładanie ognisk dla młodzieży rękodzielniczej i przemysłowej</i>.
		15 X 1911	<p>Pedagog i dziennikarz Ignacy Kozielski (1882-1964) na łamach pisma „Skaut” zamieścił wiersz <i>Wszystko, co nasze Polsce oddamy</i>, który od 1956 r. formalnie został uznany <i>Hymnem harcerskim</i>.</p>
		1912	<p>Uchwałą V Zjazdu Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego w Krakowie z dnia 9 września 1911 r. ukazał się pierwszy numer „Ruchu Pedagogicznego” - pismo ruchu związkowego nauczycielstwa polskiego powołane jako „Miesięczny Dodatek do „Głosu Nauczycielstwa Ludowego” pod redakcją Henryka Rowida.</p>
		1913	<ul style="list-style-type: none"> - J. D. Rockefeller założył w Nowym Jorku Fundację Rockefellera, której celem jest wspieranie rozwoju nauki, odkryć i wynalazków użytecznych dla ludzkości. - Powstał Międzynarodowy Związek Pomocy Dzieciom. - W Krakowie powstała Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica.
		1914	<p>W Krakowie utworzono Towarzystwo Przyjaciół Dzieci.</p>
		1915	<ul style="list-style-type: none"> - W USA ukazała się pierwsza encyklopedia pedagogiczna pt. <i>Cyclopedia of Education</i>. - Po latach przerwy związanej w polityka rusyfikacji caratu uruchomiony został ponownie Uniwersytet Warszawski.

		XII 1915	W Warszawie powołano organizację charytatywną pn. Rada Główna Opiekuńcza. W 1918 r. rozszerzyła ona swoją działalność na Kresy Wschodnie, a w 1919 r. – na Galicję.
		1916	W Radomiu odbył się zjazd organizacji nauczycielskich, gdzie utworzono Zrzeszenie Nauczycielstwa Polskich Szkół Początkowych.
		1916/1917	W Warszawie powstały pierwsze świetlice dla dzieci, jako forma przeciwdziałania negatywnym skutkom wojny.
		1917	- W Petersburgu bolszewicy zamknęli Akademię Duchowną. Jej ostatnim rektorem był ks. Idzi Radziszewski z Włocławka. - Utworzono Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.
		VI 1917	Ukazał się pierwszy numer „Głosu Nauczycielskiego”.
	MYŚ I PRAKTYKA		PEDAGOGICZNA OKRESU MIĘDZYWOJENNEGO
1870-1944	Stefania Sempołowska – krytyka szkoły galicyjskiej, przeciwniczka szkoły państwowej, szkoła społeczna i demokratyczna jako jej alternatywa; <i>Niedola młodzieży w szkole galicyjskiej</i> (1906), <i>Organizacja szkolnictwa elementarnego</i> (1915), <i>Rządowy projekt reformy ustroju szkolnictwa</i> (1925).	1918	- Założenie Światowego Stowarzyszenia Oświaty Dorosłych w Londynie. - Powstała Wielka Loża Narodowa Polski. - Powołano państwowe kursy nauczycielskie jako formę uzupełniania kwalifikacji nauczycieli. - Przemianowana w 1916 r. z Kursów Przemysłowo-Rolniczych, Wyższa Szkoła Rolnicza, została upaństwowiona i przemianowana w uczelnię akademicką pn. Królewsko-Polską Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego. - W Hrubieszowie ks. prałat Melchior Juściński zorganizował ośmioklasowe Gimnazjum Męskie i Żeńskie a za patrona wybrał Stanisława Staszica. Jego absolwentami byli m. in. Jerzy Turowicz i Wiktor Zin. Pierwszym dyrektorem szkoły był Leon Markuszewski (1918-1929). W 2008 r. uroczyste obchodziła 90-lecie powstania.
1871-1932	Ovide Jean Decroly – metoda ośrodków zainteresowań, „szkoła aktywna”; elementy poznania: obserwacja, kojarzenie i ekspresja.	1 II 1918	W Pułtuskach powstała pierwsza na ziemiach polskich preparanda nauczycielska - koedukacyjny zakład przeznaczony dla uczniów wieku 12-15 lat, przygotowujących się do nauki w seminariach nauczycielskich.
1872-	Bertrand Russell –	6 V 1918	W Toruniu ks. Antoni Henryk Szuman

1970	angielski filozof, zwolennik wychowania jak najmniej represyjnego, za to bardzo racjonalnego i liberalnego; <i>O wychowaniu ze szczególnym uwzględnieniem wczesnego dzieciństwa</i> (1926), <i>Wychowanie a ustrój społeczny</i> (1932).			założył Pomorskie Towarzystwo Opieki nad Dziećmi, którym kierował nieprzerwanie do 1932 r.
1874-1937	Jadwiga Dziubińska – działaczka społeczno-oświatowa, organizatorka i kierowniczką szkół rolniczych w Pszczelinie i Kruszyнку.	27 VII 1918		Decyzją Konferencji Episkopatu Polski, z inicjatywy byłego rektora Akademii Duchownej w Petersburgu, ks. Idziego Radziszewskiego (1871-1923), powołano Katolicki Uniwersytet Lubelski. K. Radziszewski został pierwszym rektorem KUL. Od początków istnienia zadaniem Uczelni jest służba Bogu i Ojczyźnie - <i>Deo et Patriae</i> .
1874-1925	Ksawery Prauss, pierwszy minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego w latach 1918-1919, autor koncepcji ustroju szkolnego; <i>W sprawie realizacji powszechnego nauczania w Królestwie Polskim</i> (1917).	1-22 XI 1918		5. Drużyna Harcerska z Gródka walczyła w obronie Lwowa - „Orlęta lwowskie”.
1874-1941	Tadeusz Żeleński, pseud. Boy – poeta i tłumacz, w utworze <i>Spowiedź poety</i> pisał: „ <i>A jeślim gwary ojczystej Choć jeden przysporzył klawisz, Ty mnie od hańby wieczystej, O mowo polska, wybawisz!</i> ”.	21 XI 1918		Manifest polskiego rządu zapowiadał tworzenie powszechnej i bezpłatnej szkoły.
1877-1939	ks. Zygmunt Bielawski – teolog i	1919		- W USA powstał tzw. Winnetka Plan Helen Parkhurst.

	<p>pedagog, za podstawę systemu wychowania uważał obecność w pracy dydaktycznej zarówno u nauczyciela, jak i ucznia, czynnika nadprzyrodzonego, czyli łaski.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - W Wilnie uruchomiony został Uniwersytet Stefana Batorego. - Powołano Akademię Nauk Ukrainy, stanowiąca najwyższą instytucję naukową Ukrainy. - Stanisław Szacki zorganizował Pierwszy Doświadczalny Ośrodek Oświaty, który stanowił system doświadczalnych placówek dydaktyczno-wychowawczych: przedszkoli i szkół w rejonie Moskwy i Kaługi. - W Warszawie utworzono Wojenną Szkołę Sztabu Generalnego, przemianowaną w 1922 r. w Wyższą Szkołę Wojenną. - W Warszawie utworzono Bibliotekę Sejmu Ustawodawczego, od 1922 r. noszącą nazwę Biblioteka Sejmu i Senatu. - W Warszawie powołano Towarzystwo Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych z połączenie istniejącego od 1884 r. we Lwowie Towarzystwa nauczycieli Szkół Wyższych i Stowarzyszenia Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie, założonego w 1905 r. - Utworzenie Akademii Górniczej im. S. Staszica w Krakowie. - Janusz Korczak we współpracy z Maryną Falską założył na Bielanach w Warszawie „Nasz Dom” - sierociniec dla dzieci polskich. - Henryk Rowid założył w Krakowie Państwowe Kursy Pedagogiczne, zaś w 1928 r. – w Państwowe Pedagogium. Do 1939 r. Rowid kierował tymi placówkami. - Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wydało program nauczania w szkołach średnich. - Powstała Wolna Wszechnica Polska utworzona z Towarzystwa Kursów Ludowych. - Utworzenie Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci – stowarzyszenia pomocy dzieciom, początkowo pod nazwą: Robotniczy Wydział Wychowania Dziecka i Opieki nad nimi przy Centralnym Komitecie Wykonawczym PPS, od 1926 r. pod tą nazwą. - Na Uniwersytecie Poznańskim powstała pierwsza katedra pedagogiki. Kierowali nią kolejno profesorowie: Antoni Danysz, Bogdan Nawroczyński i Ludwik Jaxa-
--	--	---

			<p>Bykowski.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utworzoną w 1871 r. Akademię Umiejętności przemianowano w Polską Akademię Umiejętności. - W Poznaniu powołano Państwową Wyższą Szkołę Budowy Maszyn, reaktywowaną w 1945 r., do 1955 r. jako Politechnika Poznańska. <p>Utworzenie Polskiego Komitetu Olimpijskiego, Polskiego Związku Lekkiej Atletyki i Związku narciarskiego.</p>
1877-1942	<p>ks. Jan Paweł Mauersberger – moderator scalenia organizacji harcerskich, przewodniczący ZHP (1923 oraz 1927-1929), naczelny kapelan ZHP (1924-1925); <i>Katechizm harcerski</i> (1917), <i>Komentarz do Prawa i przyrzeczenia harcerskiego</i> (1942).</p>	7 II 1919	<ul style="list-style-type: none"> - Naczelnik Państwa Polskiego, Józef Piłsudski wydał dwa dekrety: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Dekret o obowiązku szkolnym</i>, obejmujący dzieci w wieku 7-14 lat. - <i>Dekret o kształceniu nauczycieli szkół powszechnych w Państwie Polskim</i>. <p>Gminy zostały obowiązane do zakładania szkoły miejscowości, gdy co najmniej 40 dzieci było w wieku szkolnym.</p>
		4 IV 1919	<p>Powołanie, z inicjatywy Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza z Poznaniu. Wśród inicjatorów powołania byli: dr Józef Kostrzewski, ks. Stanisław Kozierowski, dr Michał Sobeski, dr Heliodor Święcki – pierwszy rektor.</p>
1877-1944	<p>Henryk Rowid – zwolennik samorządności szkolnej, redaktor „Ruchu Pedagogicznego” (1912-1933) i „Chowanny” (1934-1939); <i>Reforma kształcenia nauczycieli</i> (1912), <i>System daltoński w szkole powszechnej. Z zagadnień współczesnej metodyki</i> (1927).</p>	IV 1919	<p>Nastąpiło połączenie związków nauczycielskich działających w byłych zaborach rosyjskim i austriackim, w wyniku czego powstał Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych.</p>
		6 IV 1919	<p>W Warszawie powstał Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom.</p>

1877-1941	Władysław Spasowski – pedagog, który proponował 4-blokowy system, nauczania: żłobek (1-4 roku życia), przedszkole (5-7 lat), 9-letnia ogólnokształcąca powszechna szkoła pracy twórczej (7-17 lat), dwuletnia szkoła ogólnokształcąca przygotowująca do studiów wyższych lub czteroletnie szkoły zawodowe, 4-5-letnia szkoła wyższa; przeciwnik szkół prywatnych i wychowania domowego; <i>Wykład pedagogiki w seminariach nauczycielskich</i> (1917), <i>Wyzwolenie człowieka w świetle filozofii, socjologii pracy i wychowania ludzkości</i> (1933).	29 IV 1919	Sejm podjął uchwałę ustanawiającą 3 Maja Świętem Narodowym.
		lipiec 1919	Wprowadzono obowiązkowe nauczanie analfabetów w Wojsku Polskim.
		1920	<ul style="list-style-type: none"> - W Pittsburgu (USA) rozpoczęła pracę pierwsza rozgłośnia radiowa, emitująca stały program. - W Warszawie utworzono Akademię Nauk Technicznych, będącą stowarzyszeniem naukowym przedstawicieli nauk technicznych, - W Bytomiu powstało Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku, utworzone z istniejącego od 1892 r. Towarzystwa Literackiego.
1878-1942	Janusz Korczak – lekarz i pedagog; Jak kochać dziecko (1919): <i>„Nie ma dzieci, są ludzie, ale o innej skali pojęć, innym zasobie</i>	14-17 IV 1919	W Warszawie obradował Sejm Nauczycielski, zwołany z inicjatywy ministra oświaty w odrodzonej Polsce, Ksawerego Praussa.

	<i>doświadczenia, innych popędach, innej grze uczuć”.</i>		
1878-1903	papież Leon XIII (1878-903) – w encyklice <i>Rerum novarum</i> nakreślił zadania katolików świeckich w wychowaniu.	1920	<ul style="list-style-type: none"> - Na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim powołano Instytut Pedagogiczny, którym kierował prof. Zygmunt Kukulski. - Odrodzenie Liceum Krzemienieckiego. - Uchwalona została <i>Ustawa z 1920 r. o szkołach akademickich</i>, dająca podstawy działania szkołom państwowym i prywatnym. - Z połączenia dwóch innych związków utworzono Związek Nauczycielstwa Polskiego. - W ramach harcerstwa powstały drużyny „Nieprzetartego Szlaku”.
1878-1934	Stanisław Szacki – jeden z głównych ideologów wychowania sowieckiego, twórca republiki dziecięcej.	4 III 1920	Ustawa USA wprowadzająca formułę „ <i>Copyright by</i> ” dla oznaczenia i zastrzeżenia prawa autorskiego.
1879-1957	Waleria Szalay-Groele – pisarka, napisała m. in. słowa pieśni Orłęta Lwowskie oraz powieść dla dzieci i młodzieży <i>Straszne dziedzictwo. Powieść historyczna</i> (1987) o najeździe krzyżackim na ziemię dobrzyńską w 1409 r.	4 VI 1920	<i>Ustawa z 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych</i> , podporządkowująca szkolnictwo Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
		9 VII 1920	<i>Ustawa z 9 lipca 1920 r. o ludowych szkołach rolniczych.</i>
1879-1954	Helena Radlińska – pedagog, twórczyni szkoły pedagogiki społecznej, historyk oświaty; <i>Praca oświatowa, jej zadania, metody, organizacja</i> (1913), <i>Kołątaj jako wychowawca</i> (1920), <i>Istota i zakres służby społecznej</i> (1928),	1 VIII 1920	Ustawa o wskrzeszeniu orderu <i>Virtuti Militari</i> oraz o godle i barwach narodowych.

	<i>Społeczne przyczyny powodzeń i niepowodzeń szkolnych (1937), Oświata dorosłych (1947), Badania regionalne dziejów pracy społecznej i oświatowej (1948).</i>		
1880-1952	Józef Cz. Babicki - twórca trzech systemów wychowawczych (harcerski, kwaterowy i rodzinkowy); <i>Wychowanie dziecka opuszczonego w zakładach opiekuńczo-wychowawczych.</i>	1921	<ul style="list-style-type: none"> - W Wilnie powstało Towarzystwo Szkoły Białoruskiej – organizacja kulturalno-oświatowa, której celem była pomoc szkołom z białoruskim językiem wykładowym przygotowania podręczników szkolnych, bibliotek i czytelni. W 1928 r. liczyło 500 kół i 3 tys. członków. W 1936 r. władze polskie zawiesiły jego działalność. - Z inicjatywy J. M. Rozwadowskiego, J. Łosia, K. Nitscha w Krakowie powołano Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego. W 2004 r. Towarzystwo miało 17 oddziałów. - Florian Znaniecki założył w Poznaniu Instytut Socjologiczny. - Notowany poziom analfabetów wynosił w Polsce 33, 1%, w 1931 r. – 23. 1%.
		17 III 1921	Uchwalona została Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, która m. in. nakładała obowiązek nauki religii na wszystkie dzieci i młodzież do 18. roku życia.
1880-1948	Wanda Celina Bobkowska – historyk wychowania; <i>Nowe prądy w polskim szkolnictwie na początku XIX wieku (1928), Pruska polityka szkolna na ziemiach polskich w latach 1793-1805 (1948).</i>	23 VIII 1921	Okólnikiem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powołano Państwowy Instytut Nauczycielski, który miał kształcić kierowników szkół powszechnych, nauczycieli szkół ćwiczeń, szkół specjalnych, nauczycieli seminariów nauczycielskich i inspektorów szkolnych.
1880-1948	Kazimierz Antoni Jeżewski – założyciel gniazd sierocych; <i>Wioski sieroce – program działania Wiosek Kościuszkowskich (1930).</i>	1922	<ul style="list-style-type: none"> - Maria Grzegorzewska założyła w Warszawie Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej, w myśl zasady „<i>Nie ma kaleki – jest człowiek</i>”. - s. Maria Czacka w Laskach koło Warszawy założyła szkołę i zakład dla niewidomych dzieci. - W Gdańsku powołano Towarzystwo

			Przyjaciół Nauki i Sztuki. - Utworzenie przez Kazimierza Jeżewskiego (1880-1948), w Rogoźnie w powiecie grudziądzkim pierwszej „Wioski Kościuszkowskiej”.
1881-1948	Ferdynand Ludwik Jaxa-Bykowski – pedagog, działacz społeczny, fundament wychowania chciał uczynić trzy idee: narodową, katolicką i wychowanie obywatelskie; <i>Najważniejsze polskie idee wychowawcze</i> (1934).	17 II 1922	<i>Ustawa z 17 lutego 1922 r. o zakładaniu i utrzymaniu szkół powszechnych.</i>
		1 XII 1922	W Lublinie rektor KUL o. Jacek Woroniecki - dominikanin założył Towarzystwo Przyjaciół Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
		1923	W Warszawie utworzono Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego (TUR) – socjalistyczną organizację kulturalno-oświatową, która m. in. utworzyła w Warszawie Teatr „Ateneum” oraz Czerwone Harcerstwo TUR. Odrodzone po wojnie, prowadziło m. in. Wyższą Szkołę Nauk Społecznych.
		I 1923	Powołano Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego, pierwszym przewodniczącym Zarządu Głównego TUR był Ignacy Daszyński.
		16 VIII 1923	<i>Ustawa o opiece społecznej.</i>
		1924	- Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło Deklarację Praw Dziecka, zwaną Deklaracją Genewską. - Założenie Królewskiego Uniwersytetu Mediolańskiego przez Luigiego Mangiagalli. - John Logie Baird (Wielka Brytania) rozpoczął praktyczne prace nad wdrożeniem telewizji. - G. Sarton założył w Bostonie Towarzystwo Historii Nauki (<i>History of Science Society</i>) – międzynarodowe towarzystwo naukowe, skupiające

			<p>historyków nauki pracujących na uniwersytetach amerykańskich.</p> <ul style="list-style-type: none"> - W Lym Regis w hrabstwie Suffolk założono antyautorytarną szkołę z internatem. Jej założyciel, Aleksander Sutherland Neill podkreślił, że „szkoła leczy dzieci z nieszczęścia i wychowuje je w szczęściu i tolerancji”. - Powołanie z inicjatywy Janusza Jędrzejewicza oraz Komitetu Organizacyjnego Konfederacji Ludzi Pracy, Powszechnego Uniwersytetu Korespondencyjnego, mającego charakter korespondencyjnej szkoły ogólnokształcącej na poziomie szkoły powszechnej, średniej i półwyższej. - Uchwalono ustawę o szkolnictwie i nauczaniu w językach mniejszości narodowych oraz o języku urzędowym. - W Instytucie Pedagogiki Specjalnej w Warszawie powołano pismo pt. „Szkoła Specjalna”. - W Wojciechowie pow. jarociński, „staraniem nauczycielstwa szkół powszechnych”, wzniesiono pomnik pamięci Ewarysta Estkowskiego
		31 VII 1924	Uchwalenie tzw. ustawy językowej – język polski został oficjalnie ogłoszony językiem urzędowym.
		1924- 1931	W Szycach pod Krakowem Ignacy Solarz prowadził Ludowy Uniwersytet Wiejski, przeniesiony następnie do Gaci Przeworskiej (1932-1939).
		1925	<ul style="list-style-type: none"> - Na Górze Scopus w Jerozolimie założono Hebrajski Uniwersytet w Jerozolimie, będący najważniejszym uniwersytetem w Izraelu. - W Filadelfii ustanowiono Fundację Kościuszkowską (obecnie w Nowym Jorku), przyznającą stypendia Polakom i Amerykanom. - s. Julia U. Ledóchowska założyła Krucjatę Eucharystyczną, zrzeszającą w 1929 r. w szkolnych kołach około 200 tys. dzieci w wieku 6-15 roku życia. - W Zakopanem otwarto sanatorium nauczycielskie, zbudowane wyłącznie ze składek członków ZPNSP.
		26 III 1925	Sejm Rzeczypospolitej Polskiej ratyfikował konkordat ze Stolicą Apostolską stosunkiem

			głosów 180 do 110, przy sprzeciwie lewicy i mniejszości narodowych.
		21 VI 1925	Halina Konopacka, jako pierwszy polski sportowiec, ustanowiła rekord świata w rzucie dyskiem (31,22 m).
		XII 1925	- W Nowym Jorku powstała Fundacja Guggenheima, której celem jest popieranie talentów w dziedzinie sztuk plastycznych i muzyki. - Z inicjatywy Marii Grzegorzewskiej odbył się I Polski Zjazd Nauczycieli Szkół Specjalnych.
		1926	- Powstała pierwsza w Polsce radiostacja, w której zastosowano wynalazek G. Marconi z 1894 r. - Psycholog i pedagog, Józefa F. Joteyko (1866-1928) założyła „Polskie Archiwum Psychologii”, które traktowane jest jako pierwsze polskie czasopismo psychologiczne.
1881- 1963	papież Jan XXIII (1958-1963) – inicjator odnowy Kościoła, encyklika <i>Mater et Magistra</i> (<i>Matka i Mistrzyni</i>) – 1961.	1926- 1930	Janusz Korczak redagował „Mały Przegląd” – eksperymentalne pismo dziecięce.
1881- 1974	Marian Falski, pseud. Rafał Praski – dydaktyk, polityk oświatowy, autor elementarzy; <i>Nauka czytania i pisanie dla dzieci – elementarz</i> (1910); <i>Pierwsza czytanka dla dzieci o Janku, Ali i Zosi</i> (1912), <i>Środowisko społeczne młodzieży a jej wykształcenie</i> (1937).		
1882- 1977	Wanda Dzierzbicka – pedagog i psycholog, wniosła duży wkład w dziedzinę pedeutologii; <i>Przyczynek do psychologii nauczyciela-wychowawcy</i> (1926),	1926- 1927	Na terenie Pruszkowa pod Warszawą Józef Czesław Babicki zainicjował tzw. system rodinkowy, czyli specjalny system opiekuńczo-wychowawczy.

	<i>Metoda projektów w nauczaniu</i> (1937), <i>Organizacja nauczania</i> (1960).		
1882-1974	Bogdan Nawroczyński – działacz oświatowy, historyk wychowania; <i>Uczeń i klasa</i> (1923), <i>Polska myśl pedagogiczna</i> (1938), <i>O wychowaniu i wychowawcach</i> (1968).	1927	- Utworzono Międzynarodową Federację Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotecznych. - W Rzymie, razem ze Stacją Naukową Polskiej Akademii Umiejętności, utworzono Bibliotekę Polską (<i>Biblioteca Polacca di Roma</i>). Jej podstawą był 4-tysieczny zbiór J. Michałowskiego – pierwszego bibliotekarza i kierownika Stacji.
1884-1952	Peter Petersen – pedagog niemiecki; <i>Pädagogik der Gegenwart</i> (1937).	21 I 1927	Ukazało się rozporządzenie o utworzeniu Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosobienia Wojskowego.
1884-1963	Władysław Radwan – polityk oświatowy, trzy szczeble edukacji: przedszkole, 7-klasowa szkoła powszechna, szkoła średnia i zawodowa; <i>Ideal wychowawczy</i> (1916), <i>Zagadnienia oświaty dorosłych w kulturze współczesnej</i> (1939).	28 VI 1927	Na Wawelu złożono prochy Juliusza Słowackiego, sprowadzone z podparyskiego cmentarza Montmomery na podstawie Uchwały Rady Ministrów z 8 marca tego roku.
1885-1975	Stanisław Kot – historyk wychowania, dyplomata, w 1931 r. określił, że „ <i>zadaniem historii wychowania jest badanie, jak w poszczególnych epokach społeczeństwa organizowały u siebie wychowanie i dlaczego takie właśnie a nie inne stosowały systemy pedagogiczne</i> ”; <i>Historia wychowania. Zarys podręcznikowy</i> (t. 1-2: 1924), <i>Dzieje wychowania</i> .	1928	- Angielski fonetyk, Richard Paget stworzył system pozwalający na użycie języka migowego w nauczaniu niesłyszących. - Grupa historyków francuskich, skupionych wokół „ <i>Annales</i> ”, podjęła próbę uprawiania historii integralnej, tj. łączenia jej z ekonomią, socjologią i psychologią społeczną. - Ukazał się pierwszy numer „ <i>Chowanny</i> ”, tytuł wzięty z dzieła Bronisława Ferdynanda Trentowskiego z 1842. - Utworzono Fundusz Kultury Narodowej, wspierający twórczość naukową i artystyczną.

	<p><i>Podręcznik do zakładów kształcenia nauczycieli</i> (1926); <i>Źródła do historii wychowania. Wybór, cz. 1: Od starożytnej Grecji do końca w. XVII, (1929), cz. 2: Od początku w. XVIII do początku w. XX, w dodatku: Album ilustracji do dziejów wychowania</i> (1930).</p>		
		24 II 1928	<p>- Na mocy rozporządzenia Prezydenta RP powołano do życia Bibliotekę Narodową w Warszawie. Jej podstawą były zbiory rewindykowanej z Rosji Biblioteki Żałuskich oraz biblioteki polskiej w Rapperswil. Pierwszym dyrektorem został Stefan Demby, właściciel największego zbioru Sienkiewiczianów.</p>
1885-1951	<p>Janusz Jędrzejewicz – minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w latach 1931-1934, przeprowadził reformę szkolnictwa w ramach tzw. ustawy jędrzejewiczowskiej; <i>W służbie idei</i>.</p>	1928-1939	<p>- Angielski fonetyk Richard Paget stworzył system pozwalający synchronizować mowę ze znakami języka migowego. W 1958 r. system ten w 1958 r. został udoskonolony przez G. Pageta i niesłyszącego R. Gormana.</p> <p>- W Rydzynie były minister WRiOP Jan Tadeusz Łopuszański wraz z ks. Janem Gralewskim założyli prywatne eksperymentalne gimnazjum, którego wzorem był angielski <i>new school</i>.</p>
1886-1947	<p>Stanisław Łempicki – historyk wychowania i kultury; <i>Polskie tradycje wychowawcze</i> (1936), <i>Polski ideał wychowawczy</i> (1937), <i>Opiekunowie kultury w Polsce</i> (1938).</p>	1929	<p>- Odbyła się Światowa Konferencja Oświaty Dorosłych w Cambridge.</p> <p>- Partia Mizrachi stworzyła własną organizację szkolną pod nazwą Jawne, zaś Aguda powołała Centralną Organizację Oświatową „Chorew”, która w latach 30-tych skupiała 469 szkół.</p> <p>- W Warszawie na mocy decyzji J. Piłsudskiego powołano Akademię Wychowania Fizycznego, początkowo jako wojskową szkołę zawodową, noszącą te imię od 1935 r.</p> <p>- Wprowadzono dwuletnie pedagogia, które przyjmowały absolwentów maturalnych szkół średnich, i przygotowywały do pracy w niższych klasach szkoły powszechnej.</p>

			- Z inicjatywy S. Bałachowskiego utworzono Poznańskie Towarzystwo Psychologiczne, a rok później zaczął ukazywać się „Kwartalnik Psychologiczny”.
1887-1973	Helen Parkhurst – twórczyni daltońskiego systemu nauczania: klasę lekcyjną zastąpiła „brygadami laboratoryjnymi”; <i>Wykształcenie według planu daltońskiego (1928)</i>	8-9 VII 1929	W Poznaniu obradował pierwszy kongres pedagogiczny w odrodzonej Polsce, zorganizowany przez Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych dla uczczenia 10-lecia odzyskania niepodległości.
		1929-1937	W Krakowie nakładem Wydawnictwa „Gutenberga” ukazała się 22-tomowa <i>Wielka Ilustrowana Encyklopedia Powszechna</i> , wznowiona w reprintsie w latach 1995-1998 w Poznaniu.
1888-1967	Maria Grzegorzewska – pedagog i psycholog, pionier pedagogiki specjalnej w Polsce, autorska metody dydaktycznej, zw. metodą ośrodków pracy; <i>Szkolnictwo specjalne (1938)</i> , <i>Listy do młodego nauczyciela (1947-1962)</i> , <i>Pedagogika specjalna (1957)</i> .	1930	- Z inicjatywy Floriana Znanieckiego odbył się I Zjazd Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. - Maria Grzegorzewska razem z Władysławem Radwanem założyła Państwowy Instytut Nauczycielski. - Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych oraz Związek Zawodowy Nauczycielstwa Polskich Szkół Średnich połączyły się w jedną organizację, z których powstał Związek Nauczycielstwa Polskiego. - W Poznaniu powołano Naczelny Instytut Akcji Katolickiej.
		9 VIII 1930	W Warszawie otwarto Stadion Wojska Polskiego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, największą tego typu inwestycję okresie międzywojennym.
		1930-1939	Działalność Akademickiego Związku Pracy dla Państwa – Legion Młodych.
1888-1939	Antoni Makarenko – ideolog wychowania komunistycznego w ZSRS, założyciel komun dla młodzieży wykolejonej; <i>Poemat pedagogiczny (1933-1935)</i> , <i>Książka dla rodziców (1937)</i> , <i>Chorągwie na wieżach (1938)</i> .	1931	- W Wilnie odbył się II Kongres Pedagogiczny. - Z inicjatywy Wandy Szuman w Warszawie rozpoczął działalność Warszawski Komitet Umieszczania Dzieci w Rodzinach. - Ukazało się trzecie wydanie <i>Dziejów wychowania. Podręcznik dla zakładów kształcenia nauczycieli</i> Stanisława Kota.
1888-	Andrzej Juliusz	1932	- Powstanie Towarzystwa Oświaty

1919	Małkowski – twórca polskiej odmiany skautingu (harcerstwa), wydawca dwutygodnika „Skaut” (od 1911); <i>Scouting jako system wychowania młodzieży</i> (1911).		Demokratycznej. - W Warszawie przy ul. Wybrzeże Kościuszkowskie oddano do użytku gmach, który stał się siedzibą Związku Nauczycielstwa Polskiego.
1889-1972	Stefan Szuman – psycholog i pedagog, zajmował się procesami poznawczymi: <i>postrzeganie, myślenie i mowa: Sztuka dziecka</i> (1927), <i>Rozwój myślenia u dzieci w wieku szkolnym</i> (1938), <i>Rozwój pytań dziecka</i> (1939), <i>Rola działania w rozwoju umysłowym małego dziecka</i> (1955), <i>Psychologia wychowawcza wieku szkolnego</i> (1974).	11 III 1932	- <i>Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnym</i> (Ustawa jędrzejewiczowska). - <i>Ustawa z 11 marca 1932 r. prywatnych szkołach i zakładach naukowych.</i>
1890-1971	Zygmunt Karol Mysłakowski – pedagog, do teorii wychowania wprowadził pojęcie „struktury psychicznej dziecka, wychowanka i znaczenie jego psychiczności”; <i>O kulturze współżycia. Rozważania i propozycje</i> (1967).	15 III 1933	<i>Ustawa z 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich</i> – ograniczenie autonomii uczelni.
1895-1953	Hanna Pohoska – pedagog, historyk wychowania, zajmowała się metodologią badań dla celów szkolnych, w wychowaniu lansowała osobę	1933- 1939	Ukazała się 3-tomowa <i>Encyklopedia wychowania</i> pod red. Stanisława Łempickiego(1886-1947).

	<p>marszałka J. Piłsudskiego; <i>Sprawa oświaty ludu w dobie Komisji Edukacji narodowej</i> (1925), <i>Dydaktyka historii</i> (1928), „<i>Rewolucja szkolna</i>” we Francji 1782-1772 (1933)</p>		
		1934	<ul style="list-style-type: none"> - Z inicjatywy rektora KUL, ks. A. Szymańskiego powołano Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. - Ministerstwo Opieki Społecznej prawnie unormowało sytuację rodzin zastępczych w Polsce. - Powstały pierwsze koła Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej i Żeńskiej. - Aleksander Kamiński (1903-1978) opublikował książkę – biografię twórcy polskiego harcerstwa pt. <i>Andrzej Małkowski</i>.
		1935	<ul style="list-style-type: none"> - W Polsce po raz pierwszy rozpoczęto nadawania regularnych audycji szkolnych, wykorzystując wynalazek włoskiego fizyka, G. Marconi z 1894 r., jakim było wynalezienie radiostacji, a następnie nadajnika radiowego w 1901 r. - Uniwersytet Warszawski przyjął imię Józefa Piłsudskiego.
1896-1966	<p>Celestyn Freinet – nowa metoda nauczania początkowego: wycieczki, gazetki szkolne, fiszki wiadomości, korespondencja; podział szkoły na 3 grupy wiekowe - 3-6 lat, 7-9 i 10-12; <i>Drukarnia w szkole</i> (1927), <i>Nowa szkoła francuska</i> (1946); <i>Niezmiennie prawdy pedagogiczne</i> (1964), <i>O szkołę ludową</i> (1966),</p>	12 V 1935	<p>Zmarł Józef Piłsudski, 18 maja jego zwłoki złożono na Wawelu, a 20 maja odbyło się z tej okazji nadzwyczajne posiedzenie Ligi Narodów.</p>
		1935-1939	<p>O. Maksymilian Kolbe wydawał w Niepokalanowie „Mały Dziennik”.</p>

		1936	W Nowym Jorku amerykański przemysłowiec, Henry Ford i jego syn, Edsel założyli fundację, noszącą nazwę „Fundacja Forda”. - W USA zaczęto regularnie nadawać pierwsze sygnały telewizyjne. - W Wielkiej Brytanii odbyła się pierwsza emisja stałego programu telewizyjnego.
		29 II 1936	Prymas Polski August Hlond w <i>Wielkopostnym Liście Pasterskim</i> potępił antysemityzm.
		9 VI 1936	Ukazał się okólnik Ministra Spraw Wewnętrznych o zwalczaniu pornografii.
		1937	Wprowadzono tzw. getto ławkowe.
		1 VI 1937	Ukazało się <i>Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o rozwiązaniu organizacji akademickich</i> , m. in. Legionu Młodych.
		4 X 1937	Ukazało się zarządzenie rektorów szkół wyższych wprowadzające podział miejsc dla studentów polskich żydowskich.
		1938	- Odbył się Kongres Dziecka. - KUL otrzymał pełne prawa akademickie, tj. prawo do nadawania doktoratów i habilitacji. - Ukazała się książka Bogdana Nawroczyńskiego pt. <i>Polska myśl pedagogiczna</i> .
		6 III 1938	Kongres Związku Polaków w Niemczech przyjął pięć Prawd Polaków. Jedną z nich, która była hasłem sejmiku Dzielnicy II (Berlin i ziemie połabskie), brzmiała: „ <i>Polska Matką naszą. Nie wolno mówić o niej źle</i> ”.
		9 IV 1938	Na mocy ustawy sejmowej Katolicki Uniwersytet Lubelski otrzymał pełne prawa państwowych szkół akademickich.
		27 IX 1939	Przedwojenny ZHP zszedł do podziemia pn. Organizacja Harcerzy ZHP, kryptonim „Szare Szeregi”.
		X 1939	Powołano Tajną Organizację Nauczycielską jako konspiracyjną organizację Związku Nauczycielstwa Polskiego. Kierownictwo ogólne TON objął Zygmunt Nowicki.
		X-XI 1939	Na ziemiach zajętych przez Niemcy hitlerowcy dokonali masowej eksterminacji bezpośredniej tysięcy polskich nauczycieli.
		6 XI 1939	W Krakowie hitlerowcy aresztowali 183 profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Górniczej.

1896-1974	Maria Ossowska – socjolog, inicjatorka nauki o moralności: <i>Socjologia moralności</i> (1963), <i>Etos rycerski i jego odmiany</i> (1973), <i>Normy moralne</i> (1970).	8 XII 1939	Powołano Tajną Komisję Oświatową.
1896-1980	Jean Piaget – psycholog szwajcarski, cztery fazy rozwoju inteligencji dziecka: 1-2 – faza sensoryczno-motoryczna; 2-7 – przedoperacyjne stadium rozwoju inteligencji; 7-12 lat – stadium operacji konkretnych; – powyżej 12. roku życia – stadium operacji formalnych; <i>Mowa i myślenie dziecka</i> (1929), <i>Dokąd zmierza edukacja</i> (1977).	1939-1945	Na okupowanych przez Niemców i Rosjan ziemiach polskich ZNP działając w konspiracji jako Tajna Organizacja Nauczycielska, we współdziałaniu z Departamentem Oświaty i Kultury Delegatury Rządu na Kraj, organizował i prowadził tajne nauczanie. Szacunkowe dane wskazują, że w systemie nauczania naukę pobierało około 1 mln osób, 600 osób uzyskało magisterium, 39 – doktorat, 19 habilitację. TON niosła pomoc nauczycielom i ich rodzinom osób represjonowanych przez okupantów.
1901-1975	Jerzy Braun pisarz, w 1918 r. napisał słowa do pieśni <i>Płonie ognisko i szumią knieje</i> , wydanej w 1922 r. w jego śpiewniku pt. <i>Nasze harce</i> .	II 1940	W okupowanej Warszawie powołano Radę Główną Opiekuńczą – organizację niesienia pomocy potrzebującym Polakom, w maju 1940 r. Rada powstała w Krakowie.
		lato 1940	Rząd polski na emigracji powołał Departament Oświaty i Kultury Delegatury Rządu na Kraj.
		1940-1944	W Warszawie działał tajnie Uniwersytet Poznański pn. Uniwersytet Ziemi Zachodnich. Jego organizatorami byli: prof. Ludwik Jaxa-Bykowski, dr Roman Polak i doc. Władysław Kowalenko.
		1940-1945	W Krakowie działała Rada Główna Opiekuńcza, z której pomocy w 1943 r. skorzystało ponad 3 tys. osób, w tym ponad 1200 dzieci.

		1941	Niemiecki inżynier Konrad Zuse wynalazł pierwszy automatyczny komputer o zmiennym programie.
		1942	W wyniku połączenia księgozbioru Urzędu Oświaty i Spraw Szkolnych oraz Funduszy Kultury Narodowej w Londynie powstała Biblioteka Polska (<i>Polish Library</i>).
		jesień 1942	Tajna Organizacja Nauczycielska przedstawiła projekt organizacji szkolnictwa w powojennej Polsce pn. <i>Postulaty Związku Nauczycielstwa Polskiego</i> .
		8 XII 1943	Złamanie szyfrów maszyny Enigma za pomocą wyprodukowanych przez Brytyjczyków komputerów lampowych.
	PO DRUGIEJ WOJNIE		ŚWIATOWEJ (1945-2008)
		wrzesień 1944	<ul style="list-style-type: none"> - Wydano <i>Wytyczne organizacji szkół powszechnych</i>, zapowiadając ujednoczenie szkoły powszechnej. - W Warszawie założono Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, które prowadziło ożywioną działalność umacniania narzuconego sojuszu ze Związkiem Radzieckim. W 1991 r. przekształcone zostało w Stowarzyszenie „Polska-Rosja”. - Dziennikarz Henryk Sperber w ramach akcji werbunkowej do Ludowego Wojska Polskiego rzucił hasło: „<i>Nie matura, lecz chęć szczerą robi z Ciebie oficera</i>”.
		23 X 1944	Powołanie Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z czterema wydziałami: Lekarskim, Przyrodniczym, Rolnym i Weterynaryjnym, od stycznia 1945 – Farmacji, jako przeciwwagi politycznej, dla Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
		listopad 1944	Ukazało się zarządzenie wprowadzające pełną bezpłatność nauki w państwowych szkołach średnich i zakładach kształcenia nauczycieli.
		3 XI 1944	Działalność dydaktyczną wznowił Katolicki Uniwersytet Lubelski, założony w 1918 r.
		1945	<ul style="list-style-type: none"> - Powołanie Politechniki Łódzkiej, początkowo czterowydziałowej. - W Katowicach powołano Politechnikę Śląską, od 1946 r. w Gliwicach, noszącej do początków XXI wieku imię Wincentego Pstrowskiego.

		21 IV 1945	Powołano pierwszą w Polsce Akademię Lekarską w Gdańsku, w 1950 r. przemianowaną w Akademię Medyczną.
		24 V 1945	Powołanie Uniwersytetu Łódzkiego jako kontynuacji dorobku w okresie międzywojennym w Łodzi Oddziału Wolnej Wszechnicy Polskiej (1928-1939), Wyższej Szkoły Nauk Społecznych i Ekonomicznych (1925-1929) oraz Instytutu Nauczycielskiego (1921-1928). Pierwsza inauguracja odbyła się 13 stycznia 1946 r. W 1956 r. dołączono do niego Wyższą Szkołę Pedagogiczną, a w 1986 r. – Wyższą Szkołę Ekonomiczną.
		VI 1945	W Łodzi odbył się Ogólnopolski Zjazd Oświatowy, który podjął uchwałę w sprawie reformowania szkolnictwa, z obowiązkowymi przedszkolami, 8-letnią szkołą powszechną i 3-letnią szkołą średnią.
		24 VIII 1945	Utworzenie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu na podstawie dekretu Rady Ministrów, zatwierdzonego przez Krajową Radę Narodową 11 września 1945 r., początkowo jako uczelni dwuwydziałowej: humanistyczny z sekcją sztuk pięknych i matematyczno-przyrodniczy. Jego organizatorami byli profesorowie Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, m. min. L. Kolankowski, W. Dziewulski i K. Korany. Pierwsza inauguracja odbyła się w dniu 5 stycznia 1946 r., a pierwszym rektorem został prof. Ludwik Kolankowski.
		12 IX 1945	Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej wypowiedział konkordat ze Stolicą Apostolską z 1925 r.
		23 XI 1945	<i>Dekret o organizacji szkolnictwa w okresie przejściowym.</i>
		16 XII 1945	Na Uniwersytecie Warszawskim odbyła się pierwsza po zakończeniu wojny inauguracja roku akademickiego.
		1946	- Kongres Stanów Zjednoczonych przyjął program wymiany stypendystów, który dał początek Fundacji Fulbrighta (nazwa wzięta od nazwiska wnioskodawcy, senatora J. W. Fulbrighta. - W Krakowie powołano szkołę techniczną, składającą się z dwóch wydziałów Akademii Górniczo-Hutniczej, od 1954 r. noszącej

			<p>nazwę Politechniki Krakowskiej, od 1976 r. imię Tadeusza Kościuszki.</p> <ul style="list-style-type: none"> - W Szczecinie powołano Szkołę Inżynierską, od 1955 r. Politechnika Szczecińska powstała z połączenia Szkoły Inżynierskiej i Wyższej Szkoły Ekonomicznej, utworzonej w 1950 r.
		1947	<ul style="list-style-type: none"> - Międzynarodowe Stowarzyszenie Filmu Naukowego przyjęło definicję filmu naukowego, obejmującego: film badawczy, film dydaktyczny i film popularnonaukowy. - W Warszawie powołano Akademię Obrony Narodowej, do 1990 r. pn. Akademia Sztabu Generalnego im. gen. broni K. Świerczewskiego. - Ukazał się pierwszy numer „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”.
		1947-1953	Działalność w Londynie <i>Polish University College</i> – największej w dziejach polskiej uczelni na obczyźnie.
1903-1992	Bogdan Suchodolski – pedagog kultury, socjolog, cel wychowania: przygotowanie do działania praktycznego; <i>Polska myśl pedagogiczna w okresie renesansu</i> (1953); <i>Dzieje kultury polskiej</i> (1980).	1948	<ul style="list-style-type: none"> - Ch. F. Carlson (USA) skonstruował pierwszy kserograf. - W Polsce komuniści rozpoczęli ofensywę przeciwko Kościołowi katolickiemu. - Powołano dwie kolejne Akademie Lekarskie (od 1950 r. – Akademie Medyczne) w Katowicach (z siedzibą w Rokitnicy) i Szczecinie. - Tzw. mała reforma wprowadziła nowy ustrój szkolny z 11-latką, łączącą programowo szkołę ogólnokształcącą stopnia podstawowego ze szkołą ogólnokształcącą stopnia licealnego. - Powołano państwowe kursy nauczycielskie jako formę przygotowania nauczycieli szkół powszechnych w krótkim okresie czasu.
1904-1979	Józef Chałasiński – socjolog, wychowanie traktował istotną funkcje społeczeństwa; <i>Szkoła w społeczeństwie amerykańskim</i> (1936), <i>Kultura i naród</i> (1968).	25 II 1948	Powołano paramilitarną organizację młodzieżową – Polską Organizację „Służba Polsce”, służącą do walki o tzw. nowe oblicze życia społecznego w Polsce.
		V 1948	Komuniści przejęli kontrolę nad Związkiem Nauczycielstwa Polskiego.
		21 VII 1948	Na Kongresie Jedności Młodzieży Polskiej powołano do życia Związek Młodzieży

			Polskiej, podporządkowanego Polskiej Partii Robotniczej, który na terenie szkół wykorzystywany był do przyspieszonej sowietyzacji.
		VIII 1948	W Pradze odbył się I Kongres Światowy Wychowania Przedszkolnego, na którym powołano Światową Organizację Wychowania Przedszkolnego - OMEP. Polski Komitet OMEP został zarejestrowany w 2001 r.
		10 XII 1948	Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło <i>Powszechną Deklarację Praw Człowieka</i> .
1904-1980	Stanisław Kowalski – pedagog, socjolog wychowania, prowadził badania nad rozwojem mowy dziecka; <i>Rozwój mowy i myślenia dziecka</i> (1962), <i>Socjologia wychowania w zarysie</i> (1974).	do 1949	Zakończenie procesu usuwania z posad „nieprawomyślnych” profesorów, szczególnie przedstawicieli nauk społecznych.
1904-1989	Józef Pieter – psycholog i pedagog, redaktor „Chowanny” (1946-1980); <i>Poznanie środowiska wychowawczego</i> (1960), <i>Słownik psychologiczny</i> (1963), <i>Psychologia uczenia się i nauczania</i> (1967), <i>Historia psychologii</i> (1972).	1949	<ul style="list-style-type: none"> - W Elsinore, w Danii odbyła się pierwsza powojenna konferencja poświęcona problemom oświaty dorosłych. - W Moguncji powołano Akademię Nauk i Literatury, będącą korporacyjną instytucją naukową, wchodzącą w skład Niemieckich Konferencji Akademii Nauk. - Ukazał się pierwszy numer londyńskiej „Gazety Niedzielnej”, wydawanej do dziś przez Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”, reprezentującej wysoki poziom edukacyjny. - W Polsce ukazały się nowe programy i podręczniki szkolne oparte na założeniach marksizmu-leninizmu. - W Białymstoku powołano Politechnikę Białostocką, początkowo jako Prywatną Wieczorową Szkołę Inżynierską NOT. - W Częstochowie powołano Politechnikę Częstochowską, początkowo jako Szkołę Inżynierską.
1905-1980	Jan Konopnicki – pedagog, zajmował się m. in. uwarunkowaniami	V 1949	W wyniku połączenia Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci z Chłopskim Towarzystwem Przyjaciół Dzieci władze komunistyczne powołały Towarzystwo

	edukacji i wychowania; <i>O metodach nauczania</i> (1948), <i>Powodzenia i niepowodzenia szkolne</i> (1966), <i>Niedostosowanie społeczne</i> (1971).		Przyjaciół Dzieci, którego celem w pierwszych latach działalności była m. in. ateizacja szkół.
		19 VI 1949	Utworzenie Kongresu Polonii Francuskiej z siedzibą w Lens.
		1949- 1953	Związek Nauczycielstwa Polskiego, pozostając pod wpływem PZPR, przeprowadził szeroko zakrojoną akcję samokształcenia ideologicznego nauczycieli.
		do 1950 r.	Przy resorcie oświaty funkcjonowało Biuro Badań i Statystyki Szkolnictwa, kierowane przez Mariana Falskiego.
		II poł. XX w.	Wynalazek i upowszechnienie komputera.
		1950	<ul style="list-style-type: none"> - W USA odbyła się pierwsza emisja telewizji barwnej. - Utworzono Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, jako kontynuację Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych i Ludowych, które prowadziło różnorodne formy kształcenia masowego. Od 1982 r. zostało członkiem Międzynarodowej Rady Oświaty Dorosłych i Europejskiego Biura Oświaty Dorosłych. - W Białymstoku powołano Akademię Medyczną. - Związek Harcerstwa Polskiego poddano kontroli Związkowi Młodzieży Polskiej a jego nazwę zmieniono na Organizację Harcerską, wzorowanej na radzieckiej organizacji pionierskiej. - W Warszawie dokonano przemianowania założonego w 1934 r. Instytutu Fryderyka Chopina na Towarzystwo im. Fryderyka Chopina. W jego skład włączono także Sekcję im. F. Chopina przy Warszawskim Towarzystwie Muzycznym, założoną przez J. Karłowicza. - W Warszawie zawiązano Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce, której celem – poza integracją środowiska żydowskiego – była działalność kulturalno-oświatowa. Do 1992 r. organem Towarzystwa był „Foks-Sztyme”, a następnie „Dos Jidysze Wort”.

			- Zlikwidowano kuratoria oświaty i inspektoraty szkolne, podporządkowując system edukacji wydziałom oświaty przy Prezydiach Rad Narodowych.
		17 I 1950	Powołanie Instytutu Kształcenia Kadr Naukowych przy KC PZPR na czele Adamem Schaffem.
		14 IV 1950	Podpisano porozumienie pomiędzy Episkopatem Polski a rządem określające stosunki między państwem a Kościołem katolickim, dotyczące m. in. zachowania szkół katolickich.
		26 IV 1950	Ustawa o utworzeniu urzędu ministra szkół wyższych, tj. Ministerstwa Nauki Szkolnictwa Wyższego, faktycznie będącego organem wykonawczym Wydziału Nauki KC PZPR.
		27 VI	Uchwalono pierwszy polski <i>Kodeks rodzinny</i> .
		1950-1958	Dekrucyfikacja polskich szkół dokonana przez władze komunistyczne PRL.
		1951	- Po I. Kongresie Kultury Polskiej zlikwidowano Polską Akademię Umiejętności (utworzoną w 1871 r.), powołując w to miejsce Polską Akademię Nauk, ściśle związaną z PZPR. - W Warszawie utworzono Wojskową Akademię Techniczną im. gen. J. Dąbrowskiego oraz Wojskową Akademię Polityczną im. F. Dzierżyńskiego, zlikwidowaną w 1990 r. - W Rzeszowie utworzono Wyższą Szkołę Inżynierską, w 1974 r. przemianowaną na Politechnikę Rzeszowską im. Ignacego Łukaszewicza.
1907-1980	Jan Hulewicz – historyk wychowania, filozof, zwolennik wiedzy historycznej w kształceniu pedagogicznym; <i>Akademia Umiejętności w Krakowie 1873-1918. Zarys dziejów</i> (1958).	1951-1970	Warszawie funkcjonował Instytut Naukowy Kultury Fizycznej, zastąpiony powołanym w 1977 r. Instytutem Sportu.
1907-1972	Łukasz Kurdybacha – historyk wychowania; <i>Dzieje oświaty kościelnej do końca XVIII wieku</i> (1949),	15 XII 1951	<i>Ustawa z 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki</i> – ściślejsze podporządkowanie szkół wyższych strukturom PZPR.

	<i>Ideologia Frycza Modrzewskiego</i> (1953), <i>Z dziejów pedagogiki arikańskiej</i> (1958, współautor <i>Historii wychowania</i> (1965-1968), <i>Działalność pedagogiczna Stanisława Konarskiego</i> (1957), <i>Komisja Edukacji Narodowej</i> (1973).		
1907-1987	Ida Merlan – pedagog; <i>Nie ma złych dzieci</i> (1950), <i>Skąd się biorą dzieci</i> (1980).	1952	- W Londynie rozpoczął działalność Polski Uniwersytet na Obczyźnie. - W Warszawie utworzono Muzeum Sportu i Turystyki.
		7 VII 1952	- Władze komunistyczne podjęły decyzję o rozwiązaniu 46 zakonnych niższych seminariów duchownych.
		1953	- Brytyjski uczeni M. Ventris i J. Chadwick odczytali linearne pismo kreteńskie. - Przy Polskiej Akademii Nauk powstał Komitet Badań Pedagogicznych. - Z inicjatywy kierownika Pracowni Dziejów Oświaty Polskiej Akademii Nauk, Łukasza Kurdybachy zaczęły ukazywać się „Rozprawy z Dziejów Oświaty” – czasopismo historyczno-oświatowe. - Na Uniwersytecie Warszawskim wyodrębnił się Wydział Pedagogiczny. - W Lublinie Wieczorową Szkołę Inżynierską, przemianowaną w Politechnikę Lubelską. - W Państwowym Szpitalu Klinicznym nr 3 Akademii Medycznej w Warszawie utworzono pierwszą na ziemiach polskich szkołę szpitalną.
		26 IX 1953	Aresztowanie prymasa Polski ks. Stefana Wyszyńskiego.
1908-1987	Bolesław Pleśniarski – pedagog, historyków wychowania, dyrektor Instytutu Pedagogiki i Psychologii na UMK; <i>Początki oświaty dorosłych</i> w	1954	- W USA wynaleziono pierwszą elektroniczną maszynę do tłumaczeń (IBM-701). - Do praktyki edukacyjnej wprowadzono „studium nauczycielskie” jako formę kształcenia nauczycieli szkół powszechnych w trybie dziennym (2-letnie) i zaocznym. - W Warszawie powołano Akademię Teologii Katolickiej, jako kontynuację

	<i>Poznańskim</i> (1971), <i>Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące w Kwidzynie 1837-1939 i 1945-1977</i> , (współaut., 1980), <i>Koncepcje oświatowe powojenne w programach polskiej konspiracji 1939-1945</i> (1982).		wydziałów teologicznych usuniętych przez władze komunistyczne z Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Warszawskiego. W 1969 r. Akademia wydała dekret ustanawiający arcybiskupa Warszawy Wielkim Kanclerzem Akademii. - Ks. Franciszek Blachnicki zapoczątkował ruch oazowy młodzieży, od 1976 r. pod hasłem „Ruch Światło-Życie”.
		1 IV 1954	Kongres amerykański powołał Akademię Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych (<i>United States Air Force Academy</i>).
		1955	- W USA i ZSRR wyprodukowano pierwsze odbiorniki radiofoniczne. - W Polsce odnotowano szczyt powojennego zwiększonego przyrostu naturalnego – 19,5 proc.
		24 V 1955	Podjęto decyzję o obowiązkowych szczepieniach przeciwko gruźlicy dla dzieci i młodzieży.
1908-1992	Michał Szulkin – historyk oświaty; <i>Ewaryst Estkowski. Z dziejów postępowej myśli wychowawczej</i> (1954).	23 III 1956	<i>Dekret o obowiązku szkolnym</i> wprowadzający 7-letni obowiązek szkolny do 16. roku życia
		26 X 1956	Uwolnienie prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego, więzionego od 26 września 1953 r.
		1 VI 1956	Ustawa o przejęciu przez Ministerstwo Oświaty szkolnictwa zawodowego i likwidacji z dniem 1 października 1956 r. Centralnego Urzędu Szkolnictwa Zawodowego.

		27 IV 1956	<i>Ustawa z dnia 27 kwietnia 1956 r. o prawach i obowiązkach nauczycieli.</i>
		9-11 XII 1956	Odbudowa Związku Harcerstwa Polskiego przy udziale usuniętych w 1948 r. harcmistrzów.
		XII 1956	Wydano zarządzenie gwarantujące swobodę i dobrowolność nauczania religii w szkołach podstawowych i średnich, jednak jego żywot obliczono zaledwie na kilka lat.
		1957	<ul style="list-style-type: none"> - W Warszawie założono Towarzystwo Szkoły Świeckiej, którego celem była ateizacja polskiej szkoły. W 1969 r. połączyło się ze Stowarzyszeniem Ateistów i Wolnomyślicieli i powstało Towarzystwo Krzewienia Kultury Świeckiej. - Prof. Włodzimierz Fijałkowski, po ukończeniu kursu kadry lekarskiej w psychoprofilaktycznym przygotowaniu kobiet do porodu u prof. Jana Lesińskiego, rozpoczął tworzenie szkół rodzenia., wpisując tę ideę na trwałe w kanon polskiej szkoły rodzenia. - Szkoła Sanatoryjna w Otwocku jako pierwsza zastosowała techniki freinetowskie. - W Warszawie założono Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej. - W Warszawie utworzono Wojskowa Akademię Medyczną im. gen. dyw. B. Szareckiego.
		2-5 V 1957	W Warszawie obradował Zjazd Oświatowy z aktywnym udziałem ZNP.
		1957- 2002	Swoją działalność rozwijało Towarzystwo Przyjaciół Książki z siedzibą w Warszawie.
		1958	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ustawa z 1958 r. o szkolnictwie wyższym</i>, wprowadzenie nowej organizacji szkolnictwa. - W miejscowości Pszczelin powstała Centralna Rada Ognisk Metodycznych. - W Łodzi powołano Wojskową Akademię

			<p>Medyczną, kształcąca oficerów-lekarzy na potrzeby wojska.</p> <p>- Nakładem Wydawnictwa „Czytelnik” ukazała się książka pt. <i>Kredą na tablicy. Wspomnienia z lat szkolnych</i>, gdzie swoje wspomnienia zamieścili m. in. Jan Brzechwa, Adam, Grzymała-Siedlecki, Gustaw Morcinek, Julian Tuwim i Stanisław Zieliński.</p>
		18 V 1957	<p>Utworzenie Rozgłośni Harcerskiej, początkowo jako Radiostacja Harcerska, będącej pierwszą niepubliczną stacją radiową w Polsce.</p>
		II 1958	<p>Proklamowanie przez Sejm PRL obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego na lata 1960-1966, w celu przeciwstawienia się projektowanym przez Kościół katolicki uroczystościom Millenium Chrztu Polski. Na uroczystości milenijne na Jasnej Górze nie wyrażono zgody na przyjazd papieżowi Pawłowi VI (1963-1978).</p>
		28 VI 1958	<p>Konferencja Rektorów Szkół Wyższych wprowadziła tzw. punktowy system oceny kandydata na studia (punkty za pochodzenie), które wszedł w życie w 1965 r.</p>
		1 IX 1958	<p>Władze komunistyczne przeprowadziły akcję usuwania krzyży ze szkół.</p>
1909-1987	<p>Ryszard Wroczyński – historyk wychowania; <i>Wprowadzenie do pedagogiki społecznej</i> (1966), <i>Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu</i> (1971), <i>Dzieje oświaty polskiej do roku 1795</i> (1983), <i>Dzieje oświaty polskiej 1795-1945</i> (1980).</p>	1959	<p>- W Genewie, z zapisu testamentowego, zawiązano Fundację Kościeleckich, nagradzającą m. in. historyków literatury i młodych polskich poetów.</p> <p>- Władze komunistyczne proklamowały akcję „Tysiąc Szkół na Tysiąclecie”.</p>
		21-24 I 1959	<p>Z inicjatywy Związku Nauczycielstwa Polskiego odbył się Krajowy Zjazd Oświaty Zawodowej i Rolniczej.</p>

		V 1959 r.	Wznowiono obowiązek wojskowy dla kleryków seminariów duchownych.
		20 XI 1959	Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło <i>Kartę Praw Dziecka</i> (Deklarację Praw Dziecka), obejmującą 10 zasad poszanowania praw dzieci.
		lata 60-te	W Wielkiej Brytanii narodziła się idea uniwersytetu otwartego; najstarszy u. o. powstał w Milton w 1969 r.
		1960	- W Buenos Aires, pod opieką Związku Polaków w Argentynie, powstała Biblioteka Polska im. Ignacego Domeyki - Na wielką skalę zorganizowano obchody 550. rocznicy bitwy pod Grunwaldem, nadając im wymowę antyniemiecką. Centralne uroczystości odbyły się w dniu 17 lipca tego roku. - Celestyn Freinet powołał Stowarzyszenie Modernizacji Szkoły.
		1960/1961	Narodziny w Zakładach Elektronicznych „Elwro” we Wrocławiu pierwszego polskiego komputera lampowego, pierwszej generacji pn. „Odra 1001”. Jej rozwinięciem była „Odra 1002” o szybkości 800 dodawań na sekundę.
1911-1980	Marshall McLuhan – kanadyjski filozof i socjolog; <i>The medium is The Message. War and Paece in The Global Village</i> , w edycji polskiej – <i>Wybór tekstów</i> (2001).	1961	Wyszedł pierwszy numer „Probleatów Opiekuńczo-Wychowawczych” – czasopisma pedagogicznego wydawanego początkowo przez Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne (wcześniej Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych), a od 2000 r. stanowiącego organ Instytut Rozwoju Służb Społecznych.
1911-2004	Stefan Wołoszyn – historyk wychowania, pedeutolog; <i>Historia wychowania</i> , cz. 1: <i>Historia szkolnictwa</i> (1962, wyd. 2 – 1967), <i>Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie</i> (1964), <i>Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej</i> (t. 1-	15 VII 1961	<i>Ustawa z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania</i> , która zapowiadała wychowanie „w duchu socjalistycznej moralności i socjalistycznych zasad współżycia społecznego”, ma jej podstawie ostatecznie usunięto ze szkół nauczanie religii.

	3:1965-1966), <i>Korczak</i> (1978), <i>Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku. Próba zarysu encyklopedycznego</i> (1992).		
1913-2005	Tadeusz Waław Nowacki – twórca pedagogiki pracy; <i>Wychowanie przez pracę</i> (1964), <i>Słownik pedagogiki pracy</i> (1986.)	1961/1962	Od tego roku szkolnego, na podstawie <i>Ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania</i> , wyrugowano ze szkół naukę religii. Episkopat Polski zaczął tworzyć pozaszkolne punkty katechetyczne.
1913-2004	Jan Szczepański - przewodniczący Komitetu Ekspertów dla Opracowania Raportu o Stanie Oświaty (1971-1973); <i>Socjologia. Rozwój problematyki i metod</i> (1961), <i>Spoleczne uwarunkowania rozwoju oświaty</i> (1989), <i>Reformy, rewolucje, transformacje</i> (1999).	1962	<ul style="list-style-type: none"> - W Montrealu odbyła się druga po wojnie konferencja poświęcona problemom oświaty dorosłych. - W Holandii skonstruowano pierwszy magneton kasetowy „Philips”. - Powołano Międzynarodowe Stowarzyszenie Wyższych Szkół Wychowania Fizycznego (AJESEP), zrzeszające wyższe uczelnie wychowania fizycznego. Pierwszy kongres Stowarzyszenia odbył się w Warszawie w 1970 r. - Jerzy Giedroyc w ramach Instytutu Literackiego w Paryżu założył „Zeszyty Historyczne”, początkowo jako półrocznik, potem – kwartalnik. W latach 1962-2000 Giedroyc był ich redaktorem naczelnym.
1914-	Wincenty Okoń – pedagog, historyk oświaty; <i>Wizerunki sławnych pedagogów polskich</i> (1993), <i>Nowy słownik pedagogiczny</i> (1996), <i>Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej</i> (2003).	1962-1965	Obrady Soboru Watykańskiego II.
		1963	W życie wszedł <i>Program wychowania w przedszkolu</i> .
		1964	<ul style="list-style-type: none"> - „List 34” do premiera Józefa Cyrankiewicza, będący wyrazem ostrego sprzeciwu przeciwko polityce totalitarnej władz PRL, zagrażającej również polskiej kulturze narodowej, podpisany m. in. przez Jana Szczepańskiego (1913-2004). - Drukiem ukazał się podręcznik do historia

			wychowania Stefana Wołoszyna <i>Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie.</i>
1915-2002	Aleksander Lewin – praktyk i teoretyk wychowania; <i>Próba tworzenia systemu wychowawczego</i> (1966), <i>Metodyka wychowania w zarysie</i> (1966), <i>Jednostka i grupa w systemie wychowania kolektywnego</i> (1967).	25 II 1964	<i>Ustawa - Kodeks rodzinny i opiekuńczy.</i>
		1964-1965	Bogdan Szczepankowski całościowo opracował polski system językowo-migowy.
		1965	<ul style="list-style-type: none"> - Louis Pouzin, Glenda Schroeder i Pat Crisman wymyślili usługę internetową e-poczta (ang. <i>electronic mail, e-mail</i>), czyli e-mail, służącą jedynie do przesyłania wiadomości od jednego użytkownika danego komputera do innego użytkownika tej samej maszyny, przy czym adres e-mailowy w zasadzie jeszcze nie istniał. Został on wymyślony dopiero w 1971 r. - Powstał Międzynarodowy Kongres Oświaty Dorosłych. - Ukazała się <i>Biblia Tysiąclecia</i>. - Ogłoszono <i>Deklarację o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”</i> Kościoła katolickiego. - Ukazał się podręcznik <i>Historia wychowania</i> pod redakcją Łukasza Kurdybachy.
		31 III 1965	<i>Ustawa o szkolnictwie wyższym, dająca władzom większe możliwości ingerencji w sprawy uczelni.</i>
		1 X 1965	Do programów nauczania w szkołach wyższych wprowadzono „podstawy nauk politycznych”, będących uproszczoną wersją marksizmu.
		1965-1966	- Drukiem ukazały się trzy tomy <i>Źródeł do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej</i> , t. 1: <i>Od wychowania pierwotnego do końca XVIII stulecia</i> , t. 2: <i>Pedagogika i szkolnictwo w XIX stuleciu</i> , t. 3: <i>Pedagogika i szkolnictwo w XX stuleciu</i> w wyborze i opracowaniu Stefana Wołoszyna.

		1967/1968	Powołano pierwszą, autorską klasę sportową.
		1968	<ul style="list-style-type: none"> - W Chicago zapoczątkowano Olimpiady Specjalne. Na pierwszej olimpiadzie wzięło udział około tysiąca zawodników z USA, Kanady i Francji. - W Vincennes pod Paryżem utworzono pierwszy we Francji Uniwersytet Otwarty, przeznaczony zarówno dla dorosłych jak i dla młodzieży. - 2-letnie studia nauczycielskie zaczęto zastępować 3-letnimi wyższymi szkołami nauczycielskimi. - W Katowicach utworzono Uniwersytet Śląski, z połączenia katowickiej Filii UJ, założonej w 1963 r. i Wyższej Szkoły Pedagogicznej, założonej w 1950 r.
		1965-1967	Nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego ukazał się dwutomowy podręcznik pt. <i>Historia wychowania</i> pod red. Łukasza Kurdybachy.
		16 I 1968	W Warszawie ze sceny Teatru Narodowego władze komunistyczne zdjęły spektakl <i>Dziady</i> w reżyserii Kazimierza Dejmka.
		11 II 1968	Na naradzie aktywu partyjnego PZPR w FSO na Żeraniu Stefan Olszowski rzucił hasło „ <i>Literaci do piór! Studenci do nauki!</i> ”.
		20 XII 1968	<i>Ustawa o szkolnictwie wyższym</i> , m. in. wprowadzenie stanowiska docenta bez habilitacji oraz dalsze uzależnienie uczelni od władz.
		1969	<ul style="list-style-type: none"> - We Wrocławiu odbyła się I Ogólnopolska Spartiata Młodzieży. - W wyniku połączenia Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli oraz Towarzystwa Szkoły Świeckiej (założonego w 1957 r.) powstało Towarzystwo Krzewienia Kultury Świeckiej. W okresie PRL prowadziło aktywną działalność antyreligijną, od 1990 r. występuje pn. Towarzystwo Kultury Świeckiej. - W przekładzie na język polski ukazała się <i>Historia wychowania w starożytności</i> Henri-Irénée Marrou.
		koniec lat 60-tych	Początki Internetu (od ang. <i>International</i> – globalna, międzynarodowa; <i>network</i> sieć; od łac. <i>inter</i> między, ang. <i>net</i> - sieć, dosłownie <i>międzysieć</i>) przeprowadzone przez

			amerykańską firmę RAND Corporation, co w końcu lat 90-tych pozwoliło na stworzenie i wykorzystanie <i>World Wide Web</i> (WWW).
		lata 70-te	<ul style="list-style-type: none"> - Narodziny pierwszych komputerów osobistych. - Powstanie pierwszego w Polsce uniwersytetu otwartego – NURT (Nauczycielski Uniwersytet Radiowo-Telewizyjny).
		1970	<ul style="list-style-type: none"> - Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło <i>Deklarację Praw Osób Psychiczenie Upośledzonych</i>. - Nakładem Wydawnictwa Ministerstwa Obrony narodowej ukazał <i>Zarys dziejów szkolnictwa wojskowego</i> Stanisława Rutkowskiego.
		1970-1983	Odbywały się Ogólnopolskie Seminaria Pedagogiki Pracy, kierowane przez prof. Tadeusza Nowackiego.
		20 III 1970	Powołanie Uniwersytetu Gdańskiego z połączenia WSP w Gdańsku (1946) i Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Sopocie (1945). Pierwszym rektorem został J. Sokołowski.
		1970/ 1971	Do liceów ogólnokształcących wprowadzono tzw. klasy profilowane.
		1971	<ul style="list-style-type: none"> - W Milton Keynes w hrabstwie Buckinghamshire powołano <i>Open University</i> (Uniwersytet otwarty). - Ray Tomlinson wymyślił usługę internetową polegającą na wysyłaniu wiadomości od użytkownika jednego komputera do użytkownika innego, a także wybrał znak @ (at) do rozdzielania nazwy użytkownika od nazwy maszyny, później nazwy domeny internetowej. - Wprowadzono zapisy do klasy I szkoły podstawowej umożliwiające organizację zajęć dla dzieci 6-letnich nieobjętych wcześniej opieką przedszkolną.
		1972	<ul style="list-style-type: none"> - W Tokio odbyła się trzecia po wojnie konferencja poświęcona problemom oświaty dorosłych. - Drukiem ukazał się tzw. Raport Faure’a pt. <i>Learning to be</i> (<i>Uczyć się, aby być</i>, wyd. pol. 1975) opracowany przez Międzynarodową Komisję Rozwoju Oświaty UNESCO, który krytycznie ocenił sytuację oświaty w 23 wybranych krajach. - W Warszawie powołano Akademię Spraw

			Wewnętrznych, przygotowującą kadry oficerskie w dziedzinie administracji, prawa i kryminalistyki na potrzeby Ministerstwa Spraw Wewnętrznych; rozwiązana w 1990 r.
		27 IV 1972	<i>Ustawa z dnia 27 kwietnia 1972 r. Karta praw i obowiązków nauczyciela.</i>
		1973	<ul style="list-style-type: none"> - Powstała Międzynarodowa Rada Kształcenia na Odległość. - Na mocy decyzji ONZ utworzono Uniwersytet Narodów Zjednoczonych w Toki, który swoją działalność rozpoczął w 1975 r. - W USA skonstruowano pierwszy kalkulator. - W Tuluzie powstał pierwszy Uniwersytet Trzeciego Wieku. - Do szkół wprowadzono przedmiot „przysposobienie do życia w rodzinie socjalistycznej”.
		III 1973	Ministerstwo Oświaty wydało zarządzenie o organizacji zbiorczych szkół gminnych.
		V 1973	Komitet Ekspertów pod kierunkiem prof. Jana Szczepańskiego przedstawił dwa dokumenty: <i>Założenia i tezy raportu o stanie oświaty w PRL</i> oraz <i>Raport o stanie oświaty w PRL</i> .
		13 X 1973	W 200. rocznicę powołania Komisji Edukacji Narodowej Sejm podjął <i>Uchwałę w sprawie systemu edukacji narodowej</i> , zapowiadającą wprowadzenie, na wzór sowiecki, „dziesięciolatki”.
		1974	<ul style="list-style-type: none"> - Amerykański psychiatra Herbet J. Freudenberg jako pierwszy użył określenia „wypalanie się” dla oznaczenia stanu wyczerpania jednostki (syndrom wypalania zawodowego). - Ukazał się pierwszy numer odrodzonego z okresu rozbiorów „Rocznika Pedagogicznego”. Pierwszym redaktorem naczelnym był Bogdan Suchodolski. Kolejno tę funkcję pełnili: Wincenty Okoń, Czesław Kupisiewicz, Heliodor Muszyński oraz Maria Dudzikowa i Tadeusz Lewowicki
		20 VIII 1974	- W Bydgoszczy utworzono Akademię Techniczno-Rolniczą im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich, w wyniku połączenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej z bydgoską Filią Akademii Rolniczej w Poznaniu.

		1975	Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło <i>Deklarację Praw Osób Niepełnosprawnych</i> .
		1976	W Polsce działało już ponad 1500 zbiorczych szkół gminnych, umacniających ideę wychowania socjalistycznego.
1915-2006	ks. Jan Twardowski – poeta, autor wierszy dla dzieci; w wierszu <i>Śpieszmy się</i> (1979) pisał: „ <i>Śpieszmy się kochać ludzi, tak szybko odchodzą</i> ”.	1977	- Odbył się Ogólnopolski Kongres Pedagogiczny, który, mimo sprzeciwu części uczestników, udzielił poparcia zapowiedzianej w <i>Uchwale Sejmu RPL w sprawie systemu edukacji narodowej z 13 października 1973 r.</i> - Powstały pierwsze Studenckie Komitety Solidarności, stanowiące element rodzącej się opozycji antykomunistycznej.
1920-2005	papież Jan Paweł II (Karol Wojtyła) – najwybitniejszy przedstawiciel narodu polskiego; Jego encykliki, adhortacje, listy, katechezy, homilie i przemówienie dotyczą także edukacji i to <i>sensu largo</i> ; 30 grudnia 1963 r. mianowany metropolitą krakowskim, 16 października 1978 r. – papieżem.	1977-1980	Odbywały się wykłady „uniwersytetu latającego”, organizowane przez opozycyjne wobec władzy, Towarzystwo Kursów Naukowych.
1922-1990	Weronika Sherborne – nauczycielka, twórczyni oryginalnej metody pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, czyli Ruchu Rozwijającego dla Dzieci.	1 IX 1977	- Dzieci sześciolatnie objęto programem wychowania przedszkolnego.
1922-1972	Zbigniew Marciniak – historyk wychowania; <i>Sprawa upowszechnienia nauczania początkowego w Królestwie Polskim</i> (1962), <i>Procesy</i>	1978	- W Warszawie kilkudziesięciu intelektualistów powołano Towarzystwo Kursów Naukowych, które zakończyło swoją działalność po ogłoszeniu stanu wojennego w Polsce w dniu 13 grudnia 1981 r. - Ukazała się <i>Historia wychowania przedszkolnego</i> Wandy Bobrowskiej-

	<p><i>zjednoczeniowe w ruchu nauczycielskim na ziemiach polskich w latach 1915-1919</i> (1969), <i>Zarys historii wychowania</i> (1978).</p>		<p>Nowak.</p>
1924	<p>Czesław Kupisiewicz – w latach 1987-1989 przewodniczący Komitetu Ekspertów do Spraw Edukacji Narodowej, który przygotował raporty: <i>Edukacja w warunkach zagrożenia</i>, <i>Edukacja narodowym priorytetem</i>; <i>Koncepcje reform szkolnych w wybranych krajach świata na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych</i> (1995), <i>Dydaktyka ogólna</i> (2002), <i>Podstawy dydaktyki</i> (2006), <i>Projekty reform edukacyjnych w Polsce. Główne tezy i wpływ na funkcjonowanie szkolnictwa</i> (2006).</p>	1979	<ul style="list-style-type: none"> - Opublikowany został raport Klubu Rzymskiego pt. <i>No Limits to Learning. Bridging The Human Gap (Uczyć się bez granic. Jak zewrzeć „lukę ludzką”?</i>, wyd. pol. 1982). - Powstało Międzynarodowe Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka, które sfederowało Komitety Korczakowskie w kilkunastu krajów. - W Polsce ogłoszono <i>Ekspertyzę dotyczącą sytuacji i rozwoju oświaty w PRL</i>, opracowaną przez prof. Bogdana Suchodolskiego. - Ukazała się praca Ryszarda Wroczyńskiego <i>Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu</i>.
1924	<p>Irena Wojnar – pedagog; <i>Estetyka i wychowanie</i> (1964), <i>Nauczyciel i wychowanie estetyczne</i> (1968), <i>Sztuka jako „podręcznik życia”</i> (1984), <i>Idee edukacyjne na rozdrożach XX wieku</i> (2008).</p>	26 I 1979	<p>Wydano zostało Rozporządzenie Rady Ministrów, określające jednolite zasady współdziałania i kwalifikowania kandydatów do rodzin zastępczych, tj. na podstawie orzeczenia sądu opiekuńczego.</p>
1925-2003	<p>Wanda Nowak-Bobrowska – historyk wychowania; <i>Historia wychowania przedszkolnego</i></p>	1980	<ul style="list-style-type: none"> - Powstała pierwsza poczta satelitarna, przekazująca faksymile listów na linii London-Toronto. - W Warszawie zawiązało się towarzystwo naukowe ogólne pn. Towarzystwo

	(1983), <i>Źródła do pedagogiki opiekuńczej</i> , wybór i opr. (1988), <i>Słownik pedagogów polskich</i> , współred. z D. Dryndą (1998).		Popierania i Krzewienia Nauk, które wydaje „Zeszyty Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk”. - Pod redakcją Józefa Miąso, nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego, ukazała się dwutomowa <i>Historia wychowania – wiek XX</i> .
1927 -	Maria Łopatkowa – autorka programu „pedagogiki serca”; <i>Nauczyciel i dziecko wiejskie</i> (1959), <i>Pedagogika serca</i> (1992), <i>Dziecko i miłość. Jak powstała pedagogika serca</i> , cz. 1-2, (2005), <i>Pedagogika serca w dobie globalizacji</i> (2006).	20 IX 1980	Rezygnacja z wdrażania dziesięciolatki, zapowiedzianej Uchwałą Sejmu PRL z 13 X 1973 r.
1927	Edmund Trempała – pedagog; <i>Edukacja równoległa w polskim systemie edukacyjnym</i> (1985), <i>Panorama pedagogiki społecznej</i> (1999), <i>Środowisko rodzinne dziecka a sytuacja szkolna ucznia</i> (2003).	1981	- Utworzenie z inicjatywy członków Polskiej Akademii Nauk: Wincentego Okonia i Bogdana Suchodolskiego Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego.
1927	Barbara Wilgocka-Okoń – pedagog i psycholog; <i>O badaniach dojrzałości szkolnej</i> (1971), <i>Stan wychowania przedszkolnego w Polsce</i> (1989), <i>Gotowość szkolna dzieci sześcioletnich</i> (2003).	14 IX 1981	W Castel Gandolfo papież Jan Paweł II ogłosił encyklikę <i>Laborem exercens</i> , podejmującą również zagadnienia rodziny i wychowania, gdzie m. in. czytamy: „Praca i pracowitość warunkują także cały proces wychowania w rodzinie właśnie z tej racji, że każdy „staje się człowiekiem” (LE,10).
		13 XII 1981	W Polsce ogłoszono stan wojenny; zawieszono m. in. działalność Związku Nauczycielstwa Polskiego.
1997- 1995	Tadeusz Wiloch – pedagog-pedeutolog; <i>System szkolny</i> (1987), <i>Kształcenie nauczycieli na poziomie wyższym w</i>	1982	- W USA wynaleziono pierwszą płytę kompaktową. - <i>Ustawa o postępowaniu wobec nieletnich</i> . - Zarządzeniem ministra oświaty i wychowania unormowano status formalnoprawny samorządu uczniowskiego.

	<p><i>polskiej teorii i praktyce pedagogicznej.</i> <i>Rozwój, problemy, perspektywy (1990),</i> <i>Kwalifikacje i kształcenie kadr pedagogicznych w świecie współczesnym (red. 1991)</i></p>		
1928-1990	<p>Stanisław Michalski – historyk wychowania, zajmował się biografiami m. in. A. Szczówny, S. Sempołowskiej; <i>Szkolnictwo powszechne i zakłady kształcenia nauczycieli w Wielkopolsce w okresie międzywojennym (1962), Tajne nauczanie w Wielkopolsce w okresie okupacji hitlerowskiej (1968), System pedagogiczny Antoniego Bolesława Dobrowolskiego (1982).</i></p>	1982-2000/2	<p>W polskim systemie oświaty realizowany był system awansu zawodowego poprzez stopnie specjalizacji zawodowej. W tym czasie stopnie specjalizacji zawodowej zdobyło około 88,5 tys. nauczycieli, w tym tylko 2.8 tys. – II stopień.</p>
		26 I 1982	<p>- <i>Ustawa z 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela.</i> - Uchwała Sejmu o wstrzymaniu reformy strukturalnej zapowiadanej 14 X 1973 r.</p>
		4 V 1982	<i>Ustawa o szkolnictwie wyższym.</i>
		VII 1982	<p>Powołano Radę Edukacji Narodowej - niezależną, opozycyjną instytucję zajmującą się koordynowaniem inicjatyw oświatowych i ruchów samokształceniowych w Polsce po wprowadzeniu stanu wojennego.</p>
		26 X 1982	<p>- <i>Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.</i> - <i>Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich.</i></p>
		1983	<p>- <i>Stolica Apostolska wydała Kartę Praw Rodziny, która w wielu krajach świata została w jakiejś części implementowana do</i></p>

			<p>krajowych prawodawstw i polityki socjalnej, w tym rodzinnej.</p> <ul style="list-style-type: none"> - W Polsce reaktywowano działalność Związku Nauczycielstwa Polskiego, zawieszono 13 grudnia 1981 r.; w dniach 14-15 października odbył się XXXIII Krajowy Zjazd Delegatów ZNP. - Nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych ukazała się <i>Historia wychowania przedszkolnego</i> Wandy Nowak-Bobrowskiej.
		1983-1987	Drukami ukazały się dwutomowe <i>Dzieje oświaty polskiej</i> Ryszarda Wroczyńskiego.
1929	Mieczysław Łobocki – pedagog, metodolog badań pedagogicznych; <i>ABC wychowania</i> (2003), <i>Teoria wychowania w zarysie</i> (2005), <i>Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych</i> (2007), <i>Metody i techniki badań pedagogicznych</i> (2009).	1984	<ul style="list-style-type: none"> - W Warszawie utworzono Akademię Nauk Społecznych, z połączenia Wyższej Szkoły Nauk Społecznych przy KC PZPR oraz Instytutu Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu przy KC PZPR, kształcąca kadry dla aparatu partyjnego i administracyjnego; rozwiązana w 1990 r. - W Bydgoszczy powołano Akademię Medyczną, w miejsce działającej tu od 1975 r. Filii Gdańskiej AM.
		19 X 1984	W Górsku pod Toruniem funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa wprowadzili a następnie bestialsko zamordowali ks. Jerzego Popiełuszkę – nieugiętego w przekonaniu o „podstawowej konieczności walki o zwycięstwo prawdy nad fałszem”.
1929	Jerzy Niemiec – pedagog, dydaktyk; <i>Osiągnięcia uczniów i szkoły</i> (1977), <i>Myśl pedagogiczna i działanie nauczyciela</i> (współred., 1977).	1985	<ul style="list-style-type: none"> - We Francji ogłoszono raport pn. <i>Edukacja a społeczeństwo. Wyzwania roku 2000</i> (<i>Education et société. Les défis de l'an 2000</i>). - W Szczecinie z połączenia Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Wydziału Inżynieryjno-Ekonomicznego Transportu Politechniki Szczecińskiej (działającej od 1946 r.) powołano Uniwersytet Szczeciński. - Wprowadzono nowy statut liceum. - Nakładem WSiP ukazał się podręcznik do historii wychowania Józefa Krasuckiego <i>Historia wychowania</i>.
		1987	Utworzono Akademię Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte.

		1988	<ul style="list-style-type: none"> - W USA opublikowano raport pn. <i>Edukacja w USA (American Education. Making it Work)</i>. - W wyniku przekształcenia Polskiego Towarzystwa Kulturalnego do życia powołano Towarzystwo Kultury Polskiej Ziemi Lwowskiej, które m. in. wydaje „Gazetę Lwowską”. - W Krakowie powołano Fundację dla Uniwersytetu Jagiellońskiego.
		1989	<ul style="list-style-type: none"> - Komitet Ekspertów pod kierunkiem prof. Czesława Kupisiewicza przedstawił raport pt. <i>Edukacja narodowym priorytetem. Raport o stanie i kierunkach rozwoju edukacji narodowej w PRL</i>. Zawarta w nim ocena była bardzo krytyczna. - Osoby związane z KUL i Towarzystwo Przyjaciół KUL zawiązały Fundację Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. - Na Śląsku Opolskim utworzono Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim z siedzibą w Gogolinie, organizację, której celem było także krzewienie i rozwijanie oświaty, kultury i sztuki niemieckiej w Polsce. - W Warszawie powołano Fundację Kopernikańską, wspomagającą działalność twórczą i naukową oraz propagującą naukę języka angielskiego w Polsce. - Powstało „Forum Oświatowe”, półrocznik wydawany przez Polskie Towarzystwo Pedagogiczne.
		4 I 1989	Powołano Krajowe Stowarzyszenie Pomocy Szkole, jako pozarządową organizację społeczną działającą na rzecz unowocześniania procesów dydaktyczno-wychowawczych.
		21 XI 1989	- W trzydziestą rocznicę uchwalenia <i>Deklaracji Praw Dziecka</i> z 1959 r. przyjęto <i>Konwencję o Prawach Dziecka</i> ; za dziecko uważa się każdą osobę ludzką, która nie ukończyła 18. roku życia.
		1989-1998	Trzynastym rektorem KUL był ks. prof. Stanisław Wielgus.
		1990	<ul style="list-style-type: none"> - Ministerstwo Edukacji Narodowej ogłosiło tzw. priorytety edukacyjne, gdzie znalazł się m. in. postulat przekazania gminom przedszkoli i szkół podstawowych. - Rezygnacja z jednego z trzech poziomów

			zarządzania oświatą, tj. inspektorów szkolnych. - W Warszawie zlikwidowano Instytut Kształcenia Zawodowego. - Reaktywowała się Polska Akademia Umiejętności, zlikwidowana przez władze komunistyczne w 1951 r.
		7 V 1990	Rada Ministrów Wspólnoty Europejskiej ustanowiła program TEMPUS – Europejski Program na rzecz Mobilności Studentów.
		21 V 1990	W wyniku reorganizacji polskich sił zbrojnych utworzono Akademię Obrony narodowej w Rembertowie. Jej poprzedniczką była Akademia Sztabu Generalnego, utworzona 22 października 1947 r.
1930-	Władysław Zaczyński – pedagog, metodolog badań pedagogicznych; <i>Metodologiczna tożsamość dydaktyki</i> (1988), <i>Poradnik autora prac seminaryjnych i magisterskich</i> (1995), <i>Metody dydaktyczno-wychowawcze w nauczaniu początkowym</i> (1996), <i>Statystyka w pracy badawczej nauczyciela</i> (1997), <i>Praca badawcza nauczyciela</i> (2000).	3 VIII 1990	Wydana została Instrukcja Ministra Edukacji Narodowej w sprawie powrotu do szkół nauki religii. Z dniem 1 września 1990 r. nauka religii powróciła do szkół.
		12 IX 1990	<i>Ustawa o szkolnictwie wyższym, odbudowująca m. in. autonomię szkoły wyższej.</i>
		29 XI 1990	<i>Ustawa o pomocy społecznej.</i>
		XII 1990	W Warszawie w miejsce Funduszy Rozwoju Kultury powołano Fundację Kultury, której celem jest finansowanie edukacji kulturalnej społeczeństwa.
		1990-1997	Zlikwidowano ponad 5 tys. świetlic i klubów wiejskich.
1931-	Czesław Banach – pedagog, aforysta edukacji; <i>Oświata polska w latach</i>	1991	- ONZ proklamowało ten rok Międzynarodowym Rokiem Osób Niepełnosprawnych, a lata (dekadę) 1983-1991 - Dekadą Osób Niepełnosprawnych.

	osiemdziesiątych (1984), <i>O człowieku... Aforyzmy, myśli</i> (1995), <i>Szkoła naszych oczekiwań i marzeń, potrzeb, projekcji i działań: od A do Ż</i> (2005).		Dzień 3 grudnia każdego roku uchwalono Dniem Osób Niepełnosprawnych. - Z inicjatywy i funduszy G. Sorosa w Budapeszcie powstał Uniwersytet Środkowoeuropejski, prowadzący wyłącznie studia podyplomowe. - W Gdańsku powołano prywatną Fundację Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego. - W Poznaniu powołano prywatną Fundację Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
		7 IX 1991	<i>Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.</i>
		30 VI 1991	Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie tworzenia kolegiów nauczycielskich – trzyletnich szkół pomaturalnych kształcących nauczycieli.
1931-2000	ks. Józef Tischner – filozof, moralista, twórca filozofii dialogu: <i>Etyka Solidarności</i> (1981), <i>Polska jest ojczyzną. W kręgu filozofii pracy</i> (1985), <i>Spór o istnienie człowieka</i> (1998).	1992	- Powołano Europejską Sieć Szkół Promujących Zdrowie, obejmującą 43 kraje. - Krakowskie Wydawnictwo „M” rozpoczęło wydawanie serii pt. „Biblioteka Ojców Kościoła”. - Powołano Polskie Stowarzyszenie Animatorów Pedagogiki Freineta. - Utworzono Akademię Inżynierską w Polsce, stowarzyszenie wybitnych twórców techniki, inżynierów i przedsiębiorców. - W Szczecinie powołano Fundację im. Kazimierza Ajdukiewicza na rzecz Rozwoju Nauk Filozoficznych. - Z inicjatywy B. Tomkiewicza, W. Papierskiej, M. Krajewskiej i J. Wasilewskiego w Warszawie powołano Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich. - W Płocku powstała Prywatna Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości, wpisana w dniu 25 stycznia 1993 r. do rejestru uczelni niepublicznych pod poz. 13; 20 marca 1995 r. zmieniła nazwę na: Szkoła Wyższa im. P. Włodkowica.
		14 VI 1992	Wydane zostało <i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 14 czerwca 1992 r., znowelizowane 30 czerwca 1999 r., w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w szkołach i przedszkolach publicznych.</i>
		30 XII 1992	Sejm przyjął senacką poprawkę do ustawy o radiofonii i telewizji dotyczącą ochrony „wartości chrześcijańskich” w programach.

		1993	<ul style="list-style-type: none"> - W Wielkiej Brytanii ogłoszono raport <i>Uczyć się skutecznie. Radykalne spojrzenie na edukację dzisiejszą i przyszłościową strategię (Learning to Succeed. A Radical Look at Education Today and A Strategy for The Future)</i>. - Sejm uchwalił ustawę o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. - Przy Ministerstwie Edukacji Narodowej powołano Fundację Rozwoju Systemu Edukacji, której celem jest wspomaganie analitycznych i studyjnych dotyczących reformy i rozwoju systemu edukacji. - Krakowską Akademię Medyczną włączono do Uniwersytetu Jagiellońskiego jako <i>Collegium Medicum</i>.
1932	Kazimierz Denek – pedagog, dydaktyk; <i>Efektywności nauczania programowanego w szkole wyższej (1971), Ku dobrej edukacji (2005), Poza ławką szkolną (2008)</i> .	1994	<ul style="list-style-type: none"> - W Rosji ogłoszono raport pn. <i>Czwarta reforma szkolna w Rosji (Czertwiortaja szkolnaja reforma w Rosji)</i>. - Unia Europejska utworzyła program edukacyjny „Leonardo da Vinci”, adresowany do wszystkich instytucji kształcenia i doskonalenia zawodowego. - Ministerstwo Edukacji Narodowej opracowało kanon wykształcenia ogólnego, przedstawiając go w dokumencie <i>Główne kierunki doskonalenia systemu edukacji w Polsce</i>. - Akademickie Towarzystwo Andragogiki rozpoczęło wydawanie „Rocznika Andragogicznego”.
		10 III 1994	Powołanie Uniwersytetu Opolskiego, utworzonego z przekształcenia WSP w Opolu (działającej od 1950 r.) i Instytutu Teologiczno-Pastoralnego, Filia KUL w Opolu.
		V 1994	Rada Europy ogłosiła tzw. Raport Bangenmanna pn. <i>Europa i globalne społeczeństwo informacyjne</i> .
1932-	Stanisław Litak – historyk Kościoła i wychowania; <i>Struktura terytorialna Kościoła łacińskiego w Polsce do 1772 roku (1979-1980), Historia wychowania, t. 1: Do Rewolucji</i>	1995	<ul style="list-style-type: none"> - Z inicjatywy E. Cressona i P. Flynna ukazała się tzw. Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia – raport <i>Komisji Europejskiej na temat nauczania i uczenia się na drodze do społeczeństwa uczącego się</i> (wyd. pol. 1996). - Wspólnota Europejska przyjęła program edukacyjny „Sokrates”, którego celem było podnoszenie jakości kształcenia dzieci,

	<i>Francuskiej</i> (2004).		młodzieży i dorosłych. - W Warszawie rozpoczęła działalność Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP.
1935-	Lech Mokrzecki – historyk oświaty; <i>Wizje nauki i oświaty uczonych gdańskich w XVII i XVIII wieku</i> (1995), <i>Historia wychowania w Gdańsku z perspektywy pięćdziesięciolecia (1946-1996)</i> , (2000), <i>Gdańskie Gimnazjum Akademickie</i> , red. (2008).	22 VI 1995	- We Włocławku utworzono Wyższą Szkołę Pracy Socjalnej, wpisaną do rejestru uczelni niepublicznych pod pozycją 69, od 1997 r. występującą pod nazwą Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna.
		9 XI 1995	<i>Ustawa o ochronie zdrowia przed następstwem używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.</i>
		1995-1998	W Kielcach ukazały się trzytomowe <i>Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej</i> , przygotowane przez Stefana Wołoszyna, jako wydanie 2, zmienione wydawnictwa z lat 1965-1966.
1935-	Bolesław Niemierko – pedagog, dydaktyk; <i>Cele i wyniki kształcenia</i> (1988), <i>Pomiar wyników kształcenia</i> (2004), <i>Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki</i> (2008).	1996	- Ukazał się Raport Delorsa, przygotowany dla UNESCO przez Międzynarodową Komisję do spraw Edukacji dla XXI wieku: <i>L'Education: Un tresor est ciche dedans</i> (<i>Edukacja, jest w niej ukryty skarb</i> , wyd. pol. 1988) pod kierunkiem byłego przewodniczącego Komisji Europejskiej, francuskiego działacza politycznego Jacques'a Delorsa. Według autorów apertu edukacja winna koncentrować się wokół czterech filarów wiedzy, ujętych w formule: <i>Uczy się, aby wiedzieć; Uczyć, aby działać; Uczyć się, aby żyć wspólnie; Uczy się, aby być.</i> - Ogłoszono <i>Syntetyczny raport o potrzebie i kierunkach reformy szkolnej w Polsce</i> , przygotowany pod kierunkiem prof. Czesława Kupisiewicza. - Ukazał się podręcznik Teresy Hejnickiej-Bezwińskiej pt. <i>Zarys historii wychowania (1944-1989). Oświata i pedagogika pomiędzy dwoma kryzysami.</i> - Ukazało się wznowienie pracy Ryszarda Wroczyńskiego <i>Dzieje oświaty polskiej</i> , t. 1: <i>Do 17956</i> , t. 2: <i>1795-1945.</i>

1935-	Marian Pawlak – historyk oświaty; <i>Dzieje Gimnazjum Elbląskiego w latach 1535-1772</i> (1972), <i>Studia uniwersyteckie młodzieży z Prus Królewskich w XVI - XVIII w.</i> (1988), <i>Szkoły parafialne na Kujawach w epoce staropolskiej</i> (2005), <i>Zarys dziejów oświaty</i> (2007).	2 IV 1997	Zgromadzenie Narodowe RP uchwaliło <i>Konstytucję RP</i> , która ostatecznie, głównie poprzez art. 70, nadała kształt systemowi edukacji w Polsce
		6 VI 1997	<i>Ustawa – Kodeks karny</i> , art. 10, 197-211 dotyczą kwestii odpowiedzialności karnej młodocianych, przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości oraz przestępstw przeciwko rodzinie i opiece
		19 VI 1997	Powołanie Uniwersytetu w Białymstoku, z przekształcenia filii Uniwersytetu Warszawskiego, działającej od 1968 r.
		26 VI 1997	Ustawa wprowadzająca 2-stopniowy system kształcenia w uczelniach wyższych.
		XI 1997	Konferencja UNESCO przyjęła Międzynarodową Standardową Klasyfikację Kształcenia (<i>International Standard Classification of Education, ISCED</i>).
1935-2002	Ryszard Więckowski – pedagog, zajmował się p. wczesnoszkolną i przedszkolną; <i>Zapobieganie opóźnieniom w nauczaniu początkowym</i> (1968), <i>Pedagogika wczesnoszkolna</i> (1998), <i>Historyjki obrazkowe. uczyć się pisać. Klasa 2 i 3</i> (1998).	1998	- Ministerstwo Edukacji Narodowej przygotowało projekt reformy polskiego systemu edukacji pn. <i>Reforma systemu edukacji - koncepcja wstępna</i> . - Z inicjatywy Zakładu Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze ukazał się pierwszy numer „Edukacji Humanistycznej”. - Ukazał się podręcznik <i>Zarys dziejów wychowania w Polsce od XI do XX wieku</i> Kamili Mrozowskiej.
		28 VII 1998	<i>Ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz innych ustaw</i> , przygotowująca grunt do przeprowadzenia reformy strukturalnej w Polsce.
		1999	- Drukiem ukazał się raport o stanie i potrzebach oświaty w skali globalnej przygotowany przez Zespół ONZ do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO) pod

			<p>kierunkiem byłego dyrektora generalnego UNESCO, ministra edukacji i nauki Hiszpanii, Federico Majora pt. <i>Un monde nouveau (Przyszłość świata</i>, wyd. po. 2001).</p> <p>- W Polsce rozpoczęto wdrażanie reformy systemu edukacji.</p>
1935-	<p>Jan Żebrowski – pedagog – pedeutolog, pedagog kultury; <i>Zawód wychowawcy i kierunki jego specjalizacji</i> (1991), <i>Pedagogika opiekuńcza w okresie demokratycznych przemian</i> (red., 1998), <i>Spoleczeństwo, kultura, wychowanie. Studia i szkice z pedagogiki</i> (2003).</p>	1 I 1999	<p>Powołano Centralną Komisję Kwalifikacyjną oraz Okręgowe Komisje Kwalifikacyjne.</p>
		8 I 1999	<p><i>Ustawa wprowadzająca reformę szkolnictwa w Polsce.</i></p>
		10 IV 1999	<p>W Siedlcach, z przekształcenia Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej, powołano Akademię Podlaską.</p>
1939-	<p>Stanisław Kawula – pedagog rodziny; <i>Kształty rodziny współczesnej. Szkice familologiczne</i> (2007), <i>Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki</i> (współaut., 2007); <i>Pedagogika społeczna. Dokonania, aktualność, perspektywy. Podręcznik akademicki dla pedagogów</i> (red., 2007).</p>	19 VI 1999	<p>Podpisanie przez ministrów edukacji 29 państw europejskich Deklaracji Bolońskiej. Ministrowie edukacji zobowiązali się m. in. do „przyjęcia systemu opartego zasadniczo na dwóch głównych cyklach: niższym – „undergraduate” i wyższym – „graduate”. Dostęp do drugiego cyklu wymaga pomyślnego ukończenia pierwszego etapu cyklu studiów, trwającego minimum trzy lata. Stopień nadany po pierwszym cyklu, będzie również uznawany na europejskim rynku pracy jako odpowiedni poziom kwalifikacji. Drugi etap powinien prowadzić do tytułu stopnia „master” i/lub „doktorate degree”, jak to jest w wielu państwach Europy”.</p>
		9 VII 1999	<p>Powołanie Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, z połączenia Akademii Techniczno-Rolniczej, Wyższej szkoły pedagogicznej oraz Wyższego Seminarium Duchownego.</p>

1941-	Zbigniew Kwieciński – pedagog, socjolog edukacji, polityk oświatowy; <i>Drogi szkolne młodzieży a środowisko</i> (1980), <i>Tropy – ślady – próby. Studia i szkice z pedagogiki pogranicza</i> (2000), <i>Wykluczanie</i> (2002), <i>Między patosem a dekadencją. Studia i szkice socjopedagogiczne</i> (2007),	1 IX 1999	Do systemu polskiego szkolnictwa wprowadzono gimnazjum jako nowy typ 3-letniej szkoły powszechnej po szkole podstawowej z klasami I-VI.
		3 IX 1999	Utworzenie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z przekształcenia Akademii Teologii Katolickiej, działającej w latach 1954-1999.
		2000	-W Kielcach ukazał się podręcznik <i>Historia wychowania 1918-1945</i> Stefana Ignacego Możdżenia. - Nakładem UMK ukazała się <i>Historia oświaty i wychowania w Polsce 1918-1939</i> Władysława Szulakiewicz.
1942-	Tadeusz Lewowicki – pedagog, pedeutolog, pedagog porównawczy; <i>Aspiracje dzieci i młodzieży</i> (1987), <i>Edukacja międzykulturowa na pograniczach w pierwszych latach rozszerzonej Unii Europejskiej – teoria i praktyka</i> (2007), <i>Media w edukacji – szanse i zagrożenia</i> (współred. z B. Siemienieckim, 2008).	6 I 2000	<i>Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka.</i>
		18 II 2000	<i>Ustawą o zmianie ustawy-Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw</i> (Dz. U. z 2000 r., nr 19, poz. 29) z dniem 6 kwietnia 2000 r. wprowadzono cztery stopnie awansu zawodowego nauczycieli: nauczyciel stażysta, nauczyciel

			kontraktowy, nauczyciel mianowany, nauczyciel dyplomowany.
		18 XII 2000	W Warszawie przy Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego zarejestrowano Towarzystwo Historii Edukacji, którego celem jest „ <i>inspirowanie, organizowanie i popieranie badań nad dziejami edukacji oraz upowszechnianie ich wyników w społeczeństwie w celu podniesienia jego kultury historycznej i pedagogicznej</i> ”.
1942-	Mirosław Szymański – pedagog i socjolog oświaty; <i>Agresja i przemoc w instytucjach wychowawczych</i> (1998), <i>O metodzie projektów. Z historii, teorii i praktyki pewnej metody kształcenia</i> (2000), <i>Młodzież wobec wartości</i> (2001),	2001	- Powołanie Uniwersytetu Zielonogórskiego z połączenia Politechniki Zielonogórskiej (założonej w 1965 r. jako Wyższa Szkoła Inżynierska) i Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego (założonej w 1971 r. jako Wyższa Szkoła Nauczycielska). - Drukiem ukazał się podręcznik Kaliny Bartnickiej i Ireny Szybiak <i>Zarys historii wychowania</i> .
		19 V 2001	W Pradze odbyło się spotkanie europejskich Ministrów ds. szkolnictwa wyższego, gdzie oceniono pierwszy okres wdrażania postanowień Deklaracji Bolońskiej z 1999 r.
194-	Andrzej de Tchorzewski – pedagog; <i>Funkcje edukacyjne rodziny : studium diagnostyczno-anagnostyczne</i> (1990), <i>Rola wartości i powinności moralnych w kształtowaniu świadomości profesjonalnej nauczycieli</i> (red., 1994).	7 VI 2001	- Powołanie Państwowej Komisji Akredytacyjnej. - Powołanie Uniwersytetu Rzeszowskiego z połączenia WSP w Rzeszowie, Filii UMCS w Rzeszowie oraz Wydziału Ekonomii Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie z siedzibą w Rzeszowie. - Utworzenie Uniwersytetu Zielonogórskiego z połączenia Wyższej Szkoły Pedagogicznej (1973) oraz Politechniki Zielonogórskiej (1996).
		14 VIII 2001	W Toruniu o. Tadeusz Rydzyk – redemptorysta założył Wyższą Szkołę Kultury Społecznej i Medialnej, która została wpisana do rejestru uczelni niepublicznych pod poz. 75.
1950-	Andrzej Olubiński – pedagog dziekan	2002	XXXVIII Krajowy Zjazd Delegatów ZNP przyjął „Pakt dla edukacji”, stanowiący

	Wydziału Pedagogiki UWM; <i>Ericha Fromma koncepcja życia „po ludzku”</i> (1994), <i>Konflikty rodzice – dzieci : dramat czy szansa?</i> (2002), <i>Tożsamość oraz dylematy pedagogiki opiekuńczej</i> (2002), <i>Praca socjalna: aspekty humanistyczne i pedagogiczne. Teoria i praktyka</i> (2004).		związkową propozycję określenia – na podstawie analizy i oceny sytuacji – perspektyw rozwoju polskiej oświaty.
		V 2002	Odbył się pierwszy egzamin zewnętrzny dla uczniów klas trzecich gimnazjów.
		jesień 2002	Utworzenie Telewizyjnego Uniwersytetu Otwartego pod patronatem UMCS w Lublinie i Telewizji Polskiej S. A.
1952-	Juliusz Jundziłł – pedagog, historyk oświaty; <i>Rodzina a wychowanie : ciągłość i zmienność na przestrzeni wieków</i> (1995), <i>Wzorce i modele wychowania w rodzinie rzymskiej okresu III wiek p.n.e. - III wiek n.e.</i> (2001).	2003	Zgodnie z uchwałą Sejmu RP obchodzono Rok Aleksandra Kamińskiego.
		31 I 2003	Ukazało się <i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem.</i>
		14 III 2003	<i>Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.</i>
		2003-2007	W Warszawie ukazało się sześć tomów <i>Encyklopedii pedagogicznej XXI wieku.</i>
1953-	Janusz Trempała – psycholog i pedagog; <i>Rozumowanie we wczesnej dorosłości</i> (1989), <i>Psychologia rozwoju człowieka</i> (współred., 2002-2006), <i>Rozumowanie moralne i odporność</i>	2004	- Nakładem Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie ukazała się praca Ludwika Grzebienia <i>Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995.</i> - Wydawnictwo WAM i Wyższa Szkoła Filozoficzno-pedagogiczna „Ingatianum” w Krakowie wydały podręcznik Stanisława Litaka <i>Historia wychowania</i> , t. 1: <i>Do</i>

	<i>dzieci na pokusę oszustwa</i> (1993).		<i>rewolucji francuskiej.</i>
		15 I 2004	Ukazało się Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.
		III 2004	Ratyfikowanie przez Polskę <i>Konwencji Lizbońskiej</i> , dającej możliwości uproszczenia uznawania wykształcenia uzyskanego w Polsce w innych krajach.
		12 III 2004	<i>Ustawa o pomocy społecznej.</i>
		26 VII 2004	Wydane zostało <i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii.</i>
		1 IX 2004	Wprowadzono obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne dla dzieci 6-letnich.
		8 X 2004	<i>Ustawa o zasadach finansowania nauki.</i>
		18 X 2004	Wydano <i>Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej w sprawie rodzin zastępczych.</i>
		24 XI 2004	Akademia Medyczna im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy włączona została do Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu jako <i>Collegium Medicum</i> im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy.
		1 XII 2004	<i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego nauczycieli.</i>
		30 XII 2004	Wydano <i>Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy w sprawie szczegółowych zadań i organizacji Ochotniczych Hufców Pracy.</i>
		2004/2005	Wprowadzenie suplementu do dyplomów ukończenia studiów wyższych.
		14 II 2005	Wydano <i>Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych.</i>
1954-	Bogusław Śliwerski – pedagog, krąg zainteresowań: m. in. pedagogika ogólna i porównawcza; <i>Przekraczanie granic</i>	8 III 2005	Wydano <i>Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej w sprawie domów dla matek z małoletnimi i kobiet w ciąży.</i>

	wychowania (1992), <i>Program wychowawczy szkoły</i> (2003), <i>Rada szkoły, rada oświatowa</i> (2002), <i>Edukacja autorska</i> (2008), <i>Jak zmieniać szkołę? Studia z polityki oświatowej i pedagogiki porównawczej</i> (2008), <i>Ped@gog w blogosferze</i> (2008).		
		2 IV 2005	Śmierć papieża Jana Pawła II, tygodniowe uroczystości żałobne w całym kraju.
		4 IV 2005	Senat Akademicki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego na nadzwyczajnym posiedzeniu podjął uchwałę o nadania Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu imienia Jana Pawła II.
		2 VI 2005	Rada Ministrów przyjęła <i>Strategię rozwoju edukacji na latach 2007-2013</i> .
		27 VII 2005	<i>Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym</i> .
		29 VII 2005	- <i>Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie</i> . - <i>Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii</i> .
		2006	Nakładem Wyższej szkoły Pedagogicznej TWP ukazał się skrypt dla studentów pedagogiki pt. <i>Historia wychowania</i> pod red. Danuty Dryndy.
		15 VII 2006	Minister Edukacji Narodowej Roman Giertych ogłosił tzw. „amnestię maturalną”.
		2007	W Bydgoszczy ukazał się skrypt do historii wychowania Mariana Pawlaka pt. <i>Zarys dziejów oświaty</i> .
	Krystyna Holka-Marzec – pedagog; <i>Dezintegracja małżeństw zawartych za zgodą sądu</i> (1994), <i>Przemoc seksualna wobec dziecka. Studium pedagogiczno-kryminologiczne</i> (1999), <i>Dzieciobójstwo. Przestępstwo</i>	6 III 2007	Rada Ministrów RP przyjęła <i>Rządowy program poprawy stanu bezpieczeństwa w szkołach i placówkach „Zero tolerancji dla przemocy w szkole”</i> .

	<i>uprzywilejowane czy zbrodnia (2004)</i>		
		15 VI 2007	<i>Ustawa o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju.</i>
		22 IX 2007	- Powstało Dobrzyńskie Towarzystwo Naukowe z siedzibą w Rypinie.
	Władysława Szulakiewicz – historyk oświaty; <i>Wanda Bobkowska (1880-1948). Szkic z historii polskiej historiografii edukacyjnej (1998), Źródła w badaniach naukowych historii edukacji (2003), Słownik biograficzny polskiej historii wychowania, współred. z A. Meissnerem (2008).</i>	23 X 2007	W Warszawie zarejestrowano Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego, a jego prezesem na kadencję 2007-2011 został ks. prof. Henryk Skorowski, prorektor UKSW.
		31 X 2007	Ukazało się <i>Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.</i>
		2008	- Papież Benedykt XIV ogłosił rok 2009 „Rokiem św. Pawła” – Apostoła miłosierdzia i działalności charytatywnej. - Nakładem Towarzystwa Historii Edukacji ukazał się <i>Słownik biograficzny polskiej historii wychowania</i> pod redakcją Andrzeja Meissnera i Władysławy Szulakiewicz.
		19 VIII 2008	Rząd RP przyjął <i>Uchwałę w sprawie przyjęcia Rządowego programu na lata 2008-2013 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”.</i>
		30 IX 2008	W Warszawie podpisano „Pakt dla Wiedzy. Koalicja na rzecz Nauki XXI wieku”. W pierwszym punkcie deklaracji zapisano, iż „ <i>nauka jest priorytetem ponad podziałami</i> ”.
		1 X 2008	Na pierwszy rok studiów na uczelniach w Polsce, nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przyjęto ogółem 591.096 osób, z czego w uczelniach niepublicznych – 209.421 osób; najwięcej na „zarządzanie” – 37.706 i „pedagogikę” – 32.019. Największą popularnością cieszyły

			się: Politechnika Warszawska i Uniwersytet Warszawski.
		XII 2008	Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu Jana Pawła II przyznano prawo finansowania tak jak w przypadku uczelni publicznych.

Źródła i literatura (wykorzystana)

- *ABC chrześcijaństwa. Mały słownik*, przekł. i opr. zbior. pod red. S. Zalewskiego, Wydawnictwo „Verbinum”, Warszawa 1999.
- Bańko Mirosław, Drabik Lidia, Wiśniakowska Lidia, *Słownik spolszczeń i zapożyczeń*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Bartnicka Kalina, Szybiak Irena, *Zarys historii wychowania*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku, Warszawa 2001.
- Bobrowska-Nowak Wanda, *Historia wychowania przedszkolnego*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1978.
- Bobrowska-Nowak Wanda, *Zarys dziejów wychowania przedszkolnego, cz. II: Wybór materiałów źródłowych. Materiały pomocnicze dla Zakładów Kształcenia Nauczycieli*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1978.
- *Britannica. Edycja polska*, red. nac. J. Wojnowski, t. 1-49, Wydawnictwo „Kurpisz”, Poznań 1997-2005.
- Cirlot Juan Eduardo, *Słownik symboli*, przekład Ireneusz Kania, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 2000.
- Cytowska Maria, Szelest Hanna, *Historia literatury starożytnej*, wyd. nowe przygotowane pod red. naukową Mieczysława Jacka Mejora, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Davies Norman, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, przekład Elżbieta Tabakowska, Wydawnictwo Znak, Kraków 1999.
- Day Malcolm, *Wszyscy święci, ich życie i czasy*, Wydawnictwo „G+J”, Warszawa 2002.
- Długosz-Korczabowa Krystyna, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Draus Jan, Terlecki Ryszard, *Historia wychowania, t. 2: Wiek XIX i XX*, Wydawnictwo WAM, WSF-P „Ignatianum”, Kraków 2006.
- *Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność, 2000 lat nadziei*, red. ks. Henryk Witczyk, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2000.
- *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, pod red. Andrzeja Zwolińskiego, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2003.
- *Encyklopedia pedagogiczna*, pod red. Wojciecha Pomykała, wyd. 1, Fundacja „Innowacja”, Warszawa 1993.
- *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, red. prow. E. Różycka, t. 1-6, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003-2007.
- *Encyklopedia popularna PWN*, wyd. 25 zm. i uzup., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- Fischer-Wollpert Rudolf, *Leksykon papieży*, przekł. B. Białecki, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 1990.
- Grünberg Karol, Połacka Krystyna, Rozwadowska Anna J., Janusz Rulka, Winclawska Małgorzata, *Historia od X-XX wieku. Kronika wydarzeń. Polska i sąsiedzi*, Wydawnictwo „Troja”, Toruń (b.r.w.)
- *Historia wychowania. Wiek XX*, pod red. Jozefa Miąso, wyd. 3, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1984.
- *Historia wychowania, t. 1*, pod red. Łukasza Kurdybacy, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965.

- *Historia wychowania. Słownik biograficzny*, wyd. 2 uzupełn., pod red. Andrzeja Gąsiorowskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2002.
- *Jan Paweł II. Dzieła zebrane*, t. 1: *Encykliki*, Wydawnictwo M, Kraków 2006.
- *Jan Paweł II – wielka księga złotych myśli*, wybór tekstów i red. Katarzyna Nowakowska, Wydawnictwo „Arystoteles”, Warszawa 2007.
- Kierski Feliks, *Podręczna encyklopedia pedagogiczna*, t. 1: A-M, t. 2: N-Ż, wraz z dodatkiem i dwoma indeksami, Książnica Polska, Lwów-Warszawa 1923-1925.
- Kopaliński Władysław, *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Kopaliński Władysław, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Oficyna Wydawnicza „Rytm”, Warszawa 2003.
- Kopaliński Władysław, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych a almanachem*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1994.
- Kot Stanisław, *Dzieje wychowania. Podręcznik dla zakładów kształcenia nauczycieli*, wyd. 3, Warszawa 1931.
- Kot Stanisław, *Historia wychowania. Zarys podręcznikowy*, t. 1: *Od starożytnej Grecji do połowy wieku XVIII*, t. 2: *Wychowanie nowoczesne, od połowy wieku XVIII do współczesnej doby*, Warszawa 1924, wyd. 2, Warszawa 1934, wyd. 3, Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 1996.
- Krajewska Beata, *Podstawy prawne pracy socjalnej – historia i współczesność. Wybór ustawowych aktów prawnych*, Wydawnictwo Edukacyjne „Akapi”, Toruń 2007.
- Krajewski Mirosław, *Dobrzyński słownik biograficzny. Ludzie europejskiego regionu*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2002.
- Krajewski Mirosław, *Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego. Wyzwania i zagrożenia*, Wydawnictwo Naukowe „Novum”, Płock 2004.
- Krajewski Mirosław, *Historia wychowania i myśli pedagogicznej. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Naukowe „Novum”, Płock 2006.
- Krasucki Józef, *Historia wychowania*, wyd. pierwsze, WSiP, Warszawa 1985.
- *Księga cytatów z polskiej literatury pięknej od XIV do XX wieku*, ułożona przez Pawła Hertza i Władysława Kopalińskiego, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1975.
- *Księga przysłów, sentencji i wyrazów łacińskich, używanych przez pisarzy polskich*, zebrał Leopold Czapiński, Wydawnictwo S. Orgelbranda Synów, Kraków 1892.
- Kurdybacha Łukasz, Dobrowolska Mitera Mieczysława, *Komisja Edukacji Narodowej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1973.
- Kuryłowicz Marek, *Słownik terminów, zwrotów i sentencji prawniczych, łacińskich oraz pochodzenia łacińskiego*, Kantor Wydawniczy „Zakamycze”, Kraków 1998.
- *Leksykon powiedzeń historycznych*, opr. Maciej Wilamowski, Konrad Wnęk i Lidia A. Zyblikiewicz, rys. Jacek Gawłowski, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 1998.
- Litak Stanisław, *Historia wychowania*, t. 1: *Do Wielkiej Rewolucji Francuskiej*, Wydawnictwo WAM, WSF-P „Ignatianum”, Kraków 2004.
- Majchrowicz Franciszek, *Historia pedagogii ze szczególnym uwzględnieniem dziejów wychowania i szkół w Polsce*, wyd. 5 z 97 ilustracjami, Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska”, Warszawa 1924.
- Markiewicz Henryk, Romanowski Andrzej, *Skrzydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych*, wyd. popr. i znacznie rozsz., Wydawnictwo Literackie, Kraków 2005.

- Markiewiczowa H., *Wybrane zagadnienia z historii wychowania*, t. 1, Warszawa 2001.
- Markowski Andrzej, Pawelec Radosław, *Wielki słownik wyrazów obcych i trudnych*, Wydawnictwo „Wilga”, Warszawa 2001.
- Marrou Henri-Irénéé, *Historia wychowania w starożytności*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1969.
- Miąso Józef, *Wybrane prace z historii wychowania XIX i XX w.*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa b.r.w.
- Michalik Bożena, *Dzieje wychowania i szkolnictwa w Warszawie stanisławowskiej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001.
- Michel Feuillet, *Leksykon symboli chrześcijańskich*, tłumaczenie Magdalena Paleń, Księgarnia św. Wojciecha, Poznań 2006.
- Możdżeń Stefan Ignacy, *Historia wychowania 1918-1945*, Wydawnictwo „Stachurski”, Kielce 2000.
- *Nowa księga przysłów polskich i wyrażen polskich*, w oparciu o dzieło Samuela Adalberga opr. zespół red. pod kier. Juliana Krzyżanowskiego, t. 1-4, PIW, Warszawa 1969-1972.
- *Nowy słownik Fundacji Kościuszkowskiej angielsko-polski*, red. nac. J. Fisiak, red. tomu A. Adamska-Sałaciak, New York 2003.
- *Opieka i wychowanie. Zbiór przepisów prawnych dla pedagogów*, Wydawnictwo Prawnicze „Leges”, Kutno 2006.
- Pawlak Marian. *Zarys dziejów oświaty. Skrypt*, Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa, Bydgoszcz 2007.
- *Pedagodzy o sobie*, red. Andrzej Bodaj, Stefan M. Kwiatkowski, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2003.
- *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, opr. zespół biblistów polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, wyd. 4, Wydawnictwo „Pallottinum”, Poznań-Warszawa 1986.
- Samsonowicz Henryk, Wyczański Andrzej, Tazbir Janusz, Staszewski Jacek, Kizwalter Tomasz, Nałęcz Tomasz, Paczkowski Andrzej, Chwałba Andrzej, *Historia Polski*, t. 1-2. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Seidler Grzegorz Leopold, *Mysł polityczna starożytności*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1961
- *Słownik biograficzny polskiej historii wychowania*, pr. zbior. pod red. Andrzeja Meissnera i Władysławy Szulakiewicz, Towarzystwo Historii Edukacji, Warszawa 2008.
- *Słownik grecko-polski*, na podstawie słownika Zygmunta Węglewskiego opr. Oktawiusz Jurewicz, t. 1: A-K, t. 2: Λ-Ω, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 2000.
- *Słownik języka polskiego*, red. naukowy M. Szymczak, t. 1-3, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- *Słownik łacińsko-polski*, pod red. Mariana Plezi, t. 1-5, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- *Słownik politologii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*, pod red. J. Bralczyka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Sondel Janusz, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Wydawnictwo „Universitas”, Kraków 2001.

- Wielgus Stanisław, *Bogu i Ojczyźnie. Uniwersyteckie przemówienia i listy 1996-1998*, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1999.
- *Wielka ilustrowana encyklopedia powszechna Wydawnictwa „Gutenberga”*, t. 1-22, Wydawnictwo „Gutenberga”, Kraków 1929-1937.
- *Wielka encyklopedia PWN*, red. nac. D. Kalisiewicz, Wydawnictwo Naukowe PWN, t. 1-31, Warszawa 2001-2005.
- Wołoszyn Stefan, *Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie*, PWN, Warszawa 1964
- Wroczyński Ryszard, *Dzieje oświaty polskiej do roku 1795*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1987, wyd. 2, Warszawa 1996.
- Wroczyński Ryszard, *Dzieje oświaty polskiej 1795-1945*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1987, wyd. 2, Warszawa 1996.
- Wroczyński Ryszard, *Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979.
- Wroczyński Ryszard, *Myśl pedagogiczna i programy oświatowe w Królestwie Polskim na przełomie XIX i XX w.*, wyd. 2 uzup. i rozsz., Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1963.
- *Wybór tekstów źródłowych do historii wychowania*, cz. 1: *Historia szkolnictwa*, wyboru dokonali J. Walczyna i S. Wołoszyn, PZWS, Warszawa 1962.
- Zblewski Zdzisław, *Leksykon PRL-u*, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 2001.
- *Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej*, t. 1: *Od wychowania pierwotnego do końca XVIII stulecia*, t. 2: *Pedagogika i szkolnictwo w XIX stuleciu*, t. 3: *Pedagogika i szkolnictwo w XX stuleciu*, wyboru dokonał i opracował Stefan Wołoszyn, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1965-1966.
- *Źródła do historii wychowania. Wybór*, cz. 1: *Od starożytnej Grecji do końca w. XVII*, wybrał i objaśnił Stanisław Kot, Nakładem Gebethnera i Wolfa, Warszawa-Kraków-Lublin-Łódź-Paryż-Poznań-Wilno-Zakopane (1929), cz. 2: *Od początku w. XVIII do początku w. XX*, w dodatku: *Album ilustracji do dziejów wychowania*, Warszawa 1930.